

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUĞU OLAN ANNE BABALARIN
CİNSEL EĞİTİME YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ

Nefise KARTAL

Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ANKARA

2024

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUĞU OLAN ANNE BABALARIN
CİNSEL EĞİTİME YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ

Nefise KARTAL

Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. İsmihan ARTAN

ANKARA
2024

ONAY SAYFASI**ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUĞU OLAN ANNE BABALARIN CİNSEL EĞİTİME YÖNELİK
TUTUMLARININ İNCELENMESİ****Öğrenci: Nefise Kartal****Danışman: Prof. Dr. İsmihan Artan**

Bu tez çalışması 10.01.2024 tarihinde jürimiz tarafından "Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı" nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: *Prof. Dr. Müdriye YILDIZ BIÇAKÇI*
(Ankara Üniversitesi)

Tez Danışmanı: *Prof. Dr. İsmihan ARTAN*
(Hacettepe Üniversitesi)

Üye: *Prof. Dr. Zeynep ÇETİN*
(Hacettepe Üniversitesi)

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri tarafından uygun bulunmuştur.

7 Şubat 2024

Prof. Dr. Müge YEMİŞÇİ ÖZKAN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

o Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾

• Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 6 ay ertelenmiştir. ⁽²⁾

o Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

26/02/2024

Nefise KARTAL

“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

(1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

(3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir. Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir

* Tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.**

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Prof. Dr. İsmihan ARTAN danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Nefise KARTAL

TEŞEKKÜR

Lisans ve lisansüstü öğrencilik hayatım boyunca değerli bilgi ve deneyimleriyle yolumu aydınlatan, en iyi versiyonuma ulaşmam için beni cesaretlendiren, kişiliğine ve çocuk gelişimci ruhuna hayranlık duyduğum, birlikte bu çalışmayı yürüttüğümüz için kendimi çok şanslı hissettiğim sevgili tez danışmanım Prof. Dr. İsmihan Artan'a ilgisi, desteği ve katkıları için sonsuz teşekkür ederim.

Katkıları, anlayışı ve bana öğrettikleri için çok değerli hocam Doç. Dr. Haktan Demircioğlu'na teşekkürü bir borç bilirim.

Tezime değerli önerileriyle katkıda bulunan jüri hocalarım Prof. Dr. Zeynep Çetin'e ve Prof. Dr. Müdriye Yıldız Bıçakçı'ya teşekkür ederim.

İş hayatımı güzelleştiren, birlikte çalışmaktan büyük mutluluk duyduğum, desteklerini her zaman üzerimde hissettiğim başta sevgili hocam Başak Öztürk olmak üzere bütün Başak Öztürk Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi ailesine anlayışları ve bana olan inançları için çok teşekkür ederim.

Bu günlere gelmemde büyük emeği olan, hayatım boyunca desteğini hissettiğim, her zaman arkamda olduklarını bildiğim canım aileme,

Her anımda yanımda olup varlığıyla bana güç veren, motivasyonumu bir an bile kaybetmememi sağlayan, kendi seçtiğim ailem olan Gökçe AKTAŞ'a,

Enerjimi hep yükselten ve bana her zaman inanan canım arkadaşlarım İrem YAMAN, Rumeysa KÖSELER, Tuğba TOPRAK ve Murathan ÇOBAN'a,

Bana koşulsuz sevginin ne olduğunu öğreten, hayatıma anlam katan, eğer dikkatli bakarsanız tezimin üzerinde pati izlerini görebileceğiniz minik dostum Maya'ya,

Veri analizi ve diğer süreçlerde bana yardımcı olan, değerli zamanımı ve bilgilerini benimle paylaşarak rehberlik eden Samet ATA'ya,

İş hayatımda ve tez sürecimde yardımlarını esirgemeyen hocam Görkem Adnan AKKURT'a,

Bu çalışmayı yürütebilmem için bana kurumlarını açan bütün kurum sahiplerine, veri toplama aşamasında yardımcı dokunan bütün öğretmenlere ve çalışmaya katkı sağlayan bütün anne babalara içtenlikle teşekkür ederim.

ÖZET

Kartal, N., Özel Gereksinimli Çocuğu Olan Anne Babaların Cinsel Eğitime Yönelik Tutumlarının İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2024. Bu çalışmada, özel gereksinimli çocuğu olan anne babaların cinsel eğitime yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden olan betimsel tarama modelinde tasarlanmıştır. Çalışma grubu, amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenen, özel gereksinimli çocuğa sahip 105 anne ve 46 babayı kapsamaktadır. Veriler, Demografik Bilgi Formu ve Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği (CETÖ) kullanılarak toplanmıştır. Yapılan analizler doğrultusunda, özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin cinsel eğitime yönelik tutumlarının anne babanın yaşına, cinsiyetine, özel gereksinimli çocuğun cinsiyetine, doğum sırasına, tanı aldığı yaşa ve özel eğitim alma süresine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Anne babanın eğitim düzeyi, ölçeğin Kaçınma alt boyutunda ve Genel Cinsel Eğitime Yönelik Tutum boyutunda anlamlı farklılığa sebep olmuştur. Buna göre eğitim düzeyinin artmasının, cinsel eğitimden kaçınmayı azalttığı söylenebilir. Ayrıca yükseköğrenim mezunu anne babaların cinsel eğitime yönelik tutumlarının, ilkokul mezunu anne babalardan daha olumlu olduğu görülmektedir. Anne babaların çocuk sayısı değişkeni açısından bakıldığında, Profesyonel Destek ve Farklılıklara Saygı alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Bahsi geçen boyutlarda, tek çocuğu olan anne babaların üç çocuğu olanlara göre daha yüksek puanlar aldığı, yani cinsel eğitime daha olumlu tutumlar sergiledikleri söylenebilir. Bunlara ek olarak, bütün çocukları aynı cinsiyetten olan anne babaların, çocukları farklı cinsiyetten olan anne babalara göre Profesyonel Destek ve Farklılıklara Saygı, Ebeveynin Rolü, Gerekliliğine İnanma ve Genel Cinsel Eğitime Yönelik Tutum boyutlarında daha olumlu tutumlar içerisinde oldukları sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: cinsel eğitim, cinsel gelişim, ebeveyn tutumu, özel gereksinimli çocuklar

ABSTRACT

Kartal, N., Investigation of Attitudes of Parents with Children with Special Needs Towards Sexual Education, Hacettepe University Graduate School of Health Sciences Child Development and Education Program Master's Thesis, Ankara, 2024. In this study, it was aimed to examine the attitudes of parents with children with special needs towards sexual education in terms of different variables. The research was designed in the descriptive survey model, which is one of the quantitative research methods. The study group consisted of 105 mothers and 46 fathers of children with special needs, who were selected through purposive sampling method. Data were collected using the Demographic Information Form and the Attitudes Toward Sexual Education Scale (ATES). According to the analyses, it was concluded that the attitudes of parents with children with special needs towards sexual education did not differ according to the age, gender of the parents, gender of the child with special needs, birth order, age at diagnosis and duration of receiving special education. The educational level of the parents caused a significant difference in the Avoidance sub-dimension of the scale and in the Attitude Towards General Sexual Education dimension. Accordingly, it can be said that an increase in the level of education decreases the avoidance of sexual education. In addition, it is seen that the attitudes of higher education graduates towards sexual education are more positive than those of primary school graduates. In terms of the number of children of the parents, there was a statistically significant difference in the Professional Support and Respect for Differences sub-dimensions. In the aforementioned dimensions, it can be said that parents with one child scored higher than those with three children, in other words, they exhibited more positive attitudes towards sexual education. In addition, it was concluded that parents whose all children were of the same gender had more positive attitudes towards Professional Support and Respect for Differences, Role of Parents, Belief in Necessity and Attitudes Towards General Sex Education than parents whose children were of different genders.

Keywords: sexual education, sexual development, parental attitude, children with special needs

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	iii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	iv
TEŞEKKÜR	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	ix
SİMGELER ve KISALTMALAR	xii
TABLolar	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Varsayımlar	4
1.5. Sınırlılıklar	5
1.6. Tanımlar	5
2. GENEL BİLGİLER	6
2.1. Cinsel Gelişim ve Temel Kavramlar	6
2.2. Cinsel Gelişim Kuramları	7
2.2.1. Psikoseksüel Gelişim Kuramı	8
2.2.2. Psikososyal Gelişim Kuramı	11
2.2.3. Öğrenme Kuramları	16
2.2.4. Zihinsel Gelişim Kuramları	17
2.2.5. Cinsiyet Şemaları Kuramı (Bilgi İşleme Kuramı)	18
2.2.6. Biyolojik Cinsiyet Kuramları	19
2.3. Cinsel Gelişim Dönemleri ve Özellikleri	19
2.3.1. Bebeklik Dönemi (0-2 Yaş)	19
2.3.2. Okul Öncesi Dönem (3-6 Yaş)	20
2.3.3. Okul Dönemi (6-11 Yaş)	21
2.3.4. Ergenlik Dönemi (12 Yaş ve Üstü)	21
2.4. Özel Gereksinimli Çocuklar	22
2.4.1. Özel Gereksinimli Çocuklar ve Cinsel Gelişim	22

2.5. Cinsel Eğitim	23
2.5.1. Cinsel Eğitimin Önemi	24
2.5.2. Özel Gereksinimli Çocuklarda Cinsel Eğitimin Önemi	25
2.5.3. Özel Gereksinimli Çocukların Cinsel Gelişimi ve Eğitimi ile İlgili Araştırmalar	27
2.6. Anne Baba Tutumlarının Önemi	31
2.7. Anne Babaların Cinsel Eğitime Yönelik Tutumları	32
2.8. Konu ile İlgili Araştırmalar	33
2.8.1. Normal Gelişim Gösteren Çocuğu Olan Anne Babaların Cinsel Eğitime Yönelik Tutumları ile İlgili Araştırmalar	33
2.8.2. Özel Gereksinimli Çocuğu Olan Anne Babaların Cinsel Eğitime Yönelik Tutumları ile İlgili Araştırmalar	35
3. GEREÇ VE YÖNTEM	37
3.1. Araştırmanın Yöntemi	37
3.2. Evren ve Örneklem	37
3.3. Araştırmanın Veri Toplama Araçları	39
3.3.1. Demografik Bilgi Formu	39
3.3.2. Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği (CETÖ)	39
3.4. Verilerin Toplanması	40
3.5. Verilerin Analizi	40
4. BULGULAR	42
5. TARTIŞMA	50
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	58
7. KAYNAKLAR	61
8. EKLER	70
EK 1. HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ ETİK KOMİSYON İZİNİ	
EK 2. MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI ARAŞTIRMA İZİNİ	
EK 3. GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU	
EK 4. DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU	
EK 5. ÖLÇEK KULLANIM İZİNİ	
EK 6. CİNSEL EĞİTİME YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ (CETÖ)	
EK 7. ORJİNALLİK RAPORU	

EK 8. DİJİTAL MAKBUZ

9. ÖZGEÇMİŞ

81

SİMGELER ve KISALTMALAR

CETÖ	Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
OSB	Otizm Spektrum Bozukluğu
ÖÖG	Özgül Öğrenme Güçlüğü
ZY	Zihinsel Yetersizlik

TABLÖLAR

Tablo		Sayfa
3.1.	Araştırmanın Katılımcı Grubuna Dair Betimleyici İstatistikler	38
3.2.	Cinsel Eğitime Yönelik Tutumlar Ölçeği Betimleyici İstatistikler	41
4.1.	Anne Babanın Yaşına Göre Cinsel Eğitime Yönelik Tutumların İncelenmesi	42
4.2.	Anne ya da Baba Olma Durumuna Göre Cinsel Eğitime Yönelik Tutumların İncelenmesi	43
4.3.	Anne Babaların Eğitim Durumuna Göre Cinsel Eğitime Yönelik Tutumların İncelenmesi	43
4.4.	Çocuk Yaşına Göre Cinsel Eğitime Yönelik Tutumların İncelenmesi	44
4.5.	Çocuk Cinsiyetine Göre Cinsel Eğitime Yönelik Tutumların İncelenmesi	45
4.6.	Çocuk Sayısına Göre Cinsel Eğitime Yönelik Tutumların İncelenmesi	46
4.7.	Anne Babaların Tüm Çocuklarının Cinsiyet Dağılımına Göre Cinsel Eğitime Yönelik Tutumların İncelenmesi	47
4.8.	Çocuğun Doğum Sırasına Göre Cinsel Eğitime Yönelik Tutumların İncelenmesi	48
4.9.	Çocuğun Tanılanma Yaşına Göre Cinsel Eğitime Yönelik Tutumların İncelenmesi	48
4.10.	Çocuğun Özel Eğitim Alma Süresine Göre Cinsel Eğitime Yönelik Tutumların İncelenmesi	49
6.1.	Genel Sonuç Tablosu	60

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, sınırlılıkları, varsayımları ve araştırma kapsamında kullanılan tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Anne karında başlayıp yaşam boyu devam eden gelişim, geniş kapsamlı bir terim olup organizmadaki değişiklikleri bir bütün olarak tanımlar (1). Gelişim bilişsel, dil, motor ve sosyal-duygusal olmak üzere dört temel alana ayrılır. Gelişim bir bütündür ve gelişim alanlarını birbirinden ayrı düşünmek mümkün değildir. Eğer bir gelişim alanında aksaklık varsa bu, diğer gelişim alanlarına da yansır (2).

Gelişimin bütün alanlarının, çocukların sağlıklı bir şekilde büyüüp gelişmesinde payı büyüktür ancak bazı gelişim alanları anne babalar tarafından daha çok önemsenirken bazı alanlar göz ardı edilebilmektedir. Örneğin çocuklarının fiziksel, bilişsel ve duygusal gelişimleri anne babaların merak ettiği ve araştırdığı konular olabilirken cinsel gelişim ve bununla ilgili yaşanan sorunlar görmezden gelinmektedir (3). Halbuki zihinsel ve fiziksel sağlık üzerinde sağlıklı cinsel gelişimin etkisinin büyük olduğu Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından vurgulanmaktadır (4). Ancak her ne kadar cinsel sağlığın önemi yaygın olarak kabul edilse de onu desteklemek için verilmesi gereken cinsel eğitim, üzerinde çok fazla durulan bir konu değildir.

Cinsel eğitim dendiğinde insanların aklına genellikle yetişkinlerin arasında yaşanan cinsellik ve üreme ile ilgili konular gelmektedir. Bu eğitimin üreme organlarının fonksiyonları hakkında bilgi veren, cinsel ilişkiyi vurgulayan ve çocukları erken zamanda cinselliğe teşvik edecek bir eğitim olduğu düşünülmektedir. Sanılanın aksine cinsel eğitim bunlardan çok daha fazlasıdır ve geniş bir kapsama sahiptir (5). Doğru zamanda ve doğru şekilde verildiğinde çocukların sağlıklı bir cinsel kimlik geliştirmesi yolunda çok önemli adımlar atılmış olacaktır.

Ailede başlayan cinsel eğitim, ilerleyen yaşlarda öğretmenlerin de katılımıyla yaşam boyu devam etmektedir. Okul ve ailenin yanı sıra akranlar, sağlık personelleri ve medya da cinsel eğitim üzerinde etkili faktörlerdir (6).

Cinsel eğitimin temelleri ilk olarak ailede ve erken çocukluk döneminden itibaren atılır. Çocukların bedenlerini ve cinsiyetlerini doğru anlamaları, sağlıklı bir

cinsel kimlik oluşturabilmeleri için doğru rehber ve yönlendirilmeye ihtiyaçları vardır. Anne babalar ise çocuklarının ilk eğitimcileridir. Çocuklara cinsellikle ilgili doğrudan bilgi sağlayan kaynak olan anne babalar, çocukların cinselliğe dair tutum ve değer yargılarının gelişiminde oldukça önemli bir etkiye sahiptirler. Anne babaların çocuklarıyla konuşmaları, hislerini paylaşmaları, giysilerini giydirmeleri ve bedenlerini tanıtmaları gibi davranışları sayesinde çocuklar cinselliğe ilişkin bilgi edinerek tutum ve değer yargıları geliştirirler (7). Bakıldığında, ailelerin çocuklarının cinsel eğitimine karşı gösterdiği tutumların çocukların cinsellik algılarını etkilediği söylenebilir (7-9).

Her çocuk ve genç, tıpkı diğer eğitim hakları gibi yaşına uygun cinsel eğitim alma hakkına sahiptir (10). Fakat özel gereksinimli çocukların cinselliği genel olarak üzerinde çok durulmayan, ihmal edilen bir konu olmuştur. Toplum, özel gereksinimli bireylerin cinsel açıdan pasif olduğunu varsaymakta ve bu bireylerin cinsel hayatlarını ve haklarını göz ardı etmektedir. Halbuki cinsellik, özel gereksinimli bireylerin yaşam kalitesini etkileyen önemli faktörlerden biridir (11).

Özel gereksinimi olsun veya olmasın her bireyin cinsel gereksinimleri vardır. Yapılan bilimsel çalışmalar da, özel gereksinimli bireylerin, normal gelişim gösteren bireylerle aynı cinsel güdülere sahip olduklarını göstermiştir (11). Özel gereksinimli bireylerin yetersizlik türü ne olursa olsun cinsel gelişim özellikleri normal gelişim gösteren bireylerle aynıdır. Ancak kişinin yetersizlik türü ve derecesine göre cinsel gelişim özellikleri normal gelişim gösteren akranlarından daha geç ya da erken zamanda ortaya çıkabilmektedir (12).

Normal gelişim gösteren bireyler cinsel bilgileri, çevrelerindeki insanları gözlemleyip rol model alarak, akranlarıyla paylaşımında bulunarak ya da aile bireylerine sorular sorarak öğrenme şansına sahiptir. Fakat özel gereksinimli bireylerin bilişsel olgunluk seviyeleri ve sosyal becerileri, normal gelişim gösteren akranlarına göre daha kısıtlı olduğu için sosyal ortamlarda akranlarından bilgi edinmeleri, aile bireylerine sormaları ya da onları rol model almaları, gözlem yoluyla öğrenerek deneyim kazanmaları ve uygun cinsel davranışları benimseme şansları oldukça düşüktür (13). Sosyalleşme imkanları kısıtlı olan bu bireylere profesyonel bir yaklaşımla ve onlar için özelleştirilmiş programlarla cinsel eğitim verilmelidir (14).

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma ile, özel gereksinimli çocuğu olan anne babaların cinsel eğitime yönelik tutumlarının incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda, aşağıda yer alan sorulara yanıt bulmak hedeflenmektedir.

Özel gereksinimli çocuğu olan anne babaların cinsel eğitime yönelik tutumları :

- 1) Anne babanın yaşı açısından farklılık göstermekte midir?
- 2) Anne ya da baba olma durumu açısından farklılık göstermekte midir?
- 3) Anne babanın eğitim durumu açısından farklılık göstermekte midir?
- 4) Çocuk yaşı açısından farklılık göstermekte midir?
- 5) Çocuk cinsiyeti açısından farklılık göstermekte midir?
- 6) Sahip oldukları çocuk sayısı açısından farklılık göstermekte midir?
- 7) Tüm çocuklarının cinsiyet dağılımı açısından farklılık göstermekte midir?
- 8) Özel gereksinimli çocuklarının doğum sırası açısından farklılık göstermekte midir?
- 9) Çocuklarının tanılanma yaşı açısından farklılık göstermekte midir?
- 10) Çocuklarının özel eğitim alma süresi açısından farklılık göstermekte midir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Bir çocuk dünyaya geldiğinde, hayatını sürdürebilmek için başkalarına bağlıdır. Beslenme, tuvalet, uyuma gibi temel ihtiyaçları ve oyun oynama gibi sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilmek için ona bakım veren kişilerin, çoğunlukla anne babanın yardımına ihtiyaç duyar. Aynı zamanda kendi kimliğini oluştururken de anne babasının yardımı gereklidir, çünkü tek başına bir kimlik oluşturması mümkün değildir. Çocuk anne babasını gözlemler, onları rol model alır ve taklit eder. Cinsel kimlik geliştirme süreci için de bu geçerlidir. Çocuk cinsiyetleri, cinsiyet farklılıklarını, cinsiyete uygun davranışları anne babası aracılığı ile öğrenir. Anne baba bu konuda bilinçli ise, çocuğuna nasıl yaklaşacağını, ona nasıl bir eğitim vereceğini biliyor ise çocuğun sağlıklı bir kimlik geliştirme olasılığı yüksektir. Özel gereksinimli çocuklar ise, yetersizliklerine bağlı olarak bazen hayatlarının belirli bir döneminde bazen de hayatlarının tamamında anne babalarının yardımına gereksinim duyarlar. Sağlıklı bir cinsel kimlik sahibi olmaları, normal gelişen akranlarından daha zorlu bir süreçtir. Bu konuda daha özelleştirilmiş bir destek ve eğitime ihtiyaçları vardır. Durum böyle

olunca, özel gereksinimli çocukların anne babalarına da daha fazla sorumluluk düşmektedir. Ancak yapılan araştırmalar, özel gereksinimli çocuğu olan anne babaların çoğunun cinsel eğitimle ilgili bilgi düzeylerinin düşük olduğunu, çocuklarına bu eğitimi nasıl vereceklerini bilemediklerini ve desteğe ihtiyaçları olduğunu ortaya koymaktadır. Cinsel eğitimin ailede başladığı ve anne babanın cinsel eğitime yönelik tutumlarının bu konuda kilit rol oynadığı göz önünde bulundurulduğunda, özel gereksinimli çocukların cinsel eğitimi için öncelikli olarak ailelerinin bu konudaki yaklaşımlarını, tutumlarını incelemenin gerekli olduğu düşünölmektedir.

Alan yazın tarandığında normal gelişim gösteren çocukların cinsel eğitimine yönelik olarak anne babaların tutumlarını incelemek amacıyla çalışmalar yapıldığı görölmektedir. Ancak özel gereksinimli çocuğu olan anne babaların cinsel eğitime yönelik tutumlarını inceleyen bir tane çalışma bulunmaktadır. Yapılan çalışmada da tek bir yetersizlik grubunun ele alındığı dikkat çekmektedir. 0-18 yaş aralığında bulunan, Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB), Zihinsel Yetersizlik (ZY), Bedensel Yetersizlik, Gelişimsel Gerilik, Dil Konuşma Güçlüğü, Özgöl Öğrenme Güçlüğü (ÖÖG), Down Sendromu tanılarında birini ya da birden fazlasını almış çocukların anne babalarının cinsel eğitime yönelik tutumlarını farklı değişkenler açısından inceleyen bu araştırmayla geniş bir perspektif sunulmaya çalışılacaktır. Hangi değişkenlerin olumlu hangi değişkenlerin olumsuz etki ettiğine detaylı olarak bakılacaktır. Bütün bunların bilinmesinin, uygun cinsel eğitim programlarının oluşturulması ve uygulanmasına zemin hazırlayacağı öngörölmektedir. Ayrıca bu araştırmanın anne babaların bilinçlendirilmesi, özel gereksinimli çocukların cinsel eğitiminin öneminin anlaşılması ve bu çocukların cinsel eğitimiyle ilgili doğru yönlendirmelerin yapılabilmesi adına ileride yapılacak olan çalışmalara ışık tutacağı düşünölmektedir.

1.4. Varsayımlar

1. Katılımcıların ölçekte yer alan sorulara doğru ve samimi cevaplar verdikleri varsayılmıştır.
2. Örneklemin evreni temsil ettiği varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama yöntemi ile sınırlıdır.

2. Araştırma, Ankara iline bağlı Keçiören ve Etimesgut ilçelerinde bulunan özel eğitim kurumlarıyla sınırlıdır.

3. Araştırma, katılmaya gönüllü olan 0-18 yaş aralığında özel gereksinimli çocuğa sahip 46 baba ve 105 anne ile sınırlıdır.

4. Araştırma, Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği (CETÖ) ve araştırmacı tarafından oluşturulan Demografik Bilgi Formu'ndan elde edilen cevaplarla sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Cinsel Gelişim : Kişiliğin diğer yönlerini de etkileyen cinsel gelişim, bireyin kendi cinsiyle ilgili üreme organlarının büyüyüp, gelişmesini ve bunlardan kaynaklanan durumlarla alakalı davranış değişikliklerini içermektedir (15).

Cinsel Eğitim : Bireyin fiziksel, duygusal ve cinsel gelişimini anlaması, olumlu bir kişilik kavramı geliştirmesi, insan cinselliğine, başkalarının haklarına, görüş ve davranışlarına saygılı bir bakış açısı edinmesi ve olumlu davranış biçimi, değer yargıları geliştirmesi eğitimidir (16).

Özel Gereksinimli Birey : Bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren bireyi ifade eder (17).

Anne-Baba Tutumu: Anne-baba ve çocuk arasındaki etkileşimleri ve bu etkileşimler sonucu ortaya çıkan davranışların tümünü ifade eder (18).

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Cinsel Gelişim ve Temel Kavramlar

Çocuk gelişimi bir yapboz gibidir. Gelişim alanları ise bu yapbozun parçalarına benzer. Yapbozun parçalarından bir tanesi eksik veya yanlış ise diğer parçalar bundan etkilenir. Çocuk da birbiriyle paralel ilerleyen gelişim alanlarıyla bir bütündür (19). Bu bütünün parçalarından biri de cinsel gelişim olarak yerini almaktadır. Cinsel gelişimi bireyin cinsiyetine özgü üreme organlarının oluşumunu ve bu süreçte cinsellikle ilgili davranışlarını, düşüncelerini ve tutumlarını içeren bir süreç olarak tanımlamak mümkündür (20). Diğer gelişim alanlarında olduğu gibi cinsel gelişim de doğumla birlikte hatta anne karnından itibaren başlar ve yaşam boyu sürer. Cinsel gelişim, yalnızca çocuklardaki yaşla ilerleyen fiziksel değişimleri değil, aynı zamanda öğrendikleri cinsel bilgi, inanç ve gösterdikleri davranışları da içerir. En geniş anlamıyla erkek ya da kadın olmanın bütün yönleriyle ilgili olup biyolojik, psikolojik, davranışsal, klinik, kültürel, sosyal, ahlaki, dini ve eğitim boyutları bulunmaktadır (19).

Tarihi insan ırkı kadar eski olan ancak terim olarak 19. yüzyılın başlarında ortaya çıkan cinsellik, insanlar tarafından genellikle sadece üreme ve cinsel haz kavramlarıyla bağdaştırılmakta ve bu sebeple üzerine konuşulması çok tercih edilmemektedir. Cinsellik aslında, doğum öncesi dönemden itibaren başlayarak yaşam süresince kaybolmayan, insanların duyguları, değerleri, inançları, tutumları, kişilikleri, dış görünüşleri, davranışları ve buldukları toplumlara göre şekil alan bir kavramdır (19).

SIECUS'a göre, cinsellik bir kişiyle cinsel ilişki yaşamaktan daha geniş bir kavramı ifade eder. Cinsellik aynı zamanda bir bireyin kendi algısını, kendini bir kadın veya erkek olarak nasıl tanımladığını, giyim tarzını, hareketlerini, konuşma biçimini, diğer insanlara karşı tutumunu ve başkalarıyla ilgili duygularını içerir (21).

Bu tanımlardan hareketle cinselliğin doğum öncesinden başlayıp yaşam sonuna kadar devam ettiği, biyolojik, psikolojik, etik ve kültürel boyutlarının bulunduğu ve insan kişiliğinin önemli bir parçası olduğu söylenebilir.

Söz konusu cinsel gelişim olunca, çoğu zaman yanlış anlaşılan, yanlış bilinen, karıştırılan başka temel kavramlar da bulunmaktadır. Bu kavramlardan bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

Cinsiyet: Canlıları kadın veya erkek olarak tanımlayan biyolojik özelliklerin tamamıdır (22).

Cinsel Kimlik: Bireyin biyolojik olarak tanımlanan cinsiyetinden bağımsız olarak kendisini erkek veya kadın olarak tanımlamasıdır (22). Bu tanım, kişinin kendi cinsiyet kimliğiyle ilgili hissiyatını, anlayışını ve kabulünü içermektedir (23).

Cinsel Rol: Toplumun kadınlar ve erkekler için uygun olarak belirlediği faaliyetler, davranış kalıpları ve özelliklerini içermektedir (24). Belirli bir dönemde cinsel roller toplum tarafından kabul edilir ancak zaman içinde kültürel, toplumsal, bilimsel, teknolojik ilerlemelere bağlı olarak değişime uğrar (22). Yani cinsel rollerin toplumdan topluma ve zamandan zamana değiştiği söylenebilir.

Cinsel Eğitim: Bir kişinin bedensel, duygusal ve cinsel gelişimini anlaması, bu doğrultuda olumlu bir kişilik kavramı oluşturması, insan cinselliğine, diğer insanların haklarına, fikirlerine ve davranışlarına saygılı bir bakış açısı geliştirmesi ve olumlu davranış kalıpları ile değer yargıları oluşturması için verilen eğitimi ifade eder (16).

2.2. Cinsel Gelişim Kuramları

Cinsel gelişim, yüzyıllar boyunca insanların merakını ve ilgisini çeken bir konu olmasına rağmen toplumlar bu konuya farklı şekillerde yaklaşmışlardır. Cinsel gelişim, bazı toplumlarda yıkılması zor bir tabu haline gelmişken bazı toplumlarda daha esnek bakış açısıyla karşılanmaktadır.

Cinsel gelişimi anlamak ve açıklamak için başvurulabilecek en güvenilir bilgi kaynağı cinsel gelişim kuramlarıdır. Bu kuramlar, insanlarda cinsel gelişimin nasıl, ne zaman başladığı ve hangi süreçlerden geçtiği konularına ışık tutmuştur. Her kuram ve kuramcının önemli katkıları bulunmakla birlikte, Sigmund Freud ve Erik Erikson bu alanda öne çıkan isimler olmuştur.

2.2.1. Psikoseksüel Gelişim Kuramı

Bu kuram Sigmund Freud tarafından geliştirilmiştir. Freud'un görüşüne göre, insanın kişiliği belirli psikoseksüel evrelerden geçerken oluşur ve cinsel gelişim bu süreçlerin içerisinde temel bir yapıtaşdır (19).

Bu kuram doğrultusunda Freud, “libido” adını verdiği bir enerjinin insan vücudunda yer aldığı ve doğumdan sonraki ilk yıllardan itibaren kişiliğin şekillendiği düşüncesini savunmaktadır (22). Freud, biyolojik bağlamda erojen bölgelere yoğunlaşan libidonun tüm insanlarda olan ilkel bir cinsel dürtü olduğunu belirtmektedir. Psikoseksüel kurama göre erojen bölge, libidonun yaşamın her döneminde üzerinde yoğunlaştığı bölge olarak belirtilmektedir. Freud insan yaşamını beş farklı döneme ayırmaktadır. Bu dönemler ise “Oral (0-1,5 yaş), Anal (1,5-3 yaş), Fallik (3-6 yaş), Gizil (6-11 yaş) ve Genital (11 yaş ve üstü)” dönem olarak adlandırılır ve her bir dönem ismini libidonun yoğunlaştığı bölgeye göre almaktadır. Her dönemde çocuğun belirli ihtiyaçları vardır ve bu ihtiyaçlar doyurulmaz ya da aşırı bir şekilde doyurulursa kişide o döneme saplanma görülebilir. Çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirebilmesi için psikoseksüel dönemlerin başarıyla tamamlanması beklenir (25).

Oral Dönem

Bu dönem bazı kaynaklarda 0-12 ay arası olarak bazılarında ise 0-18 ay arası olarak kabul görmektedir (26, 27). Libido enerjisinin ağız bölgesinde yoğunlaştığı bu evrede bebeğin haz noktalarını dudak ve dili de kapsayan ağız bölgesi oluşturur (28). Ağızla ilgili faaliyetler bebeğe haz vermektedir ve emme eylemi bebeğin cinsel ilgisinin bir göstergesidir (29, 30). Bu dönemde, bebeğin en temel faaliyeti beslenmedir (19). Bebek, ağız yoluyla beslenmesini sağlayan kişiyle bağ kurar ve bu kişi genellikle annesi olmaktadır (28). Bebek, annesinin memesinden başlayarak diğer nesnelere kadar her şeyi ağızıyla keşfeder ve tanımaya çalışır. Ayrıca bu dönemde iletişim kurma da ağız aracılığı ile olur (19). Bu sebeple bebeğin ağız ile ilgili ihtiyaçlarının karşılanması çok önemlidir.

Freud, bebeğin ihtiyaçlarının yeterince karşılanmaması ya da haddinden fazla karşılanması gibi durumlarda kişinin oral döneme takılacağını belirtmektedir. Bu döneme saplanan kişilerin, yetişkinlikte çok yemek yeme, alkol kullanma gibi oral dönem kişilik özellikleri gösterebileceği ve bu yollarla ruhsal doyuma ulaşmaya

çalışabileceği düşünülmektedir (31). Oral ihtiyaçları düzenli ve yeterli bir şekilde karşılanan bebeklerin ise anneleriyle sağlıklı bir bağ kurmaları, dünyayı güvenilir bir yer olarak algılamaları ve yetişkinlikte de insanlarla sıcak ve güvene dayalı ilişkiler kurmaları beklenmektedir.

Anal Dönem

Bazı kaynaklarda 12-36 ay olarak bazılarında ise 18-36 ay olarak belirtilen bu psikoseksüel gelişim sürecinde, libido enerjisi anal bölgede yoğunlaşır ve çocuğun haz almayı öğrendiği bölge anal bölge haline gelir (19). Dönemin öne çıkan faaliyeti tuvalet eğitimidir (32, 33). Küçük ve büyük tuvaletine ilişkin kasları kullanmayı öğrenen çocuk için, dışkısını tutma ve bırakma davranışı büyük bir haz kaynağıdır (34, 35). Bu dönem çocukları altları değiştirildiği esnada dokunmaktan keyif alabilir, özellikle erkek çocukları penisleri ile oynama davranışı gösterebilirler (36).

Benmerkezciliğin yoğun olarak yaşandığı bu dönemde çocuklar, tuvaletlerini de kendilerinin bir parçası gibi görerek yapmak istemeyebilirler (37). Bunun yanı sıra çocuk, anneden yavaş yavaş uzaklaşarak bağımsız hareket etmeye başlar. Eğer aile, tuvalet eğitimi sürecinde veya çocuğun bağımsızlık isteklerinde baskıcı bir tavır sergiler, sert disiplin kuralları koyar veya ceza uygularsa, çocuğun bağımsızlık duyguları olumsuz etkilenebilir (19). Bu durum ise çocuğun anal döneme takılı kalmasına sebep olacaktır.

Kurama göre, anal döneme takılı kalan çocuklar ya dışkılarını bırakmazlar ya da dışkılarını uygunsuz zaman ve ortamlarda bırakırlar. Dışkısını bırakmayanlar ilerleyen zamanlarda cimrilik, aşırı düzenlilik, aşırı kontrol gibi davranışlar sergileyebilirken dışkısını uygunsuz zaman ve ortamlarda bırakanlar savurgan, kontrolsüz, dağınık ve düzensiz davranışlarda bulunabilirler (23).

Bu dönemi sağlıklı bir şekilde atlatabilen çocuklar ise özgürce seçimler yapabilen, bağımsızlığını sürdürebilen, olaylar karşısında kararsızlığa kapılmadan harekete geçebilen ve yaptıklarının sonuçlarını kabullenebilen, insanlarla iş birliği yapabilen bireyler olurlar (19, 38).

Fallik Dönem

Bu dönem, psikoseksüel gelişimde 3-6 yaş aralığına denk gelir ve libido enerjisi genital bölgeye odaklanmıştır. Freud'a göre bu dönemde genital bölge haz kaynağıdır. Cinsiyet farklılıklarının keşfedilmeye başlandığı bu dönemde çocuklar, cinsellikle ilgili sorular sorabilir, kız çocukları neden penisleri olmadığını düşünürken erkek çocuklarında bu durum, penis kaybetme korkusu anlamına gelen kastrasyon korkusuna yol açabilir (25). Bu şekilde gelişen cinsel konulardaki merak ve sorgulamalar, doğal olduğu kadar sağlıklı davranışlardır. Sordukları terslenen, yadırganan, ayıplanan veya cevaplanmayan çocuklar, yetişkinlik döneminde cinsel kimliğini anlamlandırmakta, benimsemekte ve kabul etmekte zorluklar yaşayabilirler (23). Ebeveynlerin, çocuklarının sorularını yanıtlamamak veya geçiştirmek yerine, çocuğun seviyesine uygun, kısa ve basit cevaplar vermeleri büyük önem taşır (39, 40). Bu sayede çocuklarının sağlıklı bir cinsel kimlik geliştirmesine yardımcı olabilecekleri unutulmamalıdır.

Bu dönemde çocuklar karşı cins ebeveynine ilgi duyabilir, büyüyünce onunla evlenmek istediğini söyleyebilir ve hatta evlenme teklifi edebilirler. Kız çocuklarda Elektra kompleksi, erkek çocuklarda Oedipus kompleksi şeklinde adlandırılan bu durum çocukların aynı cinsiyetteki ebeveynine karşı olumsuz duygular geliştirmesine sebep olabilir. Bu kompleksi çözmek için çocuk karşı cinsteki ebeveynine karşı olan yönelişlerini bastırır ve kendi cinsiyetinden olan ebeveynini model alarak onunla özdeşim kurar (23). Aksi durumda, yetişkinlikte anne babadan ayrılamama, ayrılırsa huzursuz olma, evlenmekten kaçınma gibi durumlar söz konusu olabilir. Fallik dönemde kendi cinsiyetindeki ebeveyniyle sağlıklı bir şekilde özdeşim kuran çocukların ise cinsel kimliklerini kazanarak bu dönemden çıkacağı söylenebilir.

Gizil Dönem

6-11 yaş aralığını kapsayan bu dönem, Freud'a göre libido enerjisinin dağınık olduğu ve vücudun herhangi bir bölgesinde odaklanmadığı dönemdir. Bu dönem, "gizlilik dönemi" olarak bilinir ve çocukların cinsel konulara olan ilgisi ve merakı azalmış gibi görünse bile tamamen yok olmaz (19). Okula başlayan çocuğun ilgi ve merakı daha çok oyun, yeni şeyleri araştırma, öğrenme, yeni tanıdığı insanlarla ilişki

kurmaya yönelir. Bu dönem çocuklarının genelde hemcinsleriyle vakit geçirdikleri görülür (41).

Genital Dönem

Bu dönem, ergenlik yıllarına karşılık gelen 12 yaş ve üzerini kapsar. Libido enerjisi tekrar genital bölgeye odaklanır ancak genital organların üreme fonksiyonunun da artık aktif hale geldiği söylenebilir. Dönem içinde yaşanan hızlı fiziksel değişimlerle beraber karşı cinse olan ilgi ve içsel motivasyonlu cinsel dürtüler artış gösterir (35, 42).

Bedenindeki değişimlere adapte olmaya çalışan ergende, öfke patlamaları, özgüven eksikliği ve toplumsal normlara direnç gibi sorunlar baş gösterebilir. Bu süreçte ebeveynler çocuklarını anlamakta güçlük çekebilir ve bu da ergen ile ailesi arasında çatışmaların ortaya çıkmasına neden olabilir (43). Ergenin ilgisi cinsellikle ilgili konulara yoğunlaşırken cinsiyet rolleri de belirgin bir şekilde ortaya çıkmaya başlar (44).

Dönemin başarılı bir şekilde atlatılabilmesi için ergenin her iki cinsten bireylerle sağlıklı iletişim ve ilişkiler kurması, topluluklarda yer alması, hayatıyla ilgili gerçekçi olacak amaçlar edinmesi, meslek seçimi ile ilgili tasarımlar belirlemesi ve yetişkinlerle ilişkilerini düzenleyerek çatışmaları çözümlemesi gerekmektedir. Kişiliği, çocuk kişiliğinden yetişkin kişiliğine geçiş yapan birey, ilk dört psikoseksüel gelişim döneminde herhangi bir saplanma yaşamamış ise bu dönemi de sağlıklı atlatabilir. Bu evrede sağlıklı gelişim gösteren bireyler, toplum içinde daha özgüvenli bir konum elde ederken baskıya maruz kalan bireyler sağlıklı bir cinsel kimlik edinmekte zorlanabilir (44).

Cinsellik ömür boyu devam eden bir süreç olsa da cinsel yaşam ergenlik dönemiyle başladığı için bu evre, insan yaşamında kritik bir öneme sahiptir. Bu nedenle ergenlik döneminde bireye sunulan destek son derece değerli bir rol oynar (14, 30, 45).

2.2.2. Psikososyal Gelişim Kuramı

Erik Erikson'un kuramı, Freud'un teorisinden ilham almakla birlikte, bazı farklılıklarla ondan ayrılır. Erikson, kişilik gelişiminin yaşam boyu devam ettiğini

savunur ve insan yaşamını sekiz döneme ayırarak inceler. Bu dönemlerin her biri kişilik gelişimi üzerinde oldukça etkilidir. Ayrıca her dönemin temel bir çatışması veya krizi bulunmaktadır. Erikson'un perspektifine göre, yaşanan krizlerin doğru bir şekilde çözümlenmesi bireyin kişilik gelişimini olumlu yönde etkileyecektir. Bazı kaynaklar kişilerin geçirdiği bu dönemlerin kritik dönem olduğunu ifade ederken bazı kaynaklar psikososyal krizin aşılabilmesi durumunda belirli bir döneme takılıp kalınmayacağını fakat bireyin yaşamında ilerleyen yıllarda ve dönemlerde bu krizin devam edebileceğini ve çözümlenene kadar problem yaratacağını belirtir (23).

Erikson, cinsel gelişimi psikoseksüel yerine psikososyal olarak tanımlamayı tercih etmektedir. Çocukların oyun yapılarını analiz ederek teorisine sosyal bir boyut kazandırmıştır. Ayrıca gelişimde, biyolojik unsurlardan çok sosyal ve kültürel faktörlere vurgu yapmış ve karakterin bireyin içinde yaşadığı topluma göre şekillendiğini ileri sürmüştür (19, 44).

Temel Güvene Karşı Güvensizlik

0-18 ay arasındaki süreç, Freud'un "oral dönem" olarak adlandırdığı evreyle paralellik gösterir. Bebekler için haz kaynağı olan alan genellikle ağız çevresidir ve yiyecek ve ağızla ilgili hazların karşılanması bu dönemde oldukça önemlidir. Bunlara ek olarak Erikson, beslenmeyi anneyle ya da bakım veren kişiyle bebek arasında ilişkinin kurulması için bir araç olarak görür. Çocuğa bakan kişinin, bebeği bekletmeden beslemesi, beslenme sırasında bebeği tutuş tarzı, beslenme aşamasının bitmesini sabırla beklemesi, sütün kesme aşamasını uygun zamanda ve uygun yöntemle yapması gibi davranışlar bebekte güven duygusunun temellerini atacaktır (22). Çocuğun varlığının kabul edildiğine dair her türlü kanıt onun kendisine, ailesine ve dünyaya ilişkin güven algısını şekillendirecektir. Kabul edilmediğini ya da koşullu olarak kabul edildiğini hisseden bebeğin ise zamanla kendisi, ailesi ve dünyaya yönelik güven algısı örselenecek ve bu dönem içinde kanıksadığı güvensizlik duygusunu zaman içerisinde diğer insanlara da genelleyebilecektir (36).

Bu dönemdeki bir diğer önemli unsur ise bakım veren kişi ile çocuk ilişkisinde süreklilik, tutarlılık ve aynılık ilkelerinin sağlanabilmesidir. Bebeğe bakım veren kişinin devamlı olarak değişmemesi, verilen bakımın tutarlı olarak devam etmesi bebeğin güven duygusunun oluşabilmesi için gereklidir (46).

Özerkliğe Karşı Kuşku ve Utanç

1,5-2 ile 3 yaşları arasındaki bu dönem, Freud'un "anal dönem" olarak adlandırdığı evreye karşılık gelir. Yürümeye ve çevresini keşfetmeye başlayan çocuğun bakım veren kişiye olan bağımlılığı azalmaya başlar. Kendi başına bir şeyler yapabildiğini gören çocuk, bu bağımsız eylemlerinden zevk duyar. Daha fazlasını yapabilmek için de yeni girişimlerde bulunarak bağımsızlık kazanma çabası içine girer (39, 47).

Ebeveynlerin, çocuklarının bağımsızlık çabalarını sürekli olarak engelleyen, davranışlarını sıkı bir şekilde denetleyen, hoşgörüsüz ve sık sık ceza uygulayan tutumu, çocukta “kendi başıma hiçbir şeyi başaramam” düşüncesini oluşturarak kuşku ve utanç duygularını ortaya çıkarabilir (48). Aynı zamanda tuvalet eğitiminin de başladığı bu dönemde, çocuk henüz hazır olmadan eğitime başlanırsa ya da eğitim esnasında baskıcı bir tutum sergilenirse yine bu olumsuz duygular ortaya çıkacaktır. Çocuğa keşfetme özgürlüğü tanınması ve bağımsızlaşma yolunda attığı adımların uygun şartlar sağlanarak desteklenmesi, bu dönemin sağlıklı bir şekilde atlatılmasına ve çocukta bağımsızlık, yeterlilik duygularının temelinin atılmasına yardımcı olur (49).

Girişimciliğe Karşı Suçluluk

3-6 yaşları arasındaki süreç, Freud'un "fallik dönem" olarak adlandırdığı evreyle aynı dönemi kapsar. Erikson, çocuğun bu dönem içerisinde kendi kapasitesine ve yapabileceklerine yönelik güçlü bir inanç duymaya başladığını ve bir birey olarak neyi ne kadar başarabileceğini araştırmaya başladığını belirtmektedir (50).

Erikson'un görüşüne göre, bu dönemdeki çocukların merak duyguları çok fazladır ve çevrelerinde olup biten her şeye dair sorular sorabilirler. Çocukların meraklarını yönlendirdikleri konulardan biri de cinsel gelişimle ilgili sorulardır. Bu konuyla ilgili, çevrelerindeki kişilerden özellikle anne babalarından sorularına yanıt almaya çalışırlar. Eğer yetişkinlerden yeterli ve uygun bilgi alamazlarsa farklı bilgi kaynaklarına yönelecek ve belki de yanlış bilgilere ulaşacaklardır (51). Ayrıca sorduğu sorular cevapsız bırakılan, geçiştirilen ya da soruları ve davranışları sebebiyle eleştirilen, ayıplanan çocuklarda suçluluk duygusu gelişecektir. Soruları cevapsız bırakılmayan, anlayacağı şekilde yeterli bilgi verilen, girişimleri desteklenen ve bu

kapsamda cesaretlendirilen çocuklar ise, girişimde bulunmaktan mutluluk duyarlar ve yeni girişimlerde bulunurlar (46).

Çalışma ve Başarılı Olmaya Karşı Aşağılık Duygusu

6-12 yaş arasındaki süreç, ilkökul döneminin başlangıcını ve sosyal çevrenin daha kapsamlı bir hale geldiği dönemi kapsar. Okul ve çeşitli aktiviteler, çocuğun bedensel ve zihinsel gelişimine katkıda bulunurken akranlarla etkileşim ise sosyal becerilerini geliştirmek için uygun ortamlar sunar (23). Bu dönem içinde çocukların beden gelişimi genellikle yavaşlar. Dönemin önemli özelliklerinden biri de çocukların cinsel rolleri daha belirgin bir şekilde algılamaya başlamalarıdır (37).

Okul hayatının başladığı ve toplumun önem verdiği becerilerin kazanıldığı bu dönemde çocuğun çabalarının ödüllendirilmesi ve desteklenmesi, çocuğun başarı duygusunun gelişmesine katkıda bulunur. Ancak yaptıkları beğenilmeyen, en ufak başarısızlığı devamlı olarak eleştirilen, potansiyelinin üzerinde bir başarı beklenen çocuklarda yetersizlik ve aşağılık duygusu oluşur (32, 52, 53).

Kimlik Kazanmaya Karşı Rol/Kimlik Karmaşası

12-18 yaş arasına denk gelen bu dönem aynı zamanda ergenlik dönemi olarak da bilinir. Fiziksel görünümünde hızlı değişiklikler yaşayan ergenlerin mantıksal ve soyut düşünme becerileri de gelişir (50).

Erikson'a göre bu dönemdeki çocuklar ve ergenler, kim olduklarını anlamaya, hayatta ne amaçla var olduklarını ve varlık değerlerini ortaya koymaya yönelik bir hedef belirlemeye çalışırlar. Bu dönemdeki çocuklar, kendi kimlikleri ile ilgili bir keşif yolculuğuna çıkarak farklı rol ve kimlikleri denemeye başlarlar (54). Ayrıca ergenler, kariyer rotalarını belirlemenin yanı sıra ilişki ve aile yaşamlarına dair gelecek planları yaparlar (32, 44, 53).

Kurama göre, kimlik arayışının başladığı bu dönemden herkes mutlaka kimlik duygusunu kazanmış olarak çıkmaz. Kimisi kimlik karmaşası yaşayabilir ve kimliğin kazanılması sonraki gelişim dönemlerine ertelenmiş olabilir (23).

Yakınlığa Karşı Yalıtılmışlık

Yetişkinlik yıllarına karşılık gelen bu dönemde insan ilişkileri önem kazanır. Kişi, başkalarıyla çeşitli yakınlıklar, dostluklar kurarak topluma dahil olmaya çalışır. Erikson, bu evrede bireylerden, karşı cinsle duygusal yakınlık kurarak sevgi temelli bir ilişkiyi başarabilmesinin beklendiğini ifade etmiştir. Aynı zamanda psikolojik yakınlığın, cinselliğin hayati bir önem taşıyabileceği fikrini öne sürmüştür. Bu evrede, bireyin hem kendi cinsinden hem de karşı cinsten bireylerle ilişki kurması önemlidir. Bu dönemde, kendi cinsleriyle veya karşı cinslerle ilişki kurmakta başarısızlık yaşayanlar, kendilerini izole edebilirler ve yüzeysel ilişkiler geliştirebilirler. Bu evredeki psikososyal krizi başarıyla aşan bireyler, kendilerine güvenerek sevgilerini sağlıklı bir şekilde ifade edebilme ve başkalarından sevgiyi kabul edebilme yeteneğine sahip olurlar (41).

Üretkenliğe Karşı Durgunluk

Erikson, orta yetişkinlik yıllarını yaşayan bu dönemdeki bireylerin temel gelişim görevinin “yaşamını sürdüren neslin ve devraldıkları dünyanın inşa edilmesi, yönlendirilmesi ve zenginleştirilmesi” olduğunu belirtmiştir (55). Bu görevin yerine getirilebilmesi için ise öncelikle bireyin kendisinin üretken olması gerekmektedir. Bu bağlamda "üretkenlik", sadece çocuk sahibi olmakla sınırlı değildir; aynı zamanda geleceğe olan inançla, başkalarının gelişimine önem vermekle de ilişkilendirilir. Kişinin topluma faydalı işler yapabildiği, gelecek kuşaklara rehberlik edebildiği zaman üretken olduğu kabul edilir (56). Üretkenlik durumuna geçemeyen bireyler ise hayatlarında anlamsızlık ve durgunluk hissedebilirler. Durgunluk yaşayan bireylerin kurduğu ilişkiler genellikle zayıf temellere dayanır ve öncelikle kendi çıkarları ve doyumları üzerinde dururlar (49).

Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk

60 yaş ve sonrası yani bir diğer deyişle olgunluk dönemini kapsayan bu yıllarda birey kendini yavaş yavaş geri çekmeye başlayarak tüm yaşamını gözden geçirir ve anlamlı bir hayat yaşayıp yaşamadığını sorgular. Sorgulamalar sonucunda yakın ilişkiler kurmuş, sosyal çevresinde kabul görmüş, topluma katkı sağlamış ve bütün

hayatına karşı bir memnuniyet duygusu hisseden bireyler, dolu dolu yaşanmış bir hayatın huzuru ile ‘‘ego bütünlüğüne’’ erişebilir (57). Bu kavram, kişinin tek bir yaşam döngüsü olduğunu ve bunun tekrar yaşanma şansının olmadığını kabul etmesini ifade eder. Bu bağlamda, sadece kendi çıkarları için yaşayan, başkalarına katkı sağlamayan bireyler anlamsızlık, yaşamın boşluğu ve umutsuzluk duygularıyla karşılaşabilirler (41).

2.2.3. Öğrenme Kuramları

İnsanın cinsel davranışlarını sadece biyoloji ile açıklamak yetersizdir. Öğrenmenin etkisi göz ardı edilmemelidir. Psikanalitik kuram cinsel davranışların erken dönemde özellikle de Oedipal çatışmanın yaşandığı dönemde meydana geldiğini savunur. Öğrenme kuramları ise cinsel davranışların çocukluk, ergenlik, yetişkinlik ve daha sonrası da dahil olmak üzere tüm yaşam boyu öğrenilebileceğini ve değişebileceğini savunur (23). Bu kuramlar, operant koşullanma kuramı ve sosyal öğrenme kuramı olmak üzere ikiye ayrılırlar.

Operant Koşullanma Kuramı

Bu kurama göre cinsel davranışların kazanılması, ödül ve ceza gibi pekiştiricilerin kullanılması ile gerçekleşir. Cinsiyetine uygun davranan çocuklar, toplum tarafından ödüllendirilirken cinsiyetine uygun davranışlar sergilemeyen çocuklar eleştiri, cezalandırma gibi tepkilerle karşılaşır. Bu çevre baskısı sonucunda çocuklar gerekli cinsiyet rollerini kazanırlar (19).

Sosyal Öğrenme Kuramı

Bandura ve Walters’ın öncülüğünü yaptığı bu kuramın temelinde gözleme ve taklit etme bulunmaktadır. Bandura, çocukların davranış öğrenimlerinin bir başkasını önce gözlememesi ve ardından taklit etmesi ile gerçekleştiğini vurgulamaktadır (58). Bu gözlemler esnasında çocuklar cinsiyet rolleriyle ilgili bilgiler de edinirler. Bu kurama göre, kız çocuklar annelerini gözlemleyerek kadınsı davranışları, erkek çocuklar ise babalarını gözlemleyerek erkeksi davranışları öğrenirler. Cinsiyet kimliği ediniminde pekiştirme ve koşullanma ilkelerinin önemli bir rolü vardır. Kız ve erkek çocuklar, kendi cinsiyetlerine uygun davranışlar

sergilediklerinde ödüllendirilirken bu davranışları sergilemediklerinde ise cezalandırılabilirler. Ödüllendirilen davranışlar devam ettirilirken cezalandırılan davranışlar ise genelde söner (59-61).

2.2.4. Zihinsel Gelişim Kuramları

Zihinsel gelişim, bebeklikten yetişkinliğe kadar olan süreçte, bireyin dünyayı algılama ve anlama becerilerinin giderek daha karmaşık ve etkili hale gelmesini ifade eder. Zihinsel gelişim kuramları, bu sürecin nasıl işlediğini anlamaya ve açıklamaya çalışır (19). Jean Piaget ve Kohlberg farklı yaklaşımlarda bulunarak bu kurama öncülük etmişlerdir.

Jean Piaget'nin Yaklaşımı

Piaget, cinsiyet rollerinin kazanılmasında özellikle işlem öncesi döneme (2-7 yaş arası) büyük önem vermektedir. Taklit ve oyun bu dönemin en önemli işlemleridir. Oynadığı oyunlar aracılığı ile çocuk, gelecekteki cinsel rollerine hazırlanır. Çocuğun sembolik oyun döneminde farklı rolleri denemesi, onun ilerideki cinsel rolüne hazırlanmasına katkıda bulunabilir.

Piaget'e göre, çocuklara belirli kadın veya erkek davranışlarını taklit etmeleri için fırsatlar sunmak, onların cinsiyetle ilgili davranışlarını biçimlendirmede temel bir adımdır. Genellikle üç yaşın sonlarına doğru çocuklar kadın ve erkek kavramlarını ayırt edebilir hale gelirler ve somut işlemler dönemine doğru (6-7 yaş) geldiklerinde cinsiyetin değişmezliği ve sürekliliğini kavramaya başlarlar (19).

Kohlberg'in Yaklaşımı

Kohlberg, Piaget'nin kuramından ilham alarak alternatif bir cinsel gelişim kuramı geliştirmiştir. Kohlberg, çocukların cinsiyet anlayışlarında bilişsel yönü önemseyerek, üç aşama sonrasında çocukların cinselliği tam olarak kavrayabileceğini vurgular (62, 63).

1. Temel Cinsellik Kişiliği: Bu aşamada çocuklar, kadın ve erkek arasındaki fiziksel farkları gözlemleyerek fark ederler. Daha sonra hem kendi cinsiyetlerini hem de karşı cinsiyetin ismini öğrenirler. "Ben kızım" ya da "ben erkeğim" dedikleri dönemdir.

2.Cinsel Sabitlik: Cinsiyetin sürekliliğinin kavrandığı dönemdir. Çocuklar, cinsiyetlerinin her zaman aynı kalacağını ve değişmeyeceğini anlarlar.

3.Cinsel Korunum: İnsanların dış görünüşünde ya da yaptıkları işlerde değişiklikler olsa bile cinsiyetin değişmeyeceğinin kavrandığı aşamadır. Örneğin bir erkek saçını uzattığında ya da bir kadın daha çok erkeklerle özdeşleştirilmiş bir iş yaptığında cinsiyetlerinin aynı kalacağını bilirler (64).

2.2.5. Cinsiyet Şemaları Kuramı (Bilgi İşleme Kuramı)

Sandra Bem tarafından geliştirilen bu kurama göre bir ‘‘cinsiyet şeması’’ söz konusudur. Çocuklar genellikle iki ila üç yaşları arasında kadın ve erkek arasındaki farklılıkları fark etmeye ve kendi cinsiyetlerini anlamaya başlarlar. Çocuklar bu dönem içerisinde hem kız hem de erkek cinsiyeti için şemalar oluştururlar. Yeni bir şeyle karşılaştıklarında, kendi cinsiyetlerine uygun olup olmadığını değerlendirir, sorular sorar ve eğer uygunsuzsa benimserler. Örneğin, bir kız çocuk oyuncak bebeğin kız çocukları için olduğunu öğrendiğinde bebeklerle ilgilenmeye ve oynamaya başlar. Oyuncak arabanın erkek çocuklar için olduğunu öğrendiğinde ise arabalarla çok fazla ilgilenmez, kendi cinsiyetine uygun olduğunu düşündüğü oyuncaklara yönelir. Bu süreç, çocuğun kendi cinsiyetine uygun davranışları anlamasına ve benimsemesine yardım eden bir şema oluşturmasına yardımcı olur (22). Çocuklukta oluşturulan bu kadın ve erkek şeması üzerine kaydedilen bilgiler ile oluşturulan cinsel kimlik, gelecekte çocuğun cinsel kimlik anlayışının temeli olmaktadır (65).

Bem’e göre dört tane cinsiyet şeması bulunmaktadır:

1.Androjen Şema: Hem erkeklere hem kadınlara ait olduğu düşünülen özelliklerin bir arada olduğu şemadır.

2.Belirsiz Şema: Hem kadınsı hem erkeksi özelliklerin düşük olduğu şema türüdür.

3.Dişil Şema: Sadece kadınlara ait olduğu düşünülen özelliklerin görüldüğü şemadır.

4.Erkeksi Şema: Sadece erkeksi davranan bireylere ait şemadır ki son iki şema cinsiyet rolüne uygun davranışlar olarak adlandırılır ancak androjen bireyler yalnızca eril veya yalnızca dişil şeması olanlara göre cinsel kimlik kazanımında daha başarılıdır (66, 67).

2.2.6. Biyolojik Cinsiyet Kuramları

Bu kuramlar cinsel gelişim üzerinde etkili olabilecek fizyolojik ve biyokimyasal süreçlere odaklanır. Üzerinde en çok çalışılan biyolojik etmenler hormonlardır. Biyolojik kuramlar, çocukların yetenekleri, davranışları ve kişiliklerinin hormon düzeyinden etkileneceğini savunur (23).

Sosyobiolojik Kuram

Bu kuram, cinsiyet farklılıklarını açıklamak için milyonlarca yıllık evrimsel süreci ve genetik değişimi temel alır. Saldırganlıkla ilgili olan biyolojik incelemeler sonucunda bu kuramla ilgili bazı kanıtlar elde edilmiştir. Çeşitli çalışmalarda, cinsiyet hormonlarından özellikle testosteronun, birçok türde saldırganlıkla ilişkilendirildiği bulunmuştur. Sosyobiologlar, pek çok türün erkeğinin dışından daha saldırgan olduğunu ve bu sayede türün günümüze kadar sağlıklı bir şekilde gelebildiğini düşünmektedir. Ayrıca kadın ve erkek rollerinin kabul edilmiş bir çifte standart olduğunu söylerler. Bunun sebebini de erkeklerin kadınlardan daha uzun yıllar boyu üreyebilmesi anlamına gelen üreme ve anne-babalık yatırımı görüşüyle açıklarlar. Bu kurama göre, erkeğin saldırganlığı, aceleciliği ve belirgin olmayan davranışlarında; kadının da nazik, seçici ve en iyi genlere sahip bir erkeği bekleyen tavrında, evrimsel süreç ve genetik değişimlerin etkili olduğu öne sürülmektedir (23).

2.3. Cinsel Gelişim Dönemleri ve Özellikleri

2.3.1. Bebeklik Dönemi (0-2 Yaş)

Yaşamı devam ettirmek için önemli olan yürüme, yemek yeme, konuşma, tuvalet eğitimi gibi becerilerin şekillendiği bu dönem cinsel gelişim açısından da son derece önemlidir (68).

Bu dönemde dış dünyayla bağlantıyı genellikle ağız aracılığı ile kuran bebeğin, beslenme ve diğer temel ihtiyaçlarının giderilmesi büyük önem taşır. Bebeğin en önemli ihtiyacı güven duygusudur ve bebeğin kendini güvende hissetmesi anne babanın yaklaşımlarına bağlıdır. Bebek bu dönemde kucağa alınmaktan, okşanmaktan mutluluk duyar ve kendini güvende hisseder (19).

Cinsiyet farklılıklarının henüz farkında olmayan bebek, bu dönemde hem dünyayı hem de kendi bedenini keşfeder. Altının değiştirilmesi veya banyo yaptırılması esnasında ilk cinsel duyguları ortaya çıkan bebek, cinsel organıyla oynama davranışı sergileyebilir. Bu durum, bebeklerin cinsellikle ilgili normal keşif süreçlerinin bir parçasıdır. Yani bu davranışlar bebeğin kendi bedenini tanımak istemesi sebebiyle ortaya çıkmaktadır. Bu tür davranışlara aşırı tepki gösterilmesi, bebeğin sağlıklı bir dönem geçirmesini engelleyebilir. Özellikle bezinin değiştirildiği sırada cinsel organıyla oynamak isteyebileceği için; eline ilgisini çeken, oynayabileceği bir oyuncak verilerek dikkati başka yöne çekilebilir (19, 69, 70, 71).

2.3.2. Okul Öncesi Dönem (3-6 Yaş)

Sosyal, bilişsel, motor, özbakım ve dil gelişiminin hızla ilerlediği bu dönemde cinsel gelişim açısından da önemli ilerlemeler kaydedilir. Üç yaş itibariyle iki farklı cinsiyet olduğunu kavramaya başlayan çocuklar, kadın ve erkek bedenlerinin neden farklı olduğuna dair merak geliştirebilirler. Dil gelişimindeki hızlı ilerlemenin de katkısıyla çocuklar, erkeklerin ve kızların cinsel organının neden farklı olduğuna, dünyaya nasıl geldiklerine, anne babaları arasındaki ilişkiye dair sorular sorabilirler (72).

Dört yaş itibariyle bedenlerini daha yakından tanımaya başlayan çocuklar, bedenlerine karşı olumlu ya da olumsuz duygular geliştirebilirler. Ayrıca, kız veya erkek gibi davranmanın ne anlama geldiğini fark etmeye başlarlar. Bu dönemde genellikle kız çocukların annelerini taklit ettiği, erkek çocukların ise babalarını taklit ettiği görülür. Bu davranışlar doğal karşılanmalı ve çocuğun cinsel kimlik oluşturma çabası ve cinsel gelişimin göstergesi olarak algılanmalıdır (19).

Diğer cinsiyetten olan oyun arkadaşlarının bedenlerinin kendilerinininkinden farklı olduğunu fark eden çocuklar, bu gerçeği keşfettiklerinde genellikle büyük ilgi gösterirler. Bu durumu dokunarak, gözlemleyerek veya sorular sorarak anlamaya çalışabilirler. Aynı zamanda oyun çağında olan çocuklar, evcilik, doktorculuk gibi cinsel meraklarını gidermeye çalıştıkları oyunlar oynayabilirler (73).

Bütün bunlarla ilgili olarak bilinmesi gereken ise; çocukların bu meraklarının ve davranışlarının kendilerini ve dünyayı anlamak adına doğal bir gelişim olduğudur. Sordukları sorular, diğer gelişim alanlarıyla ilgili sordukları sorular kadar doğaldır ve

cinsel gelişimin bir parçasıdır. Çocukların merakını gidermek için sordukları sorulara, onların anlayabileceği şekilde, kısa, basit, dürüst cevaplar verilmeli; sordukları sorular sebebiyle çocuklar utandırılmamalı, geçiştirilmemeli, azarlanmamalı ya da cevapsız bırakılmamalıdır. Anne babaların ve eğitimcilerin olumlu ve ılımlı yaklaşımlarının, çocukların kendi bedenlerine karşı olumlu düşünceler geliştirmesine katkı sağlayacağı unutulmamalıdır (72, 74).

2.3.3. Okul Dönemi (6-11 Yaş)

Sosyal çevre ve okul başarısının önem kazandığı bu dönemde, çocukların cinsel ilgisinin azaldığı yönünde yaygın bir inanış bulunmaktadır. Ancak son yıllarda yapılan çalışmalar, çocuğun cinsel ilgisinin ve cinsel gelişiminin kesintisiz olarak devam ettiğini göstermektedir (19).

Okula başlayan ve sosyal çevreleri, arkadaşlık ilişkileri gelişen çocuklar için oyun önemli bir sosyalleşme aracıdır. Oyun için genellikle kendi cinsiyetinden olan arkadaşlarını tercih ettikleri görülür (71).

Bu dönemde, ergenliğin ilk belirtilerinin ortaya çıktığı zaman, çocuklara ergenlikle ilgili ve vücutlarında olabilecek değişiklikler hakkında bilgi vermek son derece önemlidir. Bu yaşlarda sunulan cinsel eğitimin odak noktası, vücutta meydana gelebilecek değişiklikler ve cinsel sağlık konuları olmalıdır. Bu şekilde çocuklar bu süreci daha iyi anlayabilir ve cinsel sağlıklarını koruma konusunda bilinçlenirler (69).

2.3.4. Ergenlik Dönemi (12 Yaş ve Üstü)

Ergenlik dönemi, çocukluktan yetişkinliğe geçişte bir köprü görevi gören, cinsel gelişim ile ilgili çok çeşitli ve yoğun değişikliklerin yaşandığı dönemdir. Vücudun hızla büyümesi, hormonal değişiklikler, birincil ve ikincil cinsiyet özelliklerinin ortaya çıkması gibi bedensel ve biyolojik değişiklikler ergenin döneme uyum sağlamasında zorlanmasına sebep olabilir (69, 75). Özellikle ergenin bu konular hakkında önceden bilgilendirilmemiş olması, hazırlıksız yakalanması utanç, korku gibi duygular yaşamasına neden olabilir.

Aileden bağımsızlaşmanın başladığı bu dönemde arkadaşlık ilişkileri önem kazanır. Daha önceki dönemlerde kendi cinsiyetinden olanlarla arkadaşlığı tercih eden ergenler, bu dönemde karşı cinsle de arkadaşlık kurarlar. Ayrıca romantik ilişkiler de

görülür (37; 72). Ergenlerin cinsel ve sosyal kimliklerini oluşturması, gelecekteki mesleğine dair tercihler yapması da bu dönemde onlardan beklenenler arasındadır (69).

Bu dönemin, hem cinsellik bağlamında önemli kararların alındığı hem de cinsel etkinliklerin ortaya çıkmaya başladığı bir dönem olması sebebiyle, ergenin bu konu hakkında bilgiye ve yardıma ihtiyacı vardır (19). Aileden ya da eğitimcilerden gerekli ve doğru bilgileri alamayan ergenler, bilgi almak için arkadaşlarına ya da internet gibi kaynaklara başvuracaklardır. Bu da sağlıklı bilgi elde etmek için tercih edilen bir yol değildir. Bu dönemde ergenlere verilecek olan cinsel eğitim, kendi bedeninin farkına varma, kişiler arası ilişkiler, cinsel yakınlık, karşı cinsle cinsel ilişkiler, korunma yöntemleri, istenmeyen gebelikler, cinsel yolla bulaşan hastalıklar konularını mutlaka içermelidir (37; 70).

Cinsel gelişim dönemleri ergenlik yıllarının sonuna kadar ele alınmış olsa da cinsel gelişimin yaşam boyu devam eden bir süreç olduğu, çünkü insanın cinsellikle ilgili deneyimlerinin devam ettiği unutulmamalıdır.

2.4. Özel Gereksinimli Çocuklar

Doğumla başlayan insan yaşamı bebeklik, çocukluk, ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık olmak üzere birçok farklı evreden geçer. Bu evrelerin doğum, bebeklik, çocukluk veya ergenlik dönemlerinden birinde fiziksel, zihinsel, dil, sosyal gelişim alanlarından birinin veya birden fazlasının basamaklarını yerine getiremeyen ya da yerine getirmekte zorlanan çocuklar özel gereksinimli çocuklardır (76). Bu çocuklar yetersizliklerine göre yaşamlarının belirli bir kısmında veya tamamında özel desteğe ihtiyaç duyarlar.

2.4.1. Özel Gereksinimli Çocuklar ve Cinsel Gelişim

Cinsel gelişim süreci, bir çocuğun normal gelişim gösteren ya da özel gereksinimli olup olmamasına bağlı olarak değişmemektedir (19). Her çocuk ayrı bir bireydir ve aynı gelişimsel dönemlerden geçseler de gelişim hızları ve özellikleri farklıdır.

Özel gereksinimli çocuklar genellikle normal gelişim gösteren çocuklarla benzer gelişimsel aşamaları takip ederler, ancak gelişim hızları ve özellikleri farklılık

gösterebilir. Özel gereksinimi olan çocukların cinsel gelişim süreçleri, genellikle normal gelişen yaşlılarından daha sonra, aynı dönemde veya daha önce olabilmektedir. Bu süreçler, çocuğun özel ihtiyaçları ve yetenekleri göz önüne alınarak bireysel olarak değerlendirilmelidir (20).

2.5. Cinsel Eğitim

Anne babalara ya da eğitimcilerle “Çocuklara harfler öğretilmeli mi?” diye sorulduğunda cevap muhtemelen “evet” olacaktır. Ya da “Çocuklarla ellerini, kulaklarını, gözlerini yani vücut parçalarını tanıtıcı oyunlar oynanmalı mı?” diye sorulduğunda da cevap çok yüksek ihtimal “evet” olacaktır. Peki “Çocuklara cinsel eğitim verilmeli mi?” diye sorulduğunda da cevap aynı şekilde olacak mıdır? Genellikle toplum “cinsel” kelimesini duyar duymaz bu konuya bir ön yargı ile yaklaşmakta, cinsel eğitimi üreme organlarının işlevlerini anlatan ve cinsel ilişkiyi vurgulayan bir eğitim olarak düşünmektedir. Bu sebeple de bu konu toplumumuzda bir tabu haline gelmiştir ve konuşulması ayıp, günah, yasak olarak görülmektedir. Oysaki cinsel eğitim bunlardan çok daha fazlasıdır.

Bireyin kendinde duygusal, bedensel ve cinsel gelişimini anlama süreci cinsel eğitim kavramı ile açıklanabilir. Ayrıca olumlu kişilik oluşturma, insan cinselliğine ve diğerlerinin haklarına saygılı bir tutum geliştirme, farklı görüşlere ve davranışlara saygı duyma becerisi edinme, pozitif davranış ve değer yargıları oluşturma sürecidir (23).

Cinsel eğitimin başlangıcıyla ilgili de yanlış bilgiler söz konusudur. Genellikle çocuk cinsellikle ilgili ilk sorularını sorduğunda ya da ergenlik yıllarında başlanması gereken bir eğitim olduğu düşünülür ancak anne babalar çocukları olacağını öğrendikleri zaman çocuklarının cinsiyetine bağlı tutum ve davranışlar sergilediklerinde aslında cinsel eğitim bilinçsiz bir şekilde başlamış olur. Anne babaların cinsel eğitimle ilk somut karşılaşmaları ise, çocuk yaklaşık iki buçuk üç yaş civarında iken cinsellikle ilgili ilk sorusunu sorduğunda olur. Bilinçli cinsel eğitimin bu dönemde başladığı söylenebilir (22).

2.5.1. Cinsel Eğitimin Önemi

Cinsel eğitim, yalnızca çocukluk dönemi içinde değil, yetişkinlik süreçlerinde de bireylerin öz farkındalık oluşturmaları, özgüven geliştirmesi, korku ya da suçluluk hissetmemeleri, cinselliği olumsuz bir kavram olarak görmemeleri ve genel olarak mutlu bir yaşam sürdürebilmeleri için önemli bilgi ve becerileri içerir. Bu eğitimin hedefleri bireylerin cinselliğe karşı olumlu bir bakış açısı edinmelerini sağlamak, onlara karar verme becerisi kazandırmak, cinsel sağlık konusunda bilgilendirmek ve sağlıklı bir kişilik geliştirmelerini sağlamaktır. Ancak cinsel eğitim sadece bilgi vermekten ibaret değildir. Cinsel eğitim, çocukların ve gençlerin ailelerine ve topluma karşı görev ve sorumluluklarını anlamalarını, sağlıklı iletişim ve karşılıklı doyurucu ilişkiler kurmalarını sağlar. Cinsel ilişki konusunda daha sorumlu davranışlar geliştirmelerine yardımcı olur. İstenmeyen veya erken cinsel ilişkiden ya da cinsel istismardan kendilerini korumalarını sağlar. Ayrıca cinsiyetler arası eşitlik ve adalet, insan hakları, sağlık hakkı, ayrımcılık yapmama, şiddete karşı olma gibi kazanımları da bulunmaktadır (23).

Cinsel eğitim vermenin çocukları uyaracağı ve erken yaşlarda cinsel ilişkiye başlayacaklarını düşünenler bulunmaktadır (77). Halbuki çocuklara cinsel eğitim vermemek, onların cinsel sorularını yanıtlamamak, geçiştirmek, susturmak, eleştirmek, ayıplamak bu konuların anne baba ile konuşulmasının uygun olmayacağını düşünmelerine sebep olabilir. Bu da çocukların cevap almak için farklı bilgi kaynaklarına yönelmesine ve cinsel eğitimin kontrolünün anne babadan çıkmasına yol açar. Alacağı eksik veya yanlış cevaplar çocukta yaşam boyu olumsuz izler bırakabilir, suçluluk, korku gibi olumsuz duygular geliştirmesine neden olabilir (70).

Cinsel eğitim ilk olarak ailede başlar ve anne babalar bu konuda çocuğa yol gösterecek ilk kişilerdir. Eğer anne baba çocuğun cinsel sorularını yanıtlar, merakını gidermesine yardımcı olur ise çocuk bu konuların anne baba ile konuşulabileceğini düşünür ve herhangi bir problem yaşaması durumunda da yardım için anne babasına ulaşır.

Cinsel eğitimin formal ayağı ise okullardır. Eğitimciler de cinsel gelişim ve eğitim konusunda bilgi sahibi olmalı ve çocukları, gençleri doğru bir şekilde eğiterek yönlendirmelidir. Aile ile iş birliği içerisinde cinsel eğitimi devam ettirmelidirler.

Araştırmalar, cinsel eğitim alan gençlerde istenmeyen gebeliklerin ve cinsel yolla bulaşan hastalıkların oranının, cinsel eğitim almamış ya da az eğitim almış gençlere kıyasla daha düşük olduğunu göstermektedir. Ayrıca, gençlerin cinsellikle ilgili doğru kararlar alma yeteneklerinin arttığı da belirtilmiştir (78).

2.5.2. Özel Gereksinimli Çocuklarda Cinsel Eğitimin Önemi

Özel gereksinimli çocuklar hayatlarının farklı alanlarında çevrelerindeki insanların desteğine ihtiyaç duyarlar. Bu alanlardan biri de cinsel gelişim süreçleri ve alacakları cinsel eğitimidir.

Normal gelişim gösteren çocuklar cinsel rolleri anne babalarını veya başkalarını rol model olarak öğrenebilmekte, özdeşim kurarak da cinsel kimliğini oluşturabilmektedir. Aynı zamanda aile veya arkadaş ortamındaki sosyal paylaşımlarla, yaptıkları gözlemlerle uygun cinsel davranışları öğrenebilmektedirler. Ancak yetersizliği olan çocukların bilişsel olgunluk seviyeleri farklılık gösterdiği için gözlem yapmaları, anne babalarını rol model olarak almaları, akranlarından bilgi istemeleri, uygun sosyal ve cinsel davranışları geliştirmeleri çok düşük bir ihtimaldir.

Toplumun bazı kesimleri cinsel gelişim ve eğitime zaten ön yargı ile yaklaşmakta iken söz konusu özel gereksinimli çocuklar ve cinsellik olduğunda durum daha da karmaşık bir hale gelmektedir. Örneğin, genellikle zihinsel engeli olan bireylerin cinsellikle ilgili durumları toplumda olumsuz algılanmaktadır. Bunun yanı sıra bu kişilerin cinselliğe daha yatkın oldukları düşünülür. Ancak, toplum içinde zihinsel yetersizliğe sahip bireylerin cinsellikle ilgili davranışları kontrol edemedikleri, ne zaman ve nerede nasıl davranmaları gerektiğini belirleyemedikleri şeklinde yanlış bir algı oluşabilmektedir (79). Lin (80) yaptığı bir çalışmada; zihinsel yetersizliği olan çocukların cinsel eğitim alabileceklerini ve mutlu bir şekilde cinsiyet rollerini benimseyebileceklerini belirtmiştir.

Otizimli çocuklar, sosyal, duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarını yeterince ifade edememeleri sebebiyle cinsel gelişimleriyle ilgili ihtiyaçlarını bastırabilmektedirler. Bu durum, cinsel açıdan uygun olmayan davranışların ve farklı problem davranışların artmasına yol açabilmektedir (81-84). Bu durum, bu bireylerin cinsel davranışlarının çevreleri tarafından yanlış anlaşılmasına yol açabilir. Örneğin, otizimli bireyler bazen hoşlandıkları insanlarla fiziksel temas kurabilirler, sarılabilir veya öpmek

isteyebilirler. Ancak bu tür davranışlar, yanlış bir biçimde toplumda cinsel saldırı olarak yorumlanabilmektedir. Bu durum, otizmli bireylerin sosyal etkileşimlerinde anlaşılma ve yanlış yargılanma riskini artırabilir. Ayrıca buna ek olarak toplum içinde soyunma, mastürbasyon veya karşı cinsten birine dokunma arzusu gibi kabul edilmeyen davranışlar da sergileyebilmektedirler (85-87). Bu durum, otizmli bireylerin kendilerini kontrol etme yeteneğine sahip olamamalarının yanı sıra hangi durumda nasıl davranmaları gerektiğini anlayamamalarından veya muhakeme yeteneklerine sahip olamamalarından kaynaklanabilir (88). Başka bir deyişle, otizmli bireyler, içinde buldukları sosyalleşme sorunlarının doğası gereği başka konulardaki gibi cinsellikle ilgili kavramları da otomatik olarak öğrenememekte ve bu nedenle cinsel eğitime ihtiyaç duymaktadırlar (87, 89).

Ayrıca alan yazın, otizmli bireylerin normal gelişim gösterenlere göre iki kat daha fazla cinsel istismara maruz kalabildiklerini bildirmektedir (90). Bunun birinci sebebinin otizm spektrumu olan bireylerin istismara maruz kaldıklarında iletişim zorlukları yaşamaları, durumu ailelerine, uzmanlara veya kolluk kuvvetlerine bildirememeleri olduğu söylenebilir (91-93). Bu bireyler, istismarın bir saldırı olduğunu anlayamayabilir ve hatta cinsel istismarı fark edemeyebilirler. Bir diğer nedeni ise, otizmli bireylerin istismar durumunda iyi ve kötü dokunuşu ayırt etmek gibi kendilerini koruma becerilerine sahip olmamasıdır. Otizm spektrumu olan bireylerin cinsel istismara maruz kalması, psikolojik ve fiziksel zararlara neden olabilir. Hatta bunlar bireyin eğitimsel, davranışsal ve iletişimsel süreçlerini olumsuz yönde etkileyebilir (94). Bu durumun önüne geçmek için ise bu bireylere cinsel eğitim verilmesi ve kendilerini nasıl koruyacakları, hangi davranışa nasıl tepki vereceklerinin öğretilmesi büyük önem taşımaktadır.

Down sendromlu çocuklar da tıpkı diğer çocuklar gibi sevgiye, temasa, samimi ve sıcak ilişkilere ihtiyaç duyarlar. Cinsel dürtüleri akranları gibidir. Ancak bu konulardaki bilgi eksiklikleri, sosyalleşebilmek için çok fırsata sahip olmamaları bazı sorunlara yol açabilmektedir. Down sendromlu çocuklar da kısıtlılıkları nedeniyle, iyi dokunma ve kötü dokunmayı ayırt edemezler ve bu da istismar için bir risk faktörüdür.

Fiziksel yetersizlik grubundaki bireylerin de cinsel haklara sahip olduğu, diğer yetersizlik gruplarında olduğu gibi genellikle göz ardı edilmektedir. Bu bireylerin cinsel konulardaki bilgi ihtiyaçları, duyguları ve düşünceleri genel olarak aileler ve

toplum tarafından ihmal edilmektedir. İlgili alan yazın incelendiğinde, yetersizliği olan bireylere cinsel konularla ilgili yeteri kadar bilgi verilmediği görülmektedir. Normal gelişim gösteren bireylerin ailelerinden, arkadaş çevresinden bilgi alma şansı fiziksel yetersizliği olan bireylere göre çok daha yüksektir. Yetersizliği olan bireylerin sosyal çevresinin daha kısıtlı bir yapıda olduğu bilinmektedir (95). Ayrıca yetişkin cinselliğinin temelleri çocuklukta atılmaya başlanır. Cinsel kimlik, cinsiyete olan güven, cinsel korkular çocukluk yaşantılarıyla bağlantılıdır. Özellikle doğuştan fiziksel yetersizliği olan ya da küçük yaşlarda yetersizliği oluşan bireyler, bu konularda eksiklik yaşamaktadır.

Görüldüğü üzere özel gereksinimli bireylerin cinsel bilgi eksikliği, birtakım problem davranışlara, toplumsal dışlanmaya ve cinsel istismar gibi olumsuz durumların yaşanmasına neden olabilmektedir. Ayrıca özel gereksinimli bireyler cinsel istismar vakalarında mağdur olabildikleri gibi suçlu da olabilmektedirler (96). Mayes (97) hem özel gereksinimli hem de cinsel suçlu olan bireylerle yaptığı çalışmada, genellikle bu bireylerin düşük düzeyde cinsel bilgiye sahip olduklarını belirtmiştir. Ayrıca, bu bireylerin hiç cinsel eğitim almadıkları ya da çok sınırlı bir eğitim aldıkları da ortaya çıkmıştır.

Tüm bunlara bakıldığında cinsel gelişim sürecinde özel gereksinimli bireylerin normal gelişim gösterenlerle benzer basamakları takip ettikleri görülmektedir. Aynı zamanda bu bireylerin cinsel eğitiminin göz ardı edildiği de görülmektedir. Özel gereksinimli bireylerin cinsel eğitime ihtiyacı olmadığı ya da cinsel eğitim alamayacakları yönündeki düşünceler yanlıştır. Bu bireylerin diğer bütün bireyler gibi cinsel eğitime ihtiyacı vardır ve cinsel eğitim alabilirler. Ancak özel gereksinimli bireylere verilecek olan cinsel eğitim, onların yetersizlik durumuna ve gelişim düzeyine göre özel olarak ayarlanmalıdır.

2.5.3. Özel Gereksinimli Çocukların Cinsel Gelişimi ve Eğitimi ile İlgili Araştırmalar

Cinsel gelişim ve eğitim, normal gelişim gösteren çocuklarda bile bir tabu iken söz konusu özel gereksinimli çocuklar olduğunda durumun daha karışık bir hal aldığı söylenebilir. Bu konu ile ilgili yapılan çalışma sayısı kısıtlıdır. Bu bölümde, özel

gereksinimli çocukların cinsel gelişimi ve eğitimi ile ilgili bazı araştırmalara yer verilmiştir.

Çakmak (98), görme yetersizliği olan ve olmayan ergenlerin cinsel gelişiminde farklılıklar olup olmadığını araştırmıştır. Araştırma kapsamında, Ankara ilinde farklı liselerde okuyan, görme yetersizliği olan, az gören ve gören 11-17 yaş aralığında bulunan 137 öğrenci ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda, ergenlik döneminde yaşanan bedensel değişimlerin hem gören hem de görme engeli olan ergenlerde aynı gelişimsel takvimi izlediği sonucuna ulaşılmıştır. İlk adet döneminde görme yetersizliği olan kız ergenlerin gören akranlarına göre daha fazla korku yaşadıkları, her iki ergen grubunun da cinsel bilgileri önce arkadaşlarından sonra rehber öğretmenlerinden aldıkları görülmüştür. Gören kız ve erkek ergenlerin çoğunun bu konuları aileleriyle konuşmadıkları, az gören ve görme yetersizliği olan ergenlerin ise bu konuları aileleriyle daha çok paylaştıkları ortaya konulmuştur.

Sayın (99), normal gelişim gösteren ve zihinsel yetersizliği olan 7-15 yaş arasındaki çocukların anne babalarıyla bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışma, ebeveynlerin çocuklarının zihinsel engeli olup olmamasına bağlı olarak toplumsal cinsiyet rollerine yönelik düşünce ve yaklaşımlarının incelenmesini amaçlamıştır. Bu kapsamda, zihinsel yetersizliği olan 72 çocuğun anne babası ve normal gelişim gösteren 79 çocuğun anne babası ile görüşmeler yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda, ebeveynlerin çocukları için uygun olduğuna karar verdikleri toplumsal cinsiyet rollerinin, çocuklarının yetersizlik durumuna göre anlamlı bir fark yarattığı bulgusu elde edilmiştir.

Tekinarslan ve Eratay (100), ergenlik dönemine uyum sürecine yönelik planladıkları çalışmalarında zihinsel yetersizliği olan çocuk sahibi anne babaların davranışlarını incelemiştir. Çalışmaya 21 anne baba dahil edilmiştir. Çalışma sonucunda, çocukların ergenlik dönemine girdikten sonra bedenlerinde belirgin değişimler yaşadıkları ve buna bağlı olarak agresif davranışlarının arttığı görülmüştür. Ayrıca zihinsel yetersizliği olan erkek ergenlerin karşı cinse yönelimlerinin arttığı ve daha çok mastürbasyon davranışı gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynlerin erkek çocuklarına kılınma, gece boşalması sonrası temizlik ve bu doğrultuda özbakım sağlama ile ilgili; kız çocuklarına ise adet dönemi ve ped kullanımı ile ilgili

bilgilendirme yaptıkları belirlenmiştir. Fakat bazı ebeveynlerin çocuklarına bu konularda bilgi vermediği tespit edilmiştir.

Gümüş ve Altınsoy (101), Hatay’da özel gereksinimli öğrencilerin gittiği 13 farklı ilkokulda görev yapan 13 rehber öğretmenle bir araştırma yürütmüştür. Bu araştırma ile bu okullarda herhangi bir cinsel eğitim programının uygulanıp uygulanmadığını, uygulanıyorsa içeriğinin nasıl olduğunu, uygulanmıyorsa sebeplerinin neler olduğunu ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda, bu okullarda kapsamlı bir cinsel eğitim programının uygulanmadığı, öğretmenlerin yarısına yakınının bu konuyla ilgili herhangi bir bilgi sahibi olmadığı bulunmuştur. Sağlanan cinsel eğitimlerin ise sunum şeklinde, kısıtlı bir zaman içerisinde ve ergenlik döneminde cinsel gelişim hakkında bilgilendirmeler içerdiği bulgusuna ulaşılmıştır.

2016 yılında yürütülen bir çalışmada özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde öğretmenlik yapan bireylerin öğrencilerinin cinsel eğitimine yönelik görüşleri incelenmiştir. Bu kapsamda, Balıkesir ve İstanbul illerindeki 133 çalışan ile görüşme yapılmıştır. Katılımcıların %85’i verilecek cinsel eğitimin ergenlik dönemindeki bedensel ve ruhsal değişimleri içermesi gerektiğini söylemiştir. Katılımcıların çoğu cinsel eğitimin sağlıkçılar, okul ya da aile tarafından verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. “Eğer hizmet içi eğitim alırsanız cinsel bilgiler eğitimi siz verebilir misiniz?” sorusuna sadece %38’i “evet” cevabını vermiştir (102).

2016 yılında, zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin cinsel problemlerini tespit etmek, bu problemlerin çözülmesine yönelik cinsel eğitim programı geliştirmek amacıyla bir çalışma yürütülmüştür. Çalışma kapsamında, Konya ilinde, zihinsel yetersizliği olan öğrencilerle çalışan 38 öğretmenle görüşme yapılmıştır. Sonuç olarak, bir cinsel eğitim programı geliştirilirse içeriğinde cinsiyet farkları, cinsel istismar, vücudunu tanıma ve cinsel tatmin gibi konuların yer alabileceği bulgusu elde edilmiştir. Bu konuların ise model olma, drama ya da videodan öğretim gibi tekniklerle öğretilbileceği sonucuna ulaşılmıştır (103).

Börk (104), Down Sendromlu çocukların cinsel eğitimine yönelik anne baba ve öğretmen görüşlerini incelemek amacıyla bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışma grubu 180 anne baba ve 73 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda, anne babaların cinsel eğitim konusunda kaygılar yaşadıkları ve cinsel eğitim verme konusunda öğretmenlere dahi güven duymadıkları görülmüştür. Ayrıca hem anne

babaların hem de öğretmenlerin nitelikli cinsel eğitim programlarına ihtiyaç duydukları sonucuna ulaşılmıştır.

Özbey (105), yürüttüğü çalışmasında çocukların cinsel istismardan korunmasına yönelik olarak öğretmen adaylarının bilgi ve farkındalık düzeylerini değerlendirmeyi amaçlamıştır. Bu bağlamda, özel eğitim bölümünde öğrenimine devam eden 23 öğretmen adayı ile görüşmeler yapılmıştır. Çalışma sonucunda, öğretmen adaylarının çoğunun cinsel istismar konusunda hiçbir eğitim almadıklarını ve bu konuda nitelikli bir eğitim almaya ihtiyaç duyduklarını belirttikleri bulgusuna ulaşılmıştır.

Gürbüz (47), ergenlik dönemindeki zihinsel yetersizliği olan çocukların cinsel gelişim özelliklerini ebeveynlerinin görüşleri bağlamında incelemek amacıyla 860 ebeveyn ile bir çalışma yürütmüştür. Bu kapsamda, “Ergenlik Dönemi Zihin Yetersizliği Olan Çocukların Cinsel Gelişim Özellikleri Ölçeğini” geliştirmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, ebeveynin eğitim durumu, cinsiyeti, eşiyile birliktelik durumu ve çocuğunun yaşı, cinsiyeti ve yetersizlik derecesine göre zihinsel yetersizliği olan ergenlerin cinsel gelişim özelliklerinin anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. Bunun yanı sıra ebeveynlerin çocuklarının cinsel gelişim özellikleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Alptekin (29), normal gelişim gösteren 36-72 aylık çocuklar ve farklı yetersizlikleri olan 48-72 aylık çocukların cinsiyete ilişkin davranışlarını ve cinsel kimliklerini incelemeyi amaçladığı bir araştırma gerçekleştirmiştir. Bu bağlamda, “Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği (36-72 Ay)” ni geliştirmiştir. Çalışma sonucunda, yetersizliği olan çocukların “Cinsel Kimlik Alt Ölçeği” ve “Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeğinden” normal gelişim gösteren akranlarına göre anlamlı düzeyde düşük puanlar aldığı görülmüştür.

Akdemir ve Sarı (106), zihinsel yetersizliği olan bireylerle çalışan öğretmenlerin etik durumları ile cinsel eğitime yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi araştırmayı amaçlamışlardır. Araştırma kapsamında İstanbul’un 7 ilçesinde 329 öğretmenle görüşülmüş ve cinsel eğitime yönelik tutumları farklı değişkenler açısından ele alınmıştır. Öğretmenlerin branşı, çevresinde zihinsel yetersizliği olan birey ve daha önce cinsel istismara uğramış birey bulunmasının cinsel eğitime yönelik tutumlarını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. “Cinsel Eğitime Yönelik Tutum

Ölçeğinde” özel eğitim öğretmenlerinin diğer branş öğretmenlerinden, çevresinde zihinsel yetersizliği olan birey ve çevresinde cinsel istismara uğramış birisi bulunan öğretmenlerin, bulunmayanlardan anlamlı ölçüde yüksek puanlar aldıkları görülmüştür.

Bartın (20), yaptığı çalışmasında özel gereksinimli çocuğa sahip olan ebeveynlerin cinsel eğitim bağlamındaki görüşlerini incelemiştir. Bu kapsamda, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde, hem nicel hem nitel bir çalışma yapmış; nicel veriler için 200, nitel veriler için 15 ebeveyn den veri toplamıştır. Araştırma sonucunda, katılımcıların %94,5’inin cinsel eğitimin gerekli olduğunu söylediği görülmüştür. Cinsel bilgileri kimin vermesi gerektiği ile ilgili olarak genellikle anne babanın sorumlu tutulduğu, onların dışında ise öğretmenler ve doktorların işaret edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynlerin cinsel bilgilerin içeriği ile ilgili görüşlerine nicel bulgular kapsamında bakıldığında, cinsel organlar, bedensel değişimler ve cinsel istismar konularının en gerekli görülen konular olduğu görülmüştür. Nitel görüşmelerden elde edilen bulgulara göre ise, cinsiyet farklılığını çocuklarına anlatma konusunda ebeveynlerin çoğunun nasıl anlatacağını bilmediğine yönelik cevaplar verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynlerin %62,5’ i cinsel bilgi vermek için çocuklarının soru sormasını beklediğini, ayrıca %44,5’i çocuklarının cinsel sorularını rahat ve doğal karşıladığını ifade etmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, özel gereksinimli çocuklar için nitelikli cinsel eğitim programlarının geliştirilmesi, bunun yanı sıra hem öğretmenlerin hem de ebeveynlerin bu konuda bilinçlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

2.6. Anne Baba Tutumlarının Önemi

Kişiliğin temelleri yaşamın ilk yıllarında atılmaktadır. Bu yıllarda çocuğa sağlanan uyaranlar, çevresel koşullar, aile, yaşlılar, okul, öğretmen gibi birçok faktör çocuğun kişiliğinin oluşmasında etkilidir. Çocuğun kişilik gelişiminde, ilk deneyimleri yaşadığı ve yetişkinlik hayatına hazırlandığı aile ortamının ayrı bir önemi bulunmaktadır. Anne ve babanın çocuğa yönelik tutum ve davranışları, çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirebilmesi için son derece önemlidir.

2.7. Anne Babaların Cinsel Eğitime Yönelik Tutumları

Yapılan araştırmalar anne babaların kız ve erkek çocuklarına benzer şekilde davrandığını göstermektedir. Genel olarak ikisine karşı da sıcak, destekleyici bir tutum sergilemektedirler. Ancak cinsel roller söz konusu olduğunda tutumlarında farklılıklar ortaya çıktığı görülür. Örneğin, bebekle oynama, giyinip süslenme, narin davranışlar sergileme gibi konularda kız çocukları daha fazla desteklenirken; arabalarla veya bloklarla oynama, çok yüksek düzeyde olmayan saldırgan davranışlar gösterme konularında erkek çocuklar daha fazla desteklenmektedir. Aslında tutumlardaki bu farklılıklar, bebek daha doğmadan, cinsiyetinin öğrenilmesi ve buna bağlı davranışlar geliştirilmesiyle başlar. Anne babalar, kız çocukları olacaksa odasını ve eşyalarını genel olarak pembe renklerden seçer; erkek çocukları olacaksa mavi renk ağırlıkta olur. Çocuğa isim koyarken de cinsiyet ön plana çıkar. Melek, Sevgi gibi daha duygusal isimler kız çocukları için seçilirken; Fatih, Hakan gibi güçlü kişilik özelliklerini yansıtan isimler erkek çocuklar için tercih edilir. Ayrıca annelerin kız çocuklarıyla daha duygusal bir iletişim kurdukları, erkek çocuklarını ise bağımsız olma yönünde destekledikleri bilinmektedir. Babalar ise, annelerden daha fazla oranda, çocuğun cinsiyetine bağlı olarak tutum değişikliği göstermektedirler. Tüm bunlara bakıldığında, anne babaların çocuklarına karşı olan tutumlarında çocuğun cinsiyetinin çok önemli bir rol oynadığı görülmektedir (23).

Gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerde, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarındaki bilgi eksiklikleri ve yine bu bağlamdaki yanlış inançları oldukça yaygındır. Bu durum, özellikle cinsel eğitim alanında en sık karşılaşılan konulardan biridir. Çocuklardaki cinsel merakın, soruların ve davranışların gelişimin sağlıklı bir parçası olduğunu bilmeyen anne babalar, bu durumlar karşısında endişeye kapılabilmekte ve hatta korku duyabilmektedirler. Bu sebeple cinsel eğitim konusunda öncelikle anne babaların eğitimi hedeflenmelidir. Anne babaların çocuklara cinsellikle ilgili temel bilgileri aktarmak, bu konuların doğal olduğunu anlatmak ve çocuğun farklı bilgi kaynaklarından öğrendiklerini kontrol etmek gibi görevleri bulunmaktadır. Bu yüzden ebeveynler, çocuğun cinsel gelişimi hakkında bilgi sahibi olmalı ve çocuğun gelişimine ve ihtiyaçlarına uygun tutum ve davranışları sergilemelidirler (22).

Çocuklar anne babasına cinsel konularla ilgili soru sorduğunda ya da cinsel bir davranış sergilediğinde anne babanın tutumu çok önemlidir. Çünkü ileride çocuk anne

babasının ne cevap verdiğini belki hatırlamayabilir ancak kendisine karşı nasıl bir tutum sergilendiğini unutmayacaktır ve belki de hayatı boyunca bunun olumlu ya da olumsuz izlerini taşıyacaktır. Bu sebeple anne babaların, çocuklarıyla cinsel konuları paylaşırken dikkat etmesi gereken bazı noktalar bulunmaktadır. Konuşulan ortamın sakin olması, ses tonunun ve konuşma hızının doğal, günlük yaşamdaki gibi ayarlanması, çocuğun göz hizasına inerek onunla göz teması kurulması, şaşırmanın ya da rahatsız olmaması, normal bir yüz ifadesi takınılması önem taşımaktadır. Ayrıca konuya giriş yaparken kullanılan başlangıç cümlesinin çocuğu destekleyici olması ve yeni sorular sorabilmesi için teşvik etmesi, cevabının bilinmediği konularda dürüst davranılması ancak en kısa zamanda öğrenilip uygun bilgilendirmenin yapılması da dikkat edilmesi gerekenler arasındadır (22).

Böylelikle çocuk, bu konuları anne babasıyla rahatlıkla konuşabileceğini düşünerek yeni soruları olduğunda ya da herhangi bir problem yaşadığında anne babasına danışabilecektir. Çocuğun farklı veya yanlış bilgi kaynaklarına yönelme ihtimali azalırken sağlıklı cinsel kimlik geliştirme yolunda önemli adımlar atılmış olacaktır.

2.8. Konu ile İlgili Araştırmalar

2.8.1. Normal Gelişim Gösteren Çocuğu Olan Anne Babaların Cinsel Eğitime Yönelik Tutumları ile İlgili Araştırmalar

İldeş (107), 3 ila 6 yaş aralığında çocuğu olan ebeveynlerin cinsellik ve cinsel eğitim hakkındaki düşünce ve uygulamalarını, aynı zamanda çocuklarının cinsellikle ilgili meraklarına karşı sergiledikleri genel tutumları, davranışları ve tepkilerini araştırmıştır. Araştırma kapsamında Ankara ilinde yaşayan 303 anne ve 303 baba ile görüşme yapılmıştır. Çalışma sonucunda, anne babaların çoğunluğunun cinsel eğitimin gerekli olduğunu belirttikleri ancak bu eğitimin erkek çocuklarına verilmesi gerektiğini ifade edenlerin oranının hem anneler hem de babalarda daha yüksek olduğu görülmüştür. Annelerin %56'sının, babaların %73'ünün kız çocuklarına, annelerin %45'inin, babaların ise %57,6'sının erkek çocuklarına cinsel eğitim vermediği sonucuna ulaşılmıştır. Anne babalar genellikle çocuklarına cinsel eğitimi kendilerinin değil de öğretmen ya da uzmanların vermesinin daha uygun olduğu düşüncesindedir.

Ayrıca cinsel eğitimin içeriğinin, aile bireylerinin görevlerini kapsamı gerektiğini söyleyen anne babaların çoğunlukta olduğu saptanmıştır.

Yıldız (108), ortaokul öğrencilerinin anne babalarının cinsellik ve cinsel eğitime yönelik tutum, davranış ve beklentilerini incelediği çalışmasında Ankara'nın farklı sosyoekonomik düzeyindeki ilçelerden anne babalarla görüşme yapmıştır. Araştırmaya 229 anne 229 baba dahil edilmiştir. Çalışma sonucunda, anne babaların çoğunluğunun cinsel eğitimi gerekli bulduğu ancak çocuklarına cinsel konular hakkında bilgi vermedikleri belirlenmiştir. Annelerin %66.5'i, babaların %71.5'i cinsel eğitimin ortaokul döneminde başlaması ve hem evde hem de okulda verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Katılımcıların çoğu kız çocuklarının ailede cinsel eğitimi anneden, erkek çocuklarının babadan almasının uygun olacağını belirtmiş; okulda ise kız-erkek öğrencilere ayrı olacak şekilde verilmesini istediklerini ifade etmiştir. Anne babaların okulda verilecek olan cinsel eğitimin içeriği için "bluğ dönemi değişiklikleri", "evlilik", "anne-baba olmanın sorumlulukları" ve "aile ve ailenin görevleri" konularına öncelik verdikleri saptanmıştır. Anne babaların cinsel eğitime yönelik tutum, davranış ve beklentilerinin cinsiyetlerine, çocuklarının cinsiyetine, aile kökenlerine, sosyo-ekonomik düzeylerine, cinsel konuları algılayışlarına, ilk cinsel bilgileri aldıkları yaşa vb. değişkenlere göre farklılaştığı görülmüştür.

Ergin (109), lise dönemi çocuklarının cinsel bilgi düzeyleri, beklentileri ve ebeveynlerinin cinsel eğitim hakkındaki tutumlarını belirlemek amacıyla bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda, Ankara ilindeki sosyo-ekonomik düzeyi orta seviyede olan liselerin ilk üç kademesine devam eden öğrenciler ve ebeveynleri ile görüşmeler yapmıştır. Çalışmanın kapsamını 90 kız, 90 erkek öğrenci ve 158 anne, 158 baba oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda, anne babaların eğitim durumları ile çocuklarının cinsel eğitim almasına yönelik tutumları arasında bir ilişki olmadığı saptanmıştır.

İşler (110), okul öncesi dönemdeki çocukların anne babalarının, çocuklarının cinsel gelişimi ve eğitimine yönelik bilgi düzeyleri ve tutumlarını incelemek amacıyla bir çalışma yürütmüştür. Çalışma grubuna Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin farklı bölgelerinde yaşayan 293 anne ve 109 baba dahil edilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, anne babaların cinsel gelişim ve eğitim konusunda bilgiye ihtiyacı olduğu, ebeveynlerin eğitim ve gelir düzeyi yükseldikçe bu konudaki bilgi

düzeylerinde artış olduğu ve tutumlarının daha olumluya doğru yaklaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışan ebeveynlerin cinsel eğitime yönelik tutumlarının çalışmayanlara göre daha olumlu olduğu, ailelerin sahip olduğu çocuk sayısının artmasının onların cinsel eğitime yönelik bilgi düzeyi ve tutumlarını olumlu etkilediği görülmüştür. Çocuklarının cinsiyetinin bilgi düzeyi ve tutumlarında bir değişikliğe sebep olmadığı, ebeveynlerin kendi gençliğinde/çocukluğunda cinsel eğitim almış olmasının bilgi düzeyinde farklılık yaratmazken daha önce bilgilendirilen anne babaların tutumlarını olumlu etkilediği saptanmıştır. Çocuklarının evde ve okul öncesi eğitim kurumlarında cinsel eğitim alması gerektiğine inanan, çocuklarıyla cinsellik hakkında konuşarak onları bilgilendiren ebeveynlerin hem daha olumlu tutuma sahip olduğu hem de bilgi düzeylerinin daha yüksek olduğu bulgusu elde edilmiştir. Ayrıca bilgi düzeyleri ile tutumları arasında da anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Güney (65), çocukların cinsel gelişimi ile ebeveynlerinin cinsel eğitime yönelik tutumları ve kullandıkları iletişim dili arasındaki ilişkiyi incelediği bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışma grubuna Samsun ve Ardahan illerinde yaşayan 36-72 aylık 150 çocuk ve 300 ebeveyn dahil edilmiştir. Çocuklara “Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği (36-72 ay)”, ebeveynlere ise “Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği” uygulanmıştır. Bu bağlamda annelerin cinsel eğitime yönelik tutumlarının ve iletişim dilinin babalardan daha iyi olduğu, öğrenim düzeyi faktörü ile anne ve babaların tutumları arasında da pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yaşanılan şehrin de etkili bir değişken olduğu, Samsun’da yaşayan ebeveynlerin cinsel eğitime yönelik tutumlarının Ardahan’da yaşayan ebeveynlere göre daha iyi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra çocukların cinsel gelişimleri, cinsel kimlikleri ve cinsiyete ait davranışları ile ebeveynlerin cinsel eğitime yönelik tutumları ve iletişim dili arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulgusu elde edilmiştir.

2.8.2. Özel Gereksinimli Çocuğu Olan Anne Babaların Cinsel Eğitime Yönelik Tutumları ile İlgili Araştırmalar

Alan yazın incelendiğinde, özel gereksinimli çocuğu olan anne babaların cinsel eğitime yönelik tutumlarını araştıran bir çalışmaya ulaşılmıştır. Bu araştırmaya aşağıda yer verilmiştir.

Çerçi (77), zihinsel engelli çocuğa sahip olan ebeveynlerin, çocuklarının cinsel gelişimi ve eğitimi konusundaki bilgi düzeylerini ve tutumlarını araştırmak amacıyla bir çalışma yürütmüştür. Bu kapsamda Aydın ilinde yaşayan, 99 anne ve 90 baba ile görüşme yapmıştır. Araştırma sonucunda, erkek çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarının cinsel gelişim ve eğitimine yönelik bilgi düzeyleri ve tutumlarının kız çocuğu olan anne babalara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra ebeveynlerin zihinsel yetersizliği olan çocuk sayısı ve zihinsel yetersizlik tanılı erkek çocukların ebeveynlerinin yaş değişkenleri de araştırma sonuçlarında anlamlı farklar yaratırken ebeveynlerin cinsiyeti, mesleği, aylık geliri, öğrenim durumu, zihinsel yetersizliğe sahip çocuklarının yaşı ve aldığı özel eğitim süresi değişkenleri açısından farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca çalışmaya katılan ebeveynler, çocuklarının cinsel gelişim ve eğitimleri ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ve bu konuda bilgi almaya ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde çalışmanın yöntemi, örnekleme yöntemi, kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanması, verilerin analize hazırlanması, kullanılan istatistiksel teknikler ve bulgular sunulmuştur.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma, nicel araştırma yöntemlerinden olan betimsel tarama modeliyle dizayn edilmiştir. Betimsel tarama modelinde geçmişte yaşanmış ya da günümüzde yaşanan bir durumun çeşitli açılardan incelenmesi ile betimleme yapmak amaçlanmaktadır (111).

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evreni olarak, Ankara ilinde ikamet eden, 0-18 yaş aralığında özel gereksinimli çocuğu olan anne babalar seçilmiştir. Araştırmanın örneklem grubu ise, Ankara iline bağlı Keçiören ve Etimesgut ilçelerindeki özel eğitim kurumlarında öğrenim görmeye devam eden özel gereksinimli çocuğa sahip 105 anne ve 46 babadan oluşmaktadır. Çalışma grubuna dahil edilecek anne baba sayısının belirlenmesinde güç analiz yöntemi uygulanmıştır. G*Power programı ile yapılan örnekleme hesaplama analizinde orta-büyük etki büyüklüğünde (0,35), %5 hata payı ve %95 güven aralığında 132 kişiye ulaşılması gerektiği hesaplanmıştır. Uç değerlerin de olabileceği göz önünde bulundurularak 175 kişiye ulaşılmıştır. Hatalı/eksik dolduran, uç değer gösteren 24 kişinin verisi toplam veri setinden çıkartılarak 151 kişinin verileri ile çalışma yürütülmüştür.

Bu çalışmanın katılımcıları amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Bu örnekleme türünde araştırmacı çalışma konusuyla uyumlu bireyleri seçkisiz bir biçimde araştırmaya dahil eder. Bu bağlamda çalışmanın içerme kriteri “özel gereksinimli çocuğa sahip olan ebeveynler” dir. Aşağıda, Tablo 3.1’de araştırmanın katılımcı grubuna dair demografik özellikler sunulmuştur.

Tablo 3.1. Araştırmanın Katılımcı Grubuna Dair Betimleyici İstatistikler

Değişken	Grup	<i>n</i>	%	
Yaş	26-35 Yaş	41	27.2	
	36-45 Yaş	85	56.2	
	46 Yaş ve Üstü	25	16.6	
Ebeveyn	Anne	105	69.5	
	Baba	46	30.5	
Eğitim	İlköğretim	35	23.2	
	Ortaöğrenim	60	39.7	
	Yükseköğrenim	56	37.1	
Özel Gereksinimli Çocuğun Yaşı	2-6 Yaş	50	33.1	
	7-11 Yaş	57	37.7	
	12-18 Yaş	44	29.1	
Özel Gereksinimli Çocuğun Cinsiyeti	Kız	53	35.1	
	Erkek	98	64.9	
Çocuk Sayısı	Tek Çocuk	39	25.8	
	İki Çocuk	81	53.7	
	Üç Çocuk	31	20.5	
Çocukların Cinsiyet Dağılımı	Aynı Cinsiyet	85	56.3	
	Farklı Cinsiyet	66	43.7	
Doğum Sırası	İlk Çocuk	71	47.0	
	Sonraki Çocuk	80	53.0	
Tanı Türü	Bedensel Yetersizlik	16	10.6	
	Zihinsel Yetersizlik	8	5.3	
	Özgül Öğrenme Güçlüğü	15	9.9	
	Otizm	53	35.1	
	Dil Konuşma Güçlüğü	14	9.3	
	Gelişimsel Gerilik	3	2.0	
	Down Sendromu	8	5.3	
	Birden Fazla Yetersizlik	34	22.5	
	Tanılanma Yaşı	0-3 Yaş	100	66.2
		4-6 Yaş	51	33.8
Özel Eğitim Alma Süresi	1-3 Yıl	62	41.1	
	4-6 Yıl	42	27.8	
	7 Yıl ve Üstü	47	31.1	

Tablo 3.1’de katılımcıların demografik özellikleri incelendiğinde, katılım gösteren ebeveynlerin %56,2’sinin 36-45 yaş arasında olduğu tespit edilmiştir. Çalışmaya katılanların %69,5’i annedir ve katılım gösteren ebeveynlerin %39,7’si ortaöğretim mezunudur. Çalışmaya dahil edilen çocukların %37,7’si 7-11 yaş arasındadır ve %64,9’u erkektir. %53,7’si iki kardeştir ve kardeşlerden %56,3’ü aynı cinsiyettendir. Çocukların %53’ü ilk çocuk değildir. Katılımcılardan %22,5’inin çocuğunda birden fazla yetersizlik bulunmaktadır. Çocukların %66,2’si 0-3 yaş arasında tanı almıştır ve 1 ila 3 yıl arasında özel eğitim alan çocukların oranı %41,1’dir.

3.3. Araştırmanın Veri Toplama Araçları

Araştırmada, katılımcıların demografik bilgilerini elde etmek amacıyla “Demografik Bilgi Formu” (Ek-4), cinsel eğitime yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla ise “Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği” (Ek-6) kullanılmıştır.

3.3.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanmış olan Demografik Bilgi Formu, toplamda 13 sorudan oluşmaktadır. Formun içerisinde anne babalara yönelik olarak yaş, cinsiyet, meslek, medeni durum, eğitim düzeyi, çocuk sayıları, tüm çocuklarının cinsiyet dağılımı ile ilgili sorular bulunmaktadır. Anne ya da babanın özel gereksinimli çocuğuna yönelik olarak ise, çocuğun yaşı, cinsiyeti, doğum sırası, tanısı, tanıyı kaç yaşında aldığı ve ne kadar süredir özel eğitime devam ettiğine dair bilgi almayı içeren sorular yer almaktadır.

3.3.2. Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği (CETÖ)

Anne babaların cinsel eğitime yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla Ceylan, Artan ve Kurnaz Adıbatmaz tarafından geliştirilen Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği, 4 alt boyut ve 39 maddeden oluşmaktadır. Profesyonel Destek ve Farklılıklara Saygı alt boyutunda 8 madde, Ebeveynin Rolü alt boyutunda 8 madde, Gerekliliğine İnanma alt boyutunda 12 madde ve Kaçınma alt boyutunda 11 madde bulunmaktadır. Dörtlü likert üzerinden değerlendirme yapan ölçeğin sorularına anne babaların, hiç katılmıyorum (1), katılmıyorum (2), kısmen katılıyorum (3) ve tamamen katılıyorum (4) şeklindeki seçeneklerden uygun olanı işaretleyerek cevap vermeleri

beklenmektedir. Ölçeğin maddelerinden elde edilen puanlar toplanarak hesaplama yapılmaktadır. Alınabilecek en düşük puan 39 iken en yüksek puan 156'dır. Yüksek puanlar, cinsel eğitime yönelik olumlu tutumlara işaret etmektedir. Kaçınma alt boyutunda bulunan maddeler ters olarak kodlanmış ve olumsuz yargı içermeleri sebebi ile ölçeğin sonunda yer almıştır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0,90 olarak hesaplanmış ve yapılan araştırmadan elde edilen bilgilere göre sonuçlarının geçerli ve güvenilir bulgular sağlayabileceği saptanmıştır (112).

3.4. Verilerin Toplanması

Çalışmanın gerçekleştirilebilmesi için öncelikle Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan (Ek-1) ve Milli Eğitim Bakanlığı'ndan (Ek-2) gerekli izinler alınmıştır. Ankara ilinin Keçiören ve Etimesgut ilçelerinde yer alan özel eğitim kurumlarına çalışma detaylarını içeren izin yazıları gönderilerek bilgilenmeleri sağlanmıştır. Çalışma için onay veren 6 özel eğitim kurumunda 0-18 yaş aralığında özel gereksinimli çocuğu olan anne babalar ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Anne babalara çalışmanın konusu, katılımın gönüllülük esasına dayandığı, katılımın yaklaşık olarak ne kadar süreceği, elde edilen bilgilerin sadece araştırma amacıyla kullanılacağı ve tamamıyla gizli tutulacağı, rahatsızlık duyulması halinde katılımın sonlandırılabilirliği ile ilgili bilgiler verilmiştir. Gönüllü olan katılımcılara "Gönüllü Katılım Formu" (Ek-3) imzalatılmış ve sonrasında diğer veri toplama araçları uygulanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Toplanan verilerin analizi için SPSS 29 paket programı kullanılmıştır. Araştırma hipotezlerinin test edilmesine geçilmeden önce araştırma verileri kayıp değer, uç değer, ters madde, normallik gibi varsayım ve gereklilikler açısından incelenmiştir. Ölçeğe ilişkin betimsel istatistikler Tablo 3.2'de sunulmuştur.

Tablo 3.2. Cinsel Eğitime Yönelik Tutumlar Ölçeği Betimleyici İstatistikler

Değişken	Min	Maks	Ortalama	Standart Sapma	Çarpıklık	Basıklık
Profesyonel Destek ve Farklılıklara Saygı	16	32	29.01	3.29	-1.470	1.985
Ebeveynin Rolü	8	32	26.95	4.17	-1.177	2.069
Gerekliliğine İnanma	29	48	44.81	3.96	-1.798	2.400
Kaçınma	11	44	31.79	9.27	-.443	-.574
Cinsel Eğitime Yönelik Tutum	67	156	132.56	16.15	-.985	1.291

Araştırma kapsamında kullanılan T testi ve Tek Yönlü ANOVA gibi testleri gerçekleştirmeden önce testin gerektirdiği varsayımlar kontrol edilmiştir. Bu bağlamda verilerin normal dağılımı incelenirken Histogram grafikleri ve Çarpıklık-Basıklık katsayıları incelenmiştir. Newell ve Hancock (113), çarpıklık basıklık katsayılarının ± 3 değer aralığında olmasının normallik dağılımını karşıladığını belirtmişlerdir. Buna göre parametrik testlerden yararlanılmıştır. ANOVA testi sonucunda elde edilen anlamlı farklılıklar post-hoc testleri yoluyla ikili grup incelemelerine örneklem sayıları eşit olmadığı için Bonferroni testi ile bakılmıştır. Ölçeğin toplam iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alfa) ise .93 olarak tespit edilmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular sunulmuştur.

Tablo 4.1’de katılımcıların yaşlarına göre cinsel eğitime yönelik tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Tablo 4.1. Anne Babanın Yaşına Göre Cinsel Eğitime Yönelik Tutumların İncelenmesi

Boyutlar	Yaş	N	Ort.	S.s	F (2-148)	P
Profesyonel Destek ve Farklılıklara Saygı	26-35 Yaş	41	29.05	3.79	.776	.462
	36-45 Yaş	85	28.79	3.30		
	46 Yaş ve Üstü	25	29.72	2.17		
Ebeveynin Rolü	26-35 Yaş	41	27.17	4.26	2.083	.128
	36-45 Yaş	85	26.44	4.31		
	46 Yaş ve Üstü	25	28.32	3.24		
Gerekliliğine İnanma	26-35 Yaş	41	44.88	4.11	.553	.576
	36-45 Yaş	85	44.58	4.14		
	46 Yaş ve Üstü	25	45.52	2.97		
Kaçınma	26-35 Yaş	41	29.63	9.62	1.545	.217
	36-45 Yaş	85	32.67	9.34		
	46 Yaş ve Üstü	25	32.32	8.13		
Cinsel Eğitime Yönelik Tutum	26-35 Yaş	41	130.73	17.04	.790	.456
	36-45 Yaş	85	132.47	16.57		
	46 Yaş ve Üstü	25	135.88	12.99		

p<0.05

Tablo 4.1 incelendiğinde, anne babanın yaşına göre cinsel eğitime yönelik tutumlarının istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermediği tespit edilmiştir (p>0,05).

Katılımcıların anne ya da baba olma durumuna göre cinsel eğitime yönelik tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığı Tablo 4.2’de incelenmiştir.

Tablo 4.2. Anne ya da Baba Olma Durumuna Göre Cinsel Eğitime Yönelik Tutumların İncelenmesi

Boyutlar	Ebeveyn	N	Ort.	S.s	sd	t	p
Profesyonel Destek ve Farklılıklara Saygı	Anne	105	29.33	3.04	149	1.821	.071
	Baba	46	28.28	3.73			
Ebeveynin Rolü	Anne	105	27.18	4.23	149	1.042	.299
	Baba	46	26.41	4.03			
Gerekliliğine İnanma	Anne	105	44.88	3.84	149	.288	.774
	Baba	46	44.67	4.25			
Kaçınma	Anne	105	31.77	8.79	149	-.033	.974
	Baba	46	31.83	10.37			
Cinsel Eğitime Yönelik Tutum	Anne	105	133.16	15.36	149	.687	.493
	Baba	46	131.20	17.92			

p<0,05

Tablo 4.2 incelendiğinde, katılımcıların anne ya da baba olma durumlarına göre cinsel eğitime yönelik tutumlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olmadığı saptanmıştır (p>0,05). Yani, ebeveynin cinsiyeti cinsel eğitime yönelik tutumu üzerinde etkili bir değişken değildir.

Tablo 4.3'te anne babaların eğitim durumuna göre cinsel eğitime yönelik tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Tablo 4.3. Anne Babaların Eğitim Durumuna Göre Cinsel Eğitime Yönelik Tutumların İncelenmesi

Boyutlar	Eğitim Durumu	N	Ort.	S.s	F (2-148)	p	Fark
Profesyonel Destek ve Farklılıklara Saygı	İlköğretim ^a	35	28.20	4.09	1.964	.144	
	Ortaöğretim ^b	60	29.57	2.64			
	Yükseköğretim ^c	56	28.93	3.30			
Ebeveynin Rolü	İlköğretim ^a	35	27.51	3.86	1.177	.311	
	Ortaöğretim ^b	60	26.32	4.81			
	Yükseköğretim ^c	56	27.27	3.56			
Gerekliliğine İnanma	İlköğretim ^a	35	44.80	4.12	.135	.873	
	Ortaöğretim ^b	60	44.63	3.94			
	Yükseköğretim ^c	56	45.02	3.94			
Kaçınma	İlköğretim ^a	35	26.20	8.64	13.121	.000*	b>a c>a, b
	Ortaöğretim ^b	60	31.43	8.98			
	Yükseköğretim ^c	56	35.66	8.14			
Cinsel Eğitime Yönelik Tutum	İlköğretim ^a	35	126.71	15.33	4.538	.012*	c>a
	Ortaöğretim ^b	60	131.95	16.02			
	Yükseköğretim ^c	56	136.88	15.81			

*p<0,05

Katılımcıların eğitim durumuna göre cinsel eğitime yönelik tutumlarının farklılaşp farklılaşmadığı incelendiğinde Profesyonel Destek ve Farklılıklara Saygı, Ebeveynin Rolü ve Gerekliliğine İnanma boyutlarında farklılaşmanın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p>0,05$). Kaçınma ve genel cinsel eğitime yönelik tutumları boyutlarında farklılaşmanın olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Yapılan Post-Hoc testi sonucuna göre Kaçınma boyutunda ortaöğretim mezunu anne babaların ilköğretim mezunu olanlara, yükseköğretim mezunlarının da hem ilköğretim hem de ortaöğretim mezunlarına göre daha yüksek puanlarının olduğu tespit edilmiştir. Buna göre eğitim seviyesinin azalması sonucunda cinsel eğitime yönelik kaçınmanın da arttığı söylenebilir. Genel cinsel eğitime yönelik tutumlar incelendiğinde ise yükseköğretim mezunlarının ilköğretim mezunu olan anne babalara göre cinsel eğitime yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu söylenebilir.

Tablo 4.4'te katılımcıların çocuklarının yaşına göre cinsel eğitime yönelik tutumlarının farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Tablo 4.4. Çocuk Yaşına Göre Cinsel Eğitime Yönelik Tutumların İncelenmesi

Boyutlar	Çocuk Yaşı	N	Ort.	S.s	F (2-148)	p
Profesyonel Destek ve Farklılıklara Saygı	2-6 Yaş	50	29.40	3.02	2.210	.113
	7-11 Yaş	57	28.30	3.86		
	12-18 Yaş	44	29.50	2.61		
Ebeveynin Rolü	2-6 Yaş	50	26.80	4.34	2.132	.122
	7-11 Yaş	57	26.28	4.32		
	12-18 Yaş	44	27.98	3.63		
Gerekliliğine İnanma	2-6 Yaş	50	45.58	3.23	3.136	.046
	7-11 Yaş	57	43.81	4.58		
	12-18 Yaş	44	45.25	3.63		
Kaçınma	2-6 Yaş	50	33.04	9.16	.700	.498
	7-11 Yaş	57	31.33	9.57		
	12-18 Yaş	44	30.95	9.06		
Cinsel Eğitime Yönelik Tutum	2-6 Yaş	50	134.82	15.38	1.487	.229
	7-11 Yaş	57	129.72	18.16		
	12-18 Yaş	44	133.68	13.89		

* $p<0,05$

Tablo 4.4 incelendiğinde, katılımcıların çocuklarının yaşına göre cinsel eğitime yönelik tutumlarının istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermediği görülmektedir ($p>0,05$). Gerekliliğine İnanma boyutunda anlamlı farklılık

görülmesine rağmen yapılan Bonferroni testi sonucuna göre, ikili ortalamalar arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı saptanmıştır.

Katılımcıların çocuklarının cinsiyetine göre cinsel eğitime yönelik tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığı Tablo 4.5'te incelenmiştir.

Tablo 4.5. Çocuk Cinsiyetine Göre Cinsel Eğitime Yönelik Tutumların İncelenmesi

Boyutlar	Çocuk Cinsiyeti	N	Ort.	S.s	sd	t	p
Profesyonel Destek ve Farklılıklara Saygı	Kız	53	29.15	2.89	149	.377	.706
	Erkek	98	28.94	3.50			
Ebeveynin Rolü	Kız	53	26.23	4.30	149	-	.119
	Erkek	98	27.34	4.07			
Gerekliliğine İnanma	Kız	53	44.58	3.94	149	-.523	.602
	Erkek	98	44.94	3.98			
Kaçınma	Kız	53	31.75	9.72	149	-.032	.974
	Erkek	98	31.81	9.07			
Cinsel Eğitime Yönelik Tutum	Kız	53	131.72	17.59	149	-.472	.638
	Erkek	98	133.02	15.39			

$p < 0,05$

Tablo 4.5 incelendiğinde, katılımcıların çocuklarının cinsiyetine göre cinsel eğitime yönelik tutumlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmektedir ($p > 0,05$).

Tablo 4.6'da katılımcıların çocuk sayısına göre cinsel eğitime yönelik tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Tablo 4.6. Çocuk Sayısına Göre Cinsel Eğitime Yönelik Tutumların İncelenmesi

Boyutlar	Çocuk Sayısı	N	Ort.	S.s	F (2-148)	p	Fark
Profesyonel Destek ve Farklılıklara Saygı	Tek Çocuk ^a	39	30.10	2.34	3.734	.026*	a>c
	İki Çocuk ^b	81	28.86	3.45			
	Üç Çocuk ^c	31	28.03	3.58			
Ebeveynin Rolü	Tek Çocuk ^a	39	28.26	3.31	2.906	.058	
	İki Çocuk ^b	81	26.32	4.57			
	Üç Çocuk ^c	31	26.94	3.77			
Gerekliliğine İnanma	Tek Çocuk ^a	39	45.59	2.80	1.150	.319	
	İki Çocuk ^b	81	44.67	4.09			
	Üç Çocuk ^c	31	44.23	4.75			
Kaçınma	Tek Çocuk ^a	39	32.74	8.49	1.803	.168	
	İki Çocuk ^b	81	32.40	9.57			
	Üç Çocuk ^c	31	29.00	9.14			
Cinsel Eğitime Yönelik Tutum	Tek Çocuk ^a	39	136.69	11.80	2.472	.088	
	İki Çocuk ^b	81	132.25	17.32			
	Üç Çocuk ^c	31	128.19	16.91			

*p<0,05

Tablo 4.6 incelendiğinde, ölçeğin Profesyonel Destek ve Farklılıklara Saygı boyutunda anne baba tutumları açısından farklılaşmanın olduğu ($p<0,05$) fakat diğer boyutlarda farklılaşmanın olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Farklılıkları incelemek amacıyla yapılan Post-Hoc testi sonucuna göre Profesyonel Destek ve Farklılıklara Saygı boyutunda tek çocuğu olan anne babaların üç çocuğu olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksek puanlarının olduğu söylenebilir.

Katılımcıların tüm çocuklarının cinsiyet dağılımına göre cinsel eğitime yönelik tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığı Tablo 4.7’de incelenmiştir.

Tablo 4.7. Anne Babaların Tüm Çocuklarının Cinsiyet Dağılımına Göre Cinsel Eğitime Yönelik Tutumların İncelenmesi

Boyutlar	Cinsiyet	N	Ort.	S.s	sd	t	p
Profesyonel Destek ve Farklılıklara Saygı	Çocuklar Aynı Cinsiyetten	85	30.04	2.16	149	4.619	.000*
	Çocuklar Farklı Cinsiyetten	66	27.70	3.97			
Ebeveynin Rolü	Çocuklar Aynı Cinsiyetten	85	27.75	3.60	149	2.753	.007*
	Çocuklar Farklı Cinsiyetten	66	25.91	4.63			
Gerekliliğine İnanma	Çocuklar Aynı Cinsiyetten	85	45.59	2.96	149	2.787	.006*
	Çocuklar Farklı Cinsiyetten	66	43.82	4.80			
Kaçınma	Çocuklar Aynı Cinsiyetten	85	32.62	9.09	149	1.260	.210
	Çocuklar Farklı Cinsiyetten	66	30.71	9.45			
Cinsel Eğitime Yönelik Tutum	Çocuklar Aynı Cinsiyetten	85	136.00	13.62	149	3.049	.003*
	Çocuklar Farklı Cinsiyetten	66	128.14	18.08			

p<0,05

Tablo 4.7 incelendiğinde, tüm çocukları aynı cinsiyetten olan anne babalarla, tüm çocukları farklı cinsiyetten olan anne babaların cinsel eğitime yönelik tutumları ölçeğin Kaçınma boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemiştir ($p>0,05$). Profesyonel Destek ve Farklılıklara Saygı, Ebeveynin Rolü, Gerekliliğine İnanma ve Cinsel Eğitime Yönelik Tutum boyutlarında istatistiksel olarak farklılaşmanın olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Buna göre anlamlı farklılık çıkan tüm boyutlarda çocukları aynı cinsiyetten olan ebeveynlerin cinsel eğitime yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu söylenebilir.

Katılımcıların özel gereksinimli çocuklarının doğum sırasına göre cinsel eğitime yönelik tutumlarının farklılaşp farklılaşmadığı Tablo 4.8’de incelenmiştir.

Tablo 4.8. Çocuğun Doğum Sırasına Göre Cinsel Eğitime Yönelik Tutumların İncelenmesi

Boyutlar	Doğum Sırası	N	Ort.	S.s	sd	t	p
Profesyonel Destek ve Farklılıklara Saygı	İlk Çocuk	71	29.18	3.21	149	.597	.552
	Sonraki Çocuk	80	28.86	3.37			
Ebeveynin Rolü	İlk Çocuk	71	27.32	3.72	149	1.046	.297
	Sonraki Çocuk	80	26.61	4.53			
Gerekliliğine İnanma	İlk Çocuk	71	45.08	3.54	149	.789	.432
	Sonraki Çocuk	80	44.58	4.30			
Kaçınma	İlk Çocuk	71	31.15	9.46	149	-.790	.431
	Sonraki Çocuk	80	32.35	9.11			
Cinsel Eğitime Yönelik Tutum	İlk Çocuk	71	132.75	15.53	149	.131	.896
	Sonraki Çocuk	80	132.40	16.78			

p<0,05

Tablo 4.8 incelendiğinde, katılımcıların özel gereksinimli çocuklarının doğum sırasına göre cinsel eğitime yönelik tutumlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmektedir (p>0,05).

Katılımcıların çocuklarının tanılanma yaşına göre cinsel eğitime yönelik tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığı Tablo 4.9'da incelenmiştir.

Tablo 4.9. Çocuğun Tanılanma Yaşına Göre Cinsel Eğitime Yönelik Tutumların İncelenmesi

Boyutlar	Tanı Yaşı	N	Ort.	S.s	sd	t	p
Profesyonel Destek ve Farklılıklara Saygı	0-3 Yaş	100	29.10	3.29	149	.453	.651
	4-6 Yaş	51	28.84	3.32			
Ebeveynin Rolü	0-3 Yaş	100	26.91	4.33	149	-.152	.879
	4-6 Yaş	51	27.02	3.88			
Gerekliliğine İnanma	0-3 Yaş	100	44.65	4.35	149	-.714	.476
	4-6 Yaş	51	45.14	3.05			
Kaçınma	0-3 Yaş	100	31.36	9.17	149	-.794	.429
	4-6 Yaş	51	32.63	9.49			
Cinsel Eğitime Yönelik Tutum	0-3 Yaş	100	132.02	17.02	149	-.577	.565
	4-6 Yaş	51	133.63	14.39			

p<0,05

Tablo 4.9 incelendiğinde, katılımcıların çocuklarının tanılanma yaşlarına göre cinsel eğitime yönelik tutumlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.10'da katılımcıların çocuklarının özel eğitim alma süresine göre cinsel eğitime yönelik tutumlarının farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Tablo 4.10. Çocuğun Özel Eğitim Alma Süresine Göre Cinsel Eğitime Yönelik Tutumların İncelenmesi

Boyutlar	Eğitim Yılı	N	Ort.	S.s	F (2-148)	p
Profesyonel Destek ve Farklılıklara Saygı	1-3 Yıl	62	29.18	3.13	.786	.458
	4-6 Yıl	42	28.48	4.15		
	7 Yıl ve Üstü	47	29.28	2.56		
Ebeveynin Rolü	1-3 Yıl	62	26.92	4.19	.849	.430
	4-6 Yıl	42	26.36	4.85		
	7 Yıl ve Üstü	47	27.51	3.44		
Gerekliliğine İnanma	1-3 Yıl	62	45.35	3.30	1.788	.171
	4-6 Yıl	42	43.88	4.88		
	7 Yıl ve Üstü	47	44.94	3.77		
Kaçınma	1-3 Yıl	62	32.81	8.70	.702	.497
	4-6 Yıl	42	30.69	10.47		
	7 Yıl ve Üstü	47	31.43	8.90		
Cinsel Eğitime Yönelik Tutum	1-3 Yıl	62	134.26	14.42	1.178	.311
	4-6 Yıl	42	129.40	20.13		
	7 Yıl ve Üstü	47	133.15	14.16		

$p<0,05$

Tablo 4.10 incelendiğinde, katılımcıların çocuklarının özel eğitim alma süresine göre cinsel eğitime yönelik tutumlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma bulunmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

5. TARTIŞMA

Araştırmada, özel gereksinimli çocuğu olan anne babaların cinsel eğitime yönelik tutumları, anne babanın yaşı, cinsiyeti, eğitim durumu, çocuk sayıları, tüm çocuklarının cinsiyet dağılımı, özel gereksinimi olan çocuğun yaşı, cinsiyeti, doğum sırası, tanı alma yaşı ve özel eğitim alma süresi değişkenleri açısından incelenmiştir. Elde edilen veriler, bu bölümde alan yazın doğrultusunda tartışılmıştır.

Çalışmada incelenen ilk değişken anne babanın yaşıdır. Elde edilen bulgulara göre, anne babanın yaş değişkeninin cinsel eğitime yönelik tutumlarını etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Bunun sebebinin, yaştan bağımsız olarak öğrenmeye ve gelişmeye açık olmakla, farklılıklara ve yeniliklere bakış açısıyla ilgili olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmadan elde edilen sonuca karşın, Çerçi (77)'nin, Aydın ilinde, 0-20 yaş ve üstünde zihinsel yetersizliğe sahip çocukları olan 99 anne ve 90 babayla yaptığı çalışmada, erkek çocukların cinsel eğitimine yönelik tutumlarda anne baba yaşı etkili bir faktör değilken kız çocukların cinsel eğitimine yönelik tutumlarda etkili bir faktör olduğu bulunmuştur. Bu bağlamda, oluşan farklılığın sebebinin çocukların cinsiyetinden kaynaklanıyor olabileceği düşüncesi akla gelmektedir. Alan yazın incelendiğinde, özel gereksinimli çocukların anne babalarının cinsel eğitime yönelik tutumlarını inceleyen başka bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak konuyla bağlantılı olan araştırmalara bakıldığında, Çetin (114)'in, Ankara ilinde, 5-17 yaş aralığında zihinsel yetersizliği olan 121 çocuk ile 5-6 yaş grubunda normal gelişim gösteren 126 çocuğun toplumsal cinsiyet rolü edinim sürecini karşılaştırdığı çalışmasında, anne baba yaşının etkili bir değişken olmadığı ortaya konulmuştur. Sayın (99) ise Ankara ilinde, 7-15 yaş aralığında bulunan zihinsel yetersizlik tanılı 72 çocuğun anne babası ve 7-15 yaş aralığındaki normal gelişim gösteren 79 çocuğun anne babası ile bir çalışma yürütmüş ve çocuklarının toplumsal cinsiyet rolüne ilişkin yaklaşımlarını incelemiştir. Çalışma sonucunda, baba yaşının anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı ancak anne yaşının anlamlı farklılık oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu farklılığın ise çalışmalardaki örneklem gruplarının ve çalışmaların yapıldığı bölgelerin farklı olması gibi faktörlerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmada ele alınan bir diğer değişken anne ya da baba olma durumudur. Yapılan analizler sonucunda, beklenenin aksine anne ya da baba olma durumunun ebeveynlerin cinsel eğitime yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı

saptanmıştır. Genel olarak toplumumuzda, çocuğun eğitimiyle ağırlıklı olarak annenin ilgilenmesi, herhangi bir problem olduğunda çocuğun ilk olarak anneye ulaşması, ataerkil yapı sebebiyle babanın daha zor ulaşılır, katı bir figür olması ve bu sebeple çocukların babalarına kendilerini açmakta daha çok zorlanması gibi sebepler, annelerin cinsel eğitime yönelik tutumlarının babalardan daha olumlu olacağını düşündürmekteydi. Ancak çalışmadan çıkan sonuca bakıldığında, anne baba olma durumunun cinsel eğitime yönelik tutumlarda bir değişikliğe sebep olmadığı görülmektedir. Bu durumun sebebinin ise, çalışma grubundaki anne baba dağılımı eşitsizliğinden kaynaklanıyor olabileceği düşünülmektedir. Bu eşitsizliğin sebebi ise, özel eğitim kurumlarına devam eden çocuklara genellikle annelerinin eşlik etmesi, babasıyla birlikte gelen çocuk sayısının azlığı olmuştur.

Çerçi (77)'nin yapmış olduğu çalışma da yürütülen araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir. Zihinsel yetersizlik tanısı almış çocukların cinsel eğitimine yönelik anne baba tutumları, ebeveynin cinsiyetine göre farklılık göstermemektedir. Bu sonuçlara karşın, Gürbüz (47), Ankara ilinde, ergenlik döneminde zihinsel yetersizlik tanılı çocuğu olan 860 ebeveynle yaptığı çalışmasında, çocukların cinsel gelişim özelliklerini ebeveyn görüşleriyle incelemiş ve anne babanın cinsiyeti etkeninin çocukların cinsel gelişim özelliklerinde farklar ortaya çıkardığı bulgusunu elde etmiştir. Sayın (99) da ebeveynlerin çocukları için uygun gördüğü toplumsal cinsiyet rolleri ile anne veya baba olma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Özel gereksinimli çocukların cinsel gelişimi ve eğitimine yönelik az sayıda çalışma olduğu için normal gelişim gösteren çocuklara ilişkin çalışmalar incelenmiştir. Güney (65), Samsun ve Ardahan illerinde, 36-72 aylık yaş grubunda bulunan 150 çocuk ve 300 ebeveyn ile bir çalışma yürütmüş ve anne babaların cinsel eğitime yönelik tutumları ve iletişim dili ile çocukların cinsel gelişimi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Elde edilen bulgulara göre, annelerin cinsel eğitime yönelik tutumlarının babalardan daha olumlu olduğu sonucuna ulaşmıştır. Baysan (37), İstanbul ilinde, 3-6 yaş döneminde çocuğu olan 102 anne ve 18 babanın cinsel gelişim ve eğitim hakkında bilgi düzeyleri ve tutumlarını araştırmıştır. Araştırma sonucunda, annelerin cinsel eğitim verme sürecinde babalardan daha aktif rol aldığını ortaya koymuştur. Tuğrul ve Artan (115)'in 2-18 yaş aralığında çocuğu olan 665 anneyle gerçekleştirdikleri çalışmada, çocuklara cinselliğe ve cinsel eğitime dair bilgilerin çoğunlukla anneleri

tarafından verildiği sonucu elde edilmiştir. Ayrıca yurt dışında yapılan araştırmalar incelendiğinde, cinsel eğitimin genellikle anneler tarafından verildiğini ortaya koyan çalışmaların bulunduğu görülmektedir (116; 117).

Araştırma kapsamında incelenen bir başka faktör, anne babaların eğitim durumudur. Elde edilen sonuçlar, ölçeğin alt boyutlarından olan Profesyonel Destek ve Farklılıklara Saygı, Ebeveynin Rolü ve Gerekliliğine İnanma boyutlarında eğitim düzeyinin bir etkisi olmadığını göstermektedir. Ancak Genel Cinsel Eğitime Yönelik Tutum ve Kaçınma boyutlarında anlamlı bir farklılık ortaya çıkardığı sonucu elde edilmiştir. Diğer bir deyişle, anne babaların eğitim seviyesi yükseldikçe cinsel eğitime yönelik kaçınma durumu azalmaktadır. Bunlara ek olarak yükseköğrenim mezunu anne babaların cinsel eğitime yönelik tutumları, ilkokul mezunu anne babalardan daha olumludur. Bu durumun nedeninin, eğitim düzeyinin artmasıyla bilinçlilik seviyesinin de artış göstermesi ve bunun da cinsel eğitim gibi tabu haline gelmiş bir konuyu görmezden gelmek yerine araştırmalar yaparak doğru kaynaklardan öğrenmenin önünü açması olduğu düşünülmektedir.

Çerçi (77), yaptığı çalışmada zihinsel yetersizlik tanısı almış erkek çocuğu olan anne babaların cinsel eğitime yönelik tutumlarının eğitim düzeylerine göre anlamlı bir değişiklik gösterdiğini ancak zihinsel yetersizliği olan kız çocuğu anne babalarında eğitim seviyesinin bir farklılığa sebep olmadığını ortaya koymuştur. Görülen farklılığın, çocukların cinsiyet değişkeninden kaynaklanıyor olabileceği düşünülmektedir. Sayın (99) yapmış olduğu çalışmada, anne babaların öğrenim düzeyleri ile çocukları için uygun gördükleri toplumsal cinsiyet rolü arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını ortaya koymuştur. Güldağ (118), Mersin ilinde, 4-6 yaş aralığında normal gelişim gösteren 92 çocuk ve anneleri ile 4-10 yaş grubunda hafif düzeyde zihinsel yetersizliği bulunan 81 çocuk ve annelerini kapsayan bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çocukların benlik ve cinsel gelişimleri ile annelerinin cinsel kimlik gelişimine yönelik tutumlarını incelediği araştırmasında, öğrenim durumunun anne tutumlarını etkileyen bir faktör olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırmalardan elde edilen sonuç farklılıklarının örneklerle ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Normal gelişim gösteren çocuklarla ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında, Güney (65)'in ebeveynlerin eğitim düzeyi ile cinsel eğitime yönelik tutumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulgusunu elde ettiği çalışma, yürütülen araştırmayı destekler

niteliktedir. Buna göre, yükseköğrenim ve ortaöğrenim mezunu anne babaların cinsel eğitime, ilkokul mezunu anne babalardan daha olumlu bir tutum sergiledikleri söylenebilir. İşler (110), Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde, okul öncesi dönem çocuğu olan 293 anne ve 107 baba ile yürüttüğü çalışmada, anne babaların cinsel gelişim ve eğitime yönelik bilgi düzeyleri ile tutumlarını araştırmış ve anne babaların eğitim düzeyi arttıkça çocuklarının cinsel gelişimi ve eğitimine yönelik bilgi düzeylerinin arttığı, cinsel eğitime yönelik tutumlarının daha olumluya doğru yaklaştığı bulgusuna ulaşmıştır. Lu (119), Ito ve ark. (120), Mobredi ve ark. (121) yaptıkları araştırmalar sonucunda, ebeveynlerin eğitim seviyesinin yükselmesiyle cinsel eğitime yönelik tutumlarının ve kullandıkları iletişim dilinin olumlu yönde değiştiği bulgusunu paylaşmışlardır.

Araştırmanın bir diğer değişkeni, çocuk yaşıdır. Yapılan analizlere göre, çocuk yaşı ile anne babaların cinsel eğitime yönelik tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Bu durumun çocukların özel gereksinimli olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Tanısı sebebi ile gelişim özellikleri normal gelişim gösteren akranlarından geride seyreden, kronolojik yaşı ile gelişimsel yaşı arasında fark bulunan bu çocukların anne babalarının öncelik verdikleri eğitimin cinsel eğitim olmayışının da sonuçları etkilemiş olabileceği düşünülmektedir.

Çerçi (77) ve Güldağ'ın (118) çalışmaları da benzer bulgulara işaret etmektedir. Çerçi (77)'nin yaptığı araştırmada zihinsel yetersizliğe sahip çocuğu olan anne babaların cinsel gelişim ve eğitime yönelik tutumları, çocuklarının yaşına bağlı olarak farklılık göstermemektedir. Güldağ (118), zihinsel yetersizliği olan çocukların cinsel kimlik gelişimine ilişkin anne tutumları üzerinde çocukların yaş faktörünün etkili olmadığını tespit etmiştir. Sayın (99) ise gerçekleştirdiği çalışma sonucunda, annelerin zihinsel yetersizlik tanılı çocuklarına uygun gördükleri toplumsal cinsiyet rolü ile çocuklarının yaşı arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını ancak babalarda durumun farklılaştığını ortaya koymuştur. Gürbüz (47), zihinsel yetersizlik tanılı ergenlerin ebeveynlerinin, çocuklarının cinsel gelişimleri hakkındaki düşüncelerinin ergenin yaşına göre değişiklik gösterdiği sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmanın cevap aranan sorularından birisi çocuk cinsiyetine göre anne babaların cinsel eğitime yönelik tutumlarında farklılaşma olup olmadığıdır. Elde edilen bulgular, beklenenin aksine çocuk cinsiyetinin anne baba tutumlarında bir

farklılığa sebep olmadığına işaret etmektedir. Bu değişkenin farklılık oluşturmaya yönelik beklentinin sebebi, toplumumuzda genel olarak cinsellikle ilgili konuların kız çocukları için daha çok tabu haline getirilirken söz konusu erkek çocuklar olduğunda daha esnek bir tutum sergilendiğinin düşünülmesidir. Bu çalışmadan çıkan sonucun aksine, Çerçi (77) çocuk cinsiyetinin anne babaların cinsel eğitime yönelik tutumlarında etkili bir faktör olduğunu ortaya koymuştur. Zihinsel yetersizliği olan erkek çocuk anne babalarının, kız çocuğu olan anne babalara oranla cinsel eğitime ilişkin tutumlarının daha olumlu olduğu görülmektedir (77). Gürbüz (47), anne babaların ergenlik dönemindeki çocuklarının cinsel gelişimi hakkındaki düşüncelerinin, ergenin cinsiyetine bağlı olarak değişkenlik gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca Çetin (114), yürüttüğü çalışma sonucunda, çocukların cinsiyet rolü kazanımında cinsiyetlerinin etkili bir faktör olduğu bulgusunu elde etmiştir. Elde edilenlerden farklı bir sonuç olarak Sayın (99), babaların çocuklarına uygun gördüğü toplumsal cinsiyet rolleri üzerinde çocuk cinsiyetinin etkili olduğunu ancak anneler açısından cinsiyetin bir farklılığa sebep olmadığını bulmuştur. Normal gelişim gösteren çocuklarla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, birbirinden farklı sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Sönmez ve Öğretirçelik (122)'in okul öncesi dönem çocuğu olan annelerle gerçekleştirdikleri çalışma sonucunda, annelerin cinsel eğitim konusunda erkek çocuklara, kız çocuklarından daha olumlu tutumlar sergiledikleri bulgusu elde edilmiştir. Tuğut ve Gölbaşı (9), ebeveynlerin genellikle cinsel eğitimin kız çocuğa annesi tarafından, erkek çocuğa ise babası tarafından verilmesi gerektiğini belirttikleri sonucunu bildirmiştir. Güney (65), ebeveynlerin cinsel eğitime yönelik tutumları ile çocuk cinsiyeti arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını tespit etmiştir. Sartor ve Youniss (123), kimlik kazanımı sürecinde ebeveyn desteğinin çocuk cinsiyetine göre farklılık göstermediği bulgusunu elde etmişlerdir.

Araştırma sorularından bir diğeri, anne babaların çocuk sayılarına göre cinsel eğitime yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılığın meydana gelip gelmediğidir. Yapılan analizler sonucunda, ölçeğin Profesyonel Destek ve Farklılıklara Saygı alt boyutunda anlamlı bir farklılaşma ortaya çıkarken diğer alt boyutlarda farklılaşma görülmediği tespit edilmiştir. Diğer bir deyişle, tek çocuğu olan anne babaların, cinsel eğitimin Profesyonel Destek ve Farklılıklara Saygı boyutunda, üç çocuğu olan anne babalara oranla tutumları daha olumludur. Çocuk sayısının artmasıyla, tek bir çocuğa

ayrılan ilgi ve zamanın diğer çocuklara bölünmesinin bu durum üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir. Artan çocuk sayısı, her bir çocuğun farklı ihtiyaçlarının doğması ve buna bağlı olarak anne babanın sorumluluğunun fazlalaşması anlamına gelmektedir. Bu durumda çocukların gelişimi ve eğitimine ayrılan zamanın da daha az olacağı çıkarımı yapılabilir. Ayrıca üç çocuklu bir ailede, çocuklardan birinin özel gereksinimli olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu çocuğun tanısına göre farklı alan ya da alanlarda destek alması gerekmektedir. Bu bağlamda anne babaların cinsel eğitimden çok, çocuk hangi alanda (fiziksel, zihinsel, dil ve konuşma vb.) sorun yaşıyorsa o alana yönelik eğitimleri öncelikli görmesi beklenen bir durumdur. Bu araştırma sonucunun aksine Çerçi (77), anne babaların çocuk sayılarının cinsel eğitime yönelik tutumlarını etkileyen bir değişken olmadığı sonucunu bildirmiştir. Güldağ (118) benzer şekilde, çocuk sayısı ile çocukların cinsel kimlik gelişimine yönelik anne tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını ortaya koymuştur. Bu farklılıkların sebeplerinin örneklem genişliği, ebeveynlerin cinsiyet dağılımı, öğrenim düzeyi gibi faktörler olabileceği düşünülmektedir. Normal gelişim gösteren çocukların aileleriyle yapılan çalışmalar da incelenmiş ve İşler (110)'in az sayıda çocuğa sahip anne babaların cinsel eğitime yönelik tutumlarının daha olumlu olduğunu bildirdiği çalışmasına ulaşılmıştır.

Araştırma sorularından bir başkası, anne babaların tüm çocuklarının cinsiyet dağılımının cinsel eğitime yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılığa yol açıp açmadığıdır. Elde edilen bulgulara göre, tüm çocukları aynı cinsiyetten olan anne babaların tutumları ile çocukları farklı cinsiyetten olan anne babaların tutumlarının yalnızca Kaçınma boyutunda farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak ölçeğin Profesyonel Destek ve Farklılıklara Saygı, Ebeveynin Rolü, Gerekliliğine İnanma ve Genel Cinsel Eğitime Yönelik Tutum boyutlarında farklılık oluşturduğu görülmektedir. Anlamlı farklılık çıkan bütün boyutlarda, çocukları aynı cinsiyetten olan anne babaların cinsel eğitime yönelik tutumları daha olumludur. Bu durumun, eğer özel gereksinimli çocuk ailenin ilk çocuğu değilse ve kendisinden önce aynı cinsiyette olan bir çocuk daha o ailede dünyaya gelmişse, anne babaların cinsel gelişim aşamalarını daha önce diğer çocuklarında deneyimlemiş olmaları ve buna bağlı olarak özel gereksinimli çocuklarında daha hazırlıklı ve tecrübeli olmalarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Diğer bir ihtimal ise özel gereksinimli çocuğun,

ailenin ilk çocuğu olma durumudur. Bu durumda da, özel gereksinimli çocuktan sonra dünyaya gelen aynı cinsiyetteki çocuklarıyla cinsel gelişim özellikleri ve aşamalarına ilişkin tecrübeler yaşayarak bu konuda daha olumlu bir tutum kazanmış olabilecekleri düşünülmektedir. Alan yazın tarandığında, çocukların aynı cinsiyetten olup olmama değişkenine göre anne babanın cinsel eğitime yönelik tutumlarının incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bir diğer araştırma sorusu, katılımcıların özel gereksinimli çocuklarının doğum sırasına göre cinsel eğitime yönelik tutumlarında farklılık olup olmadığıdır. Elde edilen bulgular, beklenenin aksine doğum sırası faktörü ile anne babaların cinsel eğitime yönelik tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını göstermektedir. Genel olarak anne babaların ilk çocukları dünyaya geldikten sonra ebeveyn tutumları konusunda deneyim kazanmaları ve sonraki çocuklarında daha bilinçli tutumlar sergilemeleri beklenen bir durumdur. Tek başına doğum sırası değişkeninin anlamlı bir farklılaşma göstermemesi, cinsel eğitime yönelik tutumları etkileyen ebeveynin yaşı, cinsiyeti, öğrenim düzeyi, çocuğun yaşı, cinsiyeti gibi başka faktörlerin de olması ile açıklanabilir. Bunlara ek olarak, özel gereksinimli çocuğa sahip olmanın anne babaya yüklediği farklı sorumlulukların olması ve ebeveynlerin bu sorumluluklar içerisindeki öncelik sırasının da çıkan sonuçlar üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir. Alan yazın incelendiğinde araştırma bulgularını destekleyen ve desteklemeyen farklı çalışmalar olduğu görülmektedir. Sayın (99), anne babaların çocuklarına uygun gördükleri toplumsal cinsiyet rolü üzerinde, çocuklarının doğum sırasının etkisi olmadığı bulgusunu paylaşmıştır. Erdoğan (124), 3-6 yaş çocuklarının cinsel kimlik kazanım sürecini incelemiş ve doğum sıralarının cinsel kimlik kazanımlarında anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Sönmez (35), Özyürek ve Tezel Şahin (125) yaptıkları çalışmalarda, annelerin birinci ve ikinci sırada doğan çocuklarına, daha sonra doğan çocuklarına nazaran daha olumlu tutumlar sergiledikleri bulgusunu elde etmişlerdir.

Araştırmada cevap aranan sorulardan bir diğeri, özel gereksinimli çocuğunun tanılanma yaşına göre anne babanın tutumlarında anlamlı bir farklılık olup olmadığıdır. Elde edilen sonuçlar incelendiğinde, çocuğun tanılanma yaşı ile anne babasının cinsel eğitime yönelik tutumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı görülmektedir. Çocuğun tanı aldığı yaş ne kadar erken bir dönemdeyse, ailenin

çocuklarının özel durumunu kabul etmesi ve gerekli eğitimler için harekete geçmesinin daha hızlı olacağı ve dolayısıyla tutumlarının da olumlu yönde etkileneceği düşünülmektedir. Ancak örneklem sayısı, örneklem grubunun demografik özellikleri, çalışmanın yapıldığı bölge, anne babaların çocuklarının durumunu kabul aşamasında olup olmaması, çocuklarından beklentileri, cinsel eğitime bakış açıları, kendi yetiştirilme tarzları, özel gereksinimli çocuğa sahip olmanın getirdiği stres, kaygı gibi araştırmaya dahil edilen ve edilmeyen birçok faktör cinsel eğitime yönelik tutumları etkilemektedir. Bu sebeple tek başına çocuğun tanılanma yaşının anlamlı bir farklılık göstermemiş olabileceği düşünülmektedir. Alan yazın incelenmiş ve çocuğun tanılanma yaşının ele alındığı benzer bir çalışmaya ulaşılamamıştır.

Araştırmanın son sorusu ise, çocukların özel eğitim alma süresine göre anne babaların cinsel eğitime yönelik tutumlarının değişip değişmediğidir. Sonuçlar, çocukların özel eğitim alma süresine göre anne babaların cinsel eğitime yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılaşma olmadığına işaret etmektedir. Özel eğitim kurumuna devam eden bir çocuğun ve onun ailesinin etrafında eğitimle ilgili danışabileceği, en azından aileyi yönlendirebilecek, bilgi verebilecek uzmanlar bulunmaktadır. Bu sebeple, özel eğitim kurumuna daha uzun süredir devam eden çocuğun ailesinin daha bilinçli olabileceği, cinsel eğitim için uzmanlardan destek alma konusunda daha istekli olabileceği, dolayısıyla da bu konudaki tutumunun daha olumlu olabileceği düşünülmektedir. Ancak araştırma sonuçları beklenenden farklıdır. Anne babanın çocuktan ve özel eğitim kurumundan beklentisi, çocuğunun eğitimiyle ne kadar ilgili olduğu, uzmanların cinsel eğitime bakış açısı ve bilgi düzeyi, ailenin bu konudaki fikir açıklığı gibi araştırmaya dahil edilmeyen birçok faktör cinsel eğitime yönelik tutum üzerinde etkilidir. Bütün bu etkenler, sadece özel eğitim alma süresi değişkeninin anlamlı bir farklılaşmaya yol açmamasını açıklayabilir. Benzer şekilde Çerçi (77) de yaptığı araştırmada çocuğun özel eğitim alma süresi ile anne babasının cinsel eğitime yönelik bilgi düzeyi ve tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı sonucunu bildirmiştir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada, özel gereksinimli çocuğu olan anne babaların cinsel eğitime yönelik tutumlarını farklı değişkenler açısından incelemek amaçlanmıştır.

Çalışmaya ağırlıklı olarak annelerin (%69,5) katıldığı, babaların katılım oranının beklenenden düşük olduğu (%30,5) görülmektedir.

Katılımcıların Otizm Spektrum Bozukluğu (%35,1), Bedensel Yetersizlik (%10,6), Özgül Öğrenme Güçlüğü (%9,9), Dil Konuşma Güçlüğü (%9,3), Down Sendromu (%5,3), Zihinsel Yetersizlik (%5,3), Gelişim Geriliği (%2,0) ve birden fazla yetersizliği bulunan (22,5) özel gereksinimli çocukların anne babalarından oluştuğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların %56,2'sinin 36-45 yaş aralığında bulunduğu ve 26 yaşın altında katılım sağlayan ebeveyn olmadığı saptanmıştır.

Çalışma grubunda en yüksek oranla ortaöğretim mezunları (%39,7), sonra sırasıyla yükseköğrenim (%37,1) ve ilköğretim (%23,2) mezunlarının yer aldığı görülmektedir.

Anne babaların %37,7'sinin çocuğu 7-11 yaş aralığında olup %64,9'unun cinsiyeti erkektir.

Katılımcıların %53,7'si iki çocukludur ve %56,3'ünün tüm çocukları aynı cinsiyettendir. Özel gereksinimli çocuğunun doğum sırası ilk olan anne baba oranı %47 iken iki veya üç olan anne baba oranı %53'tür.

Katılımcıların %66,2'sinin çocuğu 0-3 yaş döneminde tanı almış ve %31,1'i 7 yıldan uzun süredir özel eğitim hizmeti almaktadır.

Çalışmadan elde edilen bulgular ışığında anne babanın yaşına göre cinsel eğitime yönelik tutumlarında farklılaşma olmadığı tespit edilmiştir.

Ebeveyn cinsiyetinin, anne babanın cinsel eğitime yönelik tutumlarını etkileyen bir faktör olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anne babaların eğitim seviyesi arttıkça, cinsel eğitimden kaçınma oranlarının azaldığı ve yükseköğrenim mezunu anne babaların cinsel eğitime yönelik tutumlarının ilkökul mezunu anne babalardan daha olumlu olduğu bulgusu elde edilmiştir.

Özel gereksinimli çocuğun yaşı ve cinsiyeti ile anne babalarının cinsel eğitime yönelik tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği'nin Profesyonel Destek ve Farklılıklara Saygı alt boyutunda, tek çocuğu olan anne babaların üç çocuğu olan anne babalara göre daha yüksek puanlar aldığı, yani adı geçen boyutlarda tek çocuklu anne babaların üç çocuklu olanlara göre tutumlarının daha olumlu olduğu sonucuna varılmıştır.

Tüm çocukları aynı cinsiyetten olan anne babaların Profesyonel Destek ve Farklılıklara Saygı, Ebeveynin Rolü, Gerekliliğine İnanma ve Genel Cinsel Eğitime Yönelik Tutum boyutlarında çocukları farklı cinsiyetten olan anne babalara göre daha olumlu tutumlar sergiledikleri saptanmıştır.

Özel gereksinimli çocuğun doğum sırası, tanılanma yaşı ve özel eğitim alma süresi ile anne babalarının cinsel eğitime yönelik tutumları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Bunlara ek olarak, ölçekten alınabilecek en yüksek puan 156 iken katılımcıların puan ortalamasının 132,56 olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın planlanma aşamasından son aşamasına kadar karşılaşılan bütün durumlar ve araştırma sonuçları göz önünde bulundurulduğunda,

Cinsel gelişim ve eğitime yönelik olarak, daha geniş örneklem gruplarıyla bilimsel çalışmalar yapılması ve özellikle babalara ulaşmak adına çalışmalar gerçekleştirilmesi,

Farklı özel gereksinim gruplarından çocukları olan ailelerin çalışmalara dahil edilmesi ve çocukların tanısına göre anne babaların cinsel eğitime yönelik tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığının araştırılması,

İlkokul mezunu olan anne babaların cinsel eğitim konusunda bilinçlendirilmesi adına çalışmalar yapılması,

Üç çocuğu olan anne babalara çocuklarının cinsel gelişimi ve eğitimi konusunda bilgilendirici eğitim ve seminerler düzenlenmesi,

Birden fazla çocuğu olan ve çocukları farklı cinsiyetten olan anne babalara her iki cinsiyetten çocukları için cinsel gelişim aşamaları ve cinsel eğitim hakkında gerekli bilgilerin verilmesi,

Katılımcıların puan ortalamasının 132,56 olduğu düşünüldüğünde, daha yüksek puanlara ulaşabilmek adına hem ailelerin hem toplumun özel gereksinimli çocukların cinsel gelişimi ve eğitimi konusunda bilinçlendirilmesi yönündeki çalışmalara ağırlık verilmesi,

Türkiye'nin farklı bölgelerinde özel gereksinimli çocukların cinsel eğitime yönelik araştırmalar yürütülmesi önerilmektedir.

Tablo 6.1. Genel Sonuç Tablosu

	Profesyonel Destek ve Farklılıklara Saygı	Ebeveynin Rolü	Gerekliliğine İnanma	Kaçınma	Cinsel Eğitime Yönelik Tutum
Anne Baba Yaşı					
Anne ya da Baba Olma					
Eğitim Durumu					
Çocuk Yaşı					
Çocuk Cinsiyeti					
Çocuk Sayısı					
Cinsiyet Dağılımı					
Doğum Sırası					
Tanılanma Yaşı					
Özel Eğitim Alma Süresi					

 : Farklılaşma Görülmemiştir

 : Farklılaşma Görülmüştür

7. KAYNAKLAR

1. Mangal S.K. (2007). *Essential of education psychology*. New Delhi: Prentice Hall of India Private Ltd.
2. Senemoğlu, N. (2012). *Gelişim, öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya*, (21. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
3. Sawyer SM, Roberts KV. Sexual and reproductive health in young people with spina bifida. *Dev Med Child Neurol* 1999; 41:671-675.
4. WHO, (2010a). *Developing Sexual Health Programmes: A Framework for Action*. Department of Reproductive Health and Research, World Health Organization, Geneva.
5. Kanadlı, A. (2021). *Otizm spektrum bozukluğu olan bireylerde cinsel istismar ve cinsel eğitim: öğretmen görüşleri* (Master's thesis, ESOGÜ, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
6. Sungur, Z. M. (1998). Cinsel eğitim. *Klinik psikiyatri*, 3(2), 103-108.
7. Eroğlu, K. ve Gölbaşı, Z. (2005). Cinsel eğitimde ebeveynlerin yeri: Ne yapıyorlar, ne yaşıyorlar? *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 8(2), 12-21.
8. Eliküçük, A. ve Sönmez, S. (2011). 6 yaş çocuklarının cinsel gelişim ve eğitimiyle ilgili ebeveyn görüşlerinin incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 25(25), 45-62.
9. Tuğut, N. & Gölbaşı, Z. (2019). Okul öncesi dönem çocuğu olan (3-6 yaş) ebeveynlerin cinsel eğitim tutumlarının belirlenmesi. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 13 (3): 287-294.
10. WHO, (2010b). *Standards for Sexuality Education in Europe*. Federal Centre for Health Education, BZgA.
11. Cangöl, E., Karaca, P., & Aslan, E. (2013). *Engelli bireylerde cinsel sağlık*. *Androloji Bülteni*, 53(1), 141-146.
12. Çakmak, S. ve Çakmak, S. (2018). *Özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklarda cinsel eğitim uygulamaları*, (5. Baskı). Ankara: Vize Akademi.
13. Çetin, Z., Yükselen, A. ve Doğan, Ö. (2005). *Zihinsel engeli olan, normal gelişim gösteren ve korumaya muhtaç çocukların cinsiyet rollerini algılamalarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 16(1), 61-77.
14. Yurdakul, A. (1999). Engelli ergenler ve cinsel eğitim. *İlkışık Dergisi*, 1, 1-4.
15. Erdoğan, S. (2011). Cinsel Gelişim. Neriman Aral ve Baran Gülen (Ed.), *Çocuk gelişimi içinde* (s. 340-362). İstanbul: YA-PA Yayın A.Ş
16. Bayhan, P. S. , Artan, İ. (2005). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul
17. Resmi Gazete (2018). Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. Sayı : 30471

18. Canabakan Koç, N. (2015). *Okul Öncesi Dönem Adaptasyon Sürecinde Ayrılık Anksiyetesi Bozukluğu Geliştirmiş 48-66 Aylık Çocuklarda Ebeveyn Tutumlarının Etkisi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi)*. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
19. Artan, İ. (2018). *Cinsel Gelişim ve Eğitim*, Ankara: Hedef Yayınevi.
20. Bartin, L. (2020). *Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Çocuklarının Cinsel Eğitimi İle İlgili Görüşlerinin İncelenmesi (KKTC ÖRNEĞİ) (Yüksek Lisans Tezi)*. Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi. Lefkoşa.
21. SIECUS (Sexuality Information and Education Council of the United States), (2016).
22. Bayhan, S. P. ve Artan, İ. (2014). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*, İstanbul: Morpa Yayınları
23. Metin, B. N. E. (2016). *Doğum Öncesinden Ergenliğe Çocuk Gelişimi*, Ankara: Pegem Akademi.
24. Wood, W. ve Eagly, A. H., "A cross-cultural analysis of the behavior of women and men: Implications for the origins of sex differences", *Psychological Bulletin*, 128 (5): 699–727 (2002).
25. Capuzzi D, Gross DR. *Theories of Counseling and Psychotherapy*. 2011.
26. Tuzcuoğlu, N. ve Tuzcuoğlu, S. (2007). *Çocuğun Cinsel Eğitimi. Anne Ben Nasıl Doğdum? (4. Basım)*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları
27. Yavuzer, H. (2012). *Çocuk Psikolojisi (34. Basım)*. İstanbul. Remzi Kitabevi
28. Celiloğlu, Ö. G. B. (2022). *Cinsel Gelişimde Freud'un Psiko-seksüel Gelişim Aşamaları ve Cinsel Eğitim*. *Contemporary Trends in Education Sciences*, 285.
29. Alptekin, A. (2018). *Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği (36-72 Ay)'nin Geliştirilmesi ve 48-72 Ay Yetersizliği Olan Çocuklarda Cinsel Gelişimin İncelenmesi (Doktora Tezi)*. Selçuk Üniversitesi. Konya.
30. Özkan, B. (2009). *Okul öncesi dönem 5-6 yaş çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi)*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
31. Eser M. *Ana Babaların Cinsel Kimlik Gelişimiyle İlgili Tutumların Çocuğun Cinsel Kimlik Kazanmasına Etkisi*. 2008.
32. Çakmak, S. ve Çakmak, S. (2019). *Özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklarda cinsel eğitim uygulamaları*. Vize Akademik Yayıncılık.
33. Lantz, S. E. & Ray, S. (2021). *Freud developmental theory*. in statpearls [Internet]. StatPearls Publishing
34. Koran, N. (2018). *Cinsel gelişim*. Ç. Gür (Ed.), *Erken çocukluk döneminde gelişim (36-72 Ay) içinde* (s. 233-234). Ankara: Pegem
35. Sönmez Kankoc, G. M. (2023). *3-6 Yaş Çocuğu Olan Anne Tutumlarının ve Cinsel Eğitime Yönelik Bilgi Düzeylerinin İncelenmesi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara

36. Miller P h. Gelişim Psikolojisi Kuramları. İmge Kitabevi; 2017.
37. Baysan, P. M. (2020). *3-6 Yaş Döneminde Çocuklara Sahip Anne Babaların Cinsel Gelişim ve Eğitim Hakkındaki Bilgi Düzeyleri ve Tutumları*. İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul.
38. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi 0-72 Ay Cinsel ve Ahlak Gelişim. Ankara: MEB; 2015.
39. Çetinkaya, B. (2010). *Sağlıklı Bir Evlilik Sağlıklı Bir Aile. Ruhsal Açından Sağlıklı Aile Sağlıklı Çocuk*. Ankara 3. Baskı Empati Yayıncılık
40. Özyürek, M. (2000). Bireysel Farklılığa Psikoloji Yaklaşımlarıyla Bakış. Ankara. Karatepe Yayınları. Genişletilmiş Baskı.
41. Doğan, Ö. (2018). Gelişim Kuramları, Ankara: Hedef Yayınevi.
42. Aydın, A. (2016). Eğitim psikolojisi. Ankara: Pegem.
43. Çiftçi Tekinarslan, İ. ve Eratay, E. (2013). Investigation Of Parental Behaviour During The Period Of Compliance With Adolescents With Mental Deficiency. *Education Sciences*, 8(3), 363-374.
44. Arvas, E. (2023). *Ebeveynlerin Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklarına Etkinlik Çizelgeleri ile Cinsel Gelişime İlişkin Hijyen Becerilerini Öğretmeleri İçin Sunulan Koçluk*. Dokuz Eylül Üniversitesi : İzmir.
45. Yıldız, G. (2020). En az konuşulan en çok merak edilen: Zihin yetersizliği olan yetişkinlerde cinsellik. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 10(1), 827-855. <https://doi.org/10.18039/ajesi.682164>
46. Eliküçük A. Anne-Babalara Uygulanacak Cinsel Gelişim Eğitiminin 6 Yaş Çocukları Bulunan Ebeveynlerin Bilgi Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi. 2011.
47. Gürbüz, S., (2018). Ergenlik Dönemindeki Zihin Yetersizliği Olan Bireylerin Cinsel Gelişim Özelliklerinin Ebeveyn Görüşleri İle Değerlendirilmesi: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması, (Yüksek Lisans Tezi). Bolu.
48. Dilci T, Cengiz H. Gelişim Psikolojisi. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık; 2014.
49. Şanlı Gs. Üniversite Öğrencilerinin Psikososyal Gelişim Düzeyinin Üniversiteye Uyumla İlişkisi. Akdeniz Üniversitesi; 2015.
50. Arslan, E. ve Ari, R. (2008). *Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlama, Güvenirlilik Ve Geçerlik Çalışması*. Selcuk University Social Sciences Institute Journal, 19.
51. Schultz, D. P. ve Schultz, S. E., "Theories of Personality", 9. Baskı. Wadsworth Publishing, USA, 207-235 (2008).
52. Aydın, A. (2008). Eğitim psikolojisi: Gelişim-öğrenme-öğretim. Pegem Akademi.
53. Subaşı Yurtçu, A.B. (2019). Tipik gelişen bireylerde cinsel gelişim. D. Güven (Editör), *Zihin yetersizliği olan bireylere yönelik kapsamlı cinsellik eğitimi* (ss. 28-45). Eğiten Kitap.

54. Duyan, V., "Cinsel gelişim kuramları", Cinsel Sağlık Eğitimi, 3. Baskı. Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara, 66–73 (2020).
55. Erikson, E. H., "Dimensions of a New Identity: The 1973 Jefferson Lectures in the Humanities", 1. Baskı. Norton, New York, 124-125 (1974).
56. Akkaya A. (2019). *Psikososyal Gelişim Alanı Olarak Bilgelik Gelişiminin İncelenmesi*. Kocaeli Üniversitesi.
57. Erikson, E. H. (1950). Growth and crises of the " healthy personality."
58. Arı, R., "Eğitim Psikolojisi Gelişim ve Öğrenme", 6. Baskı. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 20-280 (2016).
59. Bussey, K. ve Bandura, A., "Social cognitive theory of gender development and differentiation.", *Psychological Review*, 106 (4): 676–713 (1999).
60. Dökmen, Z. Y., "Toplumsal Cinsiyet: Sosyal Psikolojik Açıklamalar", 2. Baskı. Sistem Yayıncılık, İstanbul, 54 (2006).
61. Yılmaz, M. T., "Cinsel gelişim", *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*, 10. Baskı. Pegem Akademi, Ankara, 281–310 (2021).
62. Özdemir, H. (2019). *Erken Çocukluk Dönemindeki Çocukların, Annelerinin ve Öğretmenlerinin Oyun ve Oyuncaklara İlişkin Cinsiyet Kalıp Yargılarının İncelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
63. Shaffer, D., ve Kipp, K. (2013). *Developmental psychology: Childhood and adolescence (9th Edition)*. Belmont, CA: Cengage Learning
64. Banerjee, R. (2005). *Gender Identity and the Development of Gender Roles. Sharon Ding and Karen Littleton, Children's Personal and Social Development (1st Edition) içinde (s. 141- 179)*. Walton Hall, Milton Keynes: Blackwell Publishing.
65. Güney, A. (2022). *Ebeveynlerin Cinsel Eğitime Yönelik Tutumları ve İletişim Dili ile Çocukların Cinsel Gelişimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Karabük Üniversitesi (Yüksek Lisans Tezi).
66. Bem, S. L., (1981). *"The BSRI and gender schema theory: A reply to Spence and Helmreich"*, *Psychological Review*, 88 (4): 369–371.
67. Starr, C. R. ve Zurbriggen, E. L., "Sandra Bem's Gender Schema Theory after 34 years: A review of its reach and impact", *Sex Roles*, 76 (9–10): 566–578 (2017).
68. Tuzcuoğlu, N. ve Tuzcuoğlu, S. (2004). *Çocuğun Cinsel Eğitimi. Anne Ben Nasıl Doğdum?*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
69. Semerci B. *Çocuklarımızla Cinsellik Hakkında Nasıl Konuşalım?* Alfa, 20 p. 2018.
70. Yavuzer H. *Ana- Baba Okulu. Remzi Kitabevi* 2014.
71. Yavuzer H. *Çocuk Psikolojisi. Remzi Kitabevi*; 2016.
72. Yavuzer H. *Ana - Baba ve Çocuk. Remzi Kitabevi*; 2017.

73. Şahin Gn. Developing And Testing The Effectiveness Of The Teacher Training Program On Child Sexual Development. Odtü; 2014.
74. Çankırı A., (2018). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Cinsel Eğitimi ile İlgili Anne Baba Görüşlerinin İncelenmesi*. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
75. Uzun Ö. Zihin Engelli Ergen Kız Öğrencilerin Cinsel Eğitim Alma Sürecinde Öğretmenlerin Ve Ailelerin Karşılaştığı Sorunların İncelenmesi. 2015
76. Milli Eğitim Bakanlığı (Internet). Available from : http://demre.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_05/14091456_2.ENGELTURLERY.pptx_engel_turleri_son_hali.pptx
77. Çerçi, G. (2013). *Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Ailelerin Çocuklarının Cinsel Gelişimi ve Eğitimine Yönelik Bilgi Düzeyleri ve Tutumlarının İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. Dokuz Eylül Üniversitesi. İzmir.
78. Public Health Agency Of Canada, (2013). Questions & Answers: Sexual Health Education For Youth With Physical Disabilities. http://librarypdf.catie.ca/PDF/ATI20000s/26289_B_ENG.pdf sitesinden alınmıştır.
79. Demir O, Aysoy M. State Institute of Statistics Prime Ministry Republic of Turkey and Turkish Prime Ministry Presidency of Administration on Disable People. Basic Characteristics of Disabled Population. Türkiye Özürlüler Araştırması, Ankara Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası 2002; 2913: 5-20.
80. Lin, M. (1991). The Preliminary Study on the Issue of Sexual Behavior and Sex Education for Mentally Retarded Persons. *Journal of Bulletin of Social Education*, 20, 23-36.
81. Eaves, L.C. & Ho, H.H. (1996). Stability and change in cognitive and behavioral characteristics of autism through childhood. *Journal of Autism and Developmental Disability*, 26(5), 557-569. Retrieved from <http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=e47f84ba-2181-48e1-8b5c-1be763490efb%40sessionmgr103>
82. Ray, F., Marks, C., & Bray-Garretson, H. (2004). Challenges to treating adolescents with Asperger's syndrome who are sexually abusive. *Sexual Addiction & Compulsivity*, 11(4), 265–285. doi:10.1080/10720160490900614
83. Stokes, M., Newton, N., & Kaur, A. (2007). Stalking, and social and romantic functioning among adolescents and adults with autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 37(10), 1969-1986. doi:10.1007/s10803-006-0344-2
84. Sullivan, A., & Caterino, L. C. (2008). Addressing the sexuality and sex education of individuals with autism spectrum disorder. *Education and Treatment of Children*, 31(3), 381–394. Retrieved https://www.jstor.org/stable/42899984?seq=1#metadata_info_tab_contents
85. Gabriels, R. L., & Van Bourgondien, M. E. (2007). Sexuality and autism. In R. L. Gabriels & D. E. Hill (Eds.), *Growing up with autism: Working with school-age children and adolescents* (pp. 58–72). New York, NY: Guilford Press.

86. Travers, J. C., & Whitby, P. J. S. (2014). Sexuality and relationships for individuals with autism spectrum disorders. In Tincani, M. & Bondy, A. (eds.). *Autism spectrum disorders in adolescents and adults: Evidence-based and promising interventions*, 182-207. Guildford, New York. Retrieved from https://www.researchgate.net/profile/Jason_Travers/publication/305904071_Sexuality_and_Relationships_for_Individuals_with_Autism_Spectrum_Disorders/links/599f306ca2724fca7a1d6b/Sexuality-and-Relationships-for-Individuals-with-Autism-SpectrumDisorders.pdf
87. Tullis, C. A., & Zangrillo, A. N. (2013). Sexuality education for adolescents and adults with autism spectrum disorders. *Psychology in the Schools*, 50(9), 866-875. doi:10.1002/pits.21713
88. Motavalli-Mukaddes, N. (2014). *Otizm spektrum bozuklukları tanı ve takibi [Autism Spectrum Disorders diagnosis and monitoring]*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.
89. Tarnai, B. & Wolfe, P. M. (2008). Social stories for sexuality education for persons with autism/pervasive developmental disorders. *Sexuality Disability*, 26(1), 29-36. Doi: 10.1007/s11195-007-9067-3
90. Jaudes, P. K. & Mackey-Bilaver, L. (2008). Do chronic conditions increase young children's risk of being maltreated? *Child Abuse & Neglect*, 32(7), 671-681. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2007.08.007>
91. Kellaher, D. C. (2015). Secual behavior and autism spectrum disorders: An update and disussion. *Current Psychiatry Report*, 17(4),25-41. Doi: <http://dx.doi.org/10.1007/s11920-015-0562-4>.
92. Bruder, C. & Kroese, B. (2005). *The efficacy of interventions designed to prevent and protect people with intellectual disabilities from sexual abuse: A review of the literature. The Journal of Adult Protection*, 7(2),13-27. Doi:10.1108/14668203200500009
93. Mansell, S., Sobsey, D., Wilgosh, L. & Zawallich, A. (1996). The sexual abuse of young people with disabilities: Treatment considerations. *International Journal for The advancement of Coulseling*, 19, 293-302. Doi: 10.1007/2FBF00115683
94. Wissink, I.,van Vugt, E., Moonnen, X. & Stams, G. (2014). Sexual abuse involving children with an intellectual disability: A narrative review. *Research in Development Disabilities*, 36, 20-35. Doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.ridd.2014.09.007>
95. Güven, D. (2021). *Kapsamlı Cinsellik Eğitimi ve Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireyler*. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*,8(66), 284-300.
96. Glass C, Soni B. Toolbox: Sexual problems of disabled patients. *West J Med* 1999; 171:107-109.
97. Teke, H. & Melekoğlu, M. (2022). Erken Çocukluk Dönemi Cinsel Eğitim Çalışmalarının İncelenmesi: Sistemantik Bir Derleme . *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 22 (2) , 144-160 . DOI: 10.53629/sakaefd.1106519

97. Mayes, D. (2013). Exploring the beliefs about sex and relationships held by sex offenders with an intellectual disability. Doctoral Dissertation. Nottingham Trent University. <https://www.proquest.com/dissertationstheses/exploring-beliefs-about-sex-relationships-held/docview/2386981112/se-2?accountid=16716>
98. Çakmak, S. (2006). *Gören ve Görmeyen Ergenlerin Cinsel Gelişimleri (Yüksek Lisans Tezi)*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
99. Sayın, T. (2007). Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynler Ve Normal Gelişim Gösteren Çocuğa Sahip Ebeveynlerin 7-15 Yaş Arası Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Rollerine Yaklaşım Ve Görüşlerinin İncelenmesi (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
100. Tekinarslan, İ. Ç ve Eratay, E. (2013). Zihinsel yetersizliği olan bireylerin ergenlik dönemine uyum sürecinde ebeveyn davranışlarının incelenmesi. E-Journal o New Word Sciences Academy, 8 (3), 363-374.
101. Gümüş, Y. D. D. S. S. & Altınsoy, M. (2015). *Hatay Okullarında Engellilerin Cinsel Eğitimi Durum Değerlendirmesi*. Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi , 6 (2) , 63-72 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/aduefebder/issue/33904/375314>
102. Pałasz Karaca, P. , Başgöl, Ş. , Cangöl, E. , Aslan, E. & Cangöl, S. (2016). ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ ÇALIŞANLARININ ENGELLİ BİREYLERİN CİNSEL EĞİTİMİ KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİ . Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi , 5 (1) , 13-17 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/balikesirsbd/issue/38437/452411>
103. Er, R. K., Büyükbayraktar, Ç. G. ve Kesici, Ş. (2016). Özel Eğitime İhtiyacı Olan Öğrencilere Yönelik Cinsel Eğitim Programının Geliştirilmesi. Turkish Journal of Education, 5(4), 224-234.
104. Börk, S. (2017). *Down sendromlu öğrencilerin cinsel eğitim alma sürecinde öğretmen ve aile görüşlerinin belirlenmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Lefkoşa.
105. Özbey, F. (2017). Özel Eğitim Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Çocukların Cinsel İstismardan Korunmasına Yönelik Bilgi ve Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi. Düzce Üniversitesi.
106. Akdemir, B. & Taymaz Sarı, O. (2019). *Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerle Çalışan Öğretmenlerin Cinsel Eğitime Yönelik Tutumları ve Etik Durumlarının Karşılaştırılması*. Eğitimde Kuram ve Uygulama, 15 (3) , 267-282 . DOI: 10.17244/eku.425276
107. İldeş N. (1990). *Okul Öncesi Dönemdeki (3-6) Yaş Çocukların Anne-Babalarının Cinsellik Ve Cinsel Eğitim Konusundaki İnanış Ve Uygulamaları İle Çocukların Cinselliğe İlişkin Meraklarına Karşı Genel Tutum, Davranış Ve Tepkilerin İncelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi.
108. Yıldız, F. (1990). Ortaokul Öğrencilerinin Anne Babalarının Cinsellik ve Cinsel Eğitim Konusundaki Tutum, Davranış ve Beklentileri (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi. Ankara.

109. Ergin, B. (1993). Lise Öğrencilerinin Cinsel Bilgi Düzeyleri, Cinsel Eğitime İlişkin Beklentileri İle Anne-Babaların Cinsel Eğitim Konusundaki Tutumları Üzerine Bir Araştırma (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi.
110. İşler, S. (2017). *Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Ebeveynlerin Cinsel Gelişime ve Cinsel Eğitime Yönelik Bilgi Düzeylerinin ve Tutumlarının İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. Doğu Akdeniz Üniversitesi. Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs.
111. Karasar, N. (1999). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler*, Ankara: Nobel Yayınevi.
112. Ceylan, Ş., Artan, İ., ve Kurnaz-Adıbatmaz, F. B. (2020). *Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği: Güvenilirlik ve geçerlilik çalışması. Yaşadıkça Eğitim*, 34(2), 468-490. <https://doi.org/10.33308/26674874.202034221>
113. Newell, K. M., & Hancock, P. A. (1984). Forgotten moments: A note on skewness and kurtosis as influential factors in inferences extrapolated from response distributions. *Journal of Motor Behavior*, 16(3), 320–335. <https://doi.org/10.1080/00222895.1984.10735324>
114. Çetin, Z. (2002). *Beş-On yedi Yaş Grubu Zihinsel Engeli Olan Ve Beş-Altı Yaş Grubu Zihinsel Engeli Olmayan Çocukların Cinsiyet Rolünü Kazanmalarının Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
115. Tuğrul, B, Artan, İ. (2001). "Çocukların Cinsel Eğitimleri ile ilgili Anne Görüşlerinin İncelenmesi", Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
116. Miller, K. S., Kotchick, B. A., Dorsey, S., Forehand, R. ve Ham, A. Y., "Family communication about sex: what are parents saying and are their adolescents listening?", *Family Planning Perspectives*, 30 (5): 218–222, 235 (1998).
117. Nolin, M. J. ve Petersen, K. K., "Gender differences in parent-child communication about sexuality: an exploratory study", *Journal Of Adolescent Research*, 7 (1): 59–79 (1992).
118. Güldağ, Ö. (2022). *Normal Gelişen ve Zihinsel Engelli Çocukların Benlik ve Cinsel Gelişimleri İle Annelerinin Cinsel Kimlik Gelişimine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi* (Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
119. Lu, W. V., "Parental Attitudes toward Sex Education for Young Children in Taiwan", *Taiwan*, 61-62 (1994).
120. Ito, K. E., Gizlice, Z., Owen-O'Dowd, J., Foust, E., Leone, P. A. ve Miller, W. C., "Parent opinion of sexuality education in a state with mandated abstinence education: does policy match parental preference?", *Journal Of Adolescent Health*, 39 (5): 634–641 (2006).
121. Mobredi, K., Azgahdy, S. H. ve Farahani, L. A., "Knowledge and attitude of mothers toward preschool sexual education", *Iran University Of Medical Science*, 30 (106): 35–40 (2017)

122. Sönmez, G. M. ve Öğretir Özçelik, A. D., "Okul öncesi dönemde cinsel eğitim açısından anne tutumları ve bilgi düzeylerinin incelenmesi", Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 62: 158–181 (2022).
123. Sartor C.E., Youniss J. (2002). "The Relationship Between Positive Parental Involvement and Identity Achievement During Adolescence", *Adolescence*, 37:146, 221-234.
124. ERDOĞAN, A. (1999). "Üç-altı Yaş Çocuklarının Cinsel Kimlik Kazanımlarının İncelenmesi", Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
125. Özyürek, A. & Tezel Şahin, F. (2005). 5-6 Yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 19-34.

8. EKLER

EK 1. HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ ETİK KOMİSYON İZİNİ

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük

Tarih: 14/10/2022 08:30
Sayı: E-35853172-755.02.01-
00002456224
00002456224

Sayı : E-35853172-755.02.01-00002456224
Konu : Nefise KARTAL (Etik Komisyon İzni)

14.10.2022

SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

İlgi: 08.08.2022 tarihli ve E-68552689-755.02.01-00002326149 sayılı yazınız.

Fakülteniz Çocuk Gelişimi Bölümü Yüksek Lisans öğrencisi **Nefise KARTAL**'ın, **Prof. Dr. İsmihan ARTAN** sorumluluğunda yürüttüğü “**Hafif ve Orta Düzeyde Zihinsel Yetersizliğe Sahip Çocukları Olan Anne Babaların Cinsel Eğitime Yönelik Tutumlarının İncelenmesi**” başlıklı tezi Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **11 Ekim 2022** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Vural GÖKMEN
Rektör Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: 9742C72E-9A16-4969-BC16-C34E4F7FAEF4

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/hu-ebys>

Adres: Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara

Bilgi için: Duygu Didem İLERİ

E-posta: yazimd@hacettepe.edu.tr İnternet Adresi: www.hacettepe.edu.tr Elektronik

Bilgisayar İşletmeni

Ağ: www.hacettepe.edu.tr

Telefon: 0 (312) 305 3001-3002 Faks: 0 (312) 311 9992

Telefon: .

Keç: hacettepeuniversitesi@hs01.kep.tr

EK 2. MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI ARAŞTIRMA İZİNİ

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-14588481-605.99-65788495
Konu : Araştırma İzni

14.12.2022

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığı)

İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 2020/2 sayılı Genelgesi.
b) 01.12.2022 tarihli ve 00002545952 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı Yüksek Lisans öğrencisi Nefise KARTAL'ın "Hafif ve Orta Düzeyde Zihinsel Yetersizliğe Sahip Çocukları Olan Anne Babaların Cinsel Eğitime Yönelik Tutumlarının İncelenmesi" konulu çalışması kapsamında merkez ilimize bağlı özel eğitim okulları ve kurumlarında uygulama yapma talebi ilgi (a) Genelge çerçevesinde incelenmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda, söz konusu araştırmanın Müdürlüğümüzde muhafaza edilen ölçme araçlarının; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Millî Eğitim Temel Kanunu ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak, ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek, eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde okul ve kurum yöneticilerinin sorumluluğunda, gönüllülük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Harun FATSA
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü

Ek: Uygulama Araçları (3 Sayfa)

Dağıtım:
Gereği:
Hacettepe Üniversitesi

Bilgi:
B Planı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Emniyet mah. Alparslan Türkeş cad. no:4 (Ek Hizmet Binası AR-GE) Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Yenimahalle Bilgi için: Aysun AKDEMİR
Telefon No : 0 (312) 306 89 07 Unvan : Memur
E-Posta: isticatistik06@meb.gov.tr İnternet Adresi: Faks: _____
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrak.meb.gov.tr> adresinden 2e9a-688f-3b9f-8e3a-6d78 koda ile teyit edilebilir.

EK 3. GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Değerli anneler ve babalar,

“ Özel Gereksinimli Çocuğu Olan Anne Babaların Cinsel Eğitime Yönelik Tutumlarının İncelenmesi ” başlıklı çalışma, Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı’nda Prof. Dr. İsmihan Artan danışmanlığında yapılmaktadır. Bu çalışmanın amacı, özel gereksinimli çocuğu olan anne babaların cinsel eğitime yönelik tutumlarını incelemek ve anne baba tutumlarını farklı değişkenler açısından karşılaştırarak bilgi toplamaktır. Bu kapsamda sizlere cinsel eğitime yönelik tutumunuzla ilgili sorular sorulacaktır. Sizin yanıtlarınızdan elde edilecek sonuçlarla araştırmamız planlanabilecektir.

Araştırmanın gerçekleştirilmesi için Hacettepe Etik Komisyonundan ve Milli Eğitim Bakanlığından gerekli onay alınmıştır.

Çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Soru formu ve ölçekte sizden kimlik bilgilerinize dair herhangi bir bilgi istenmemektedir. Soru formu ve ölçğe vereceğiniz yanıtlar tamamen gizli tutulacaktır, herhangi bir kişi ya da kurumla paylaşılmayacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilerek bilimsel amaçlı kullanılacaktır.

Soru formu ve ölçği doldururken herhangi bir sebeple araştırmaya katılmaya devam etmek istemezseniz dilediğiniz anda bırakabilirsiniz. Cevaplarınızın bilime katkı sağlayacağını unutmayınız. Soru formu ve ölçğin doğru ya da yanlış cevapları bulunmamaktadır. Soruların tümüne, içtenlikle vereceğiniz cevaplar araştırma için oldukça önemlidir.

Soruları cevaplandırmanız ortalama 10 dakika zamanınızı alacaktır. Yanıtlarınızı, soruların yan tarafında yer alan seçenekler arasından uygun olanı işaretleyerek belirtiniz.

Bireysel olarak araştırma sonuçları hakkında bilgi almak, soru sormak veya öneride bulunmak için aşağıda verilen iletişim bilgilerinden araştırmacıya ulaşabilirsiniz.

Araştırmaya katıldığınız için teşekkür ederiz.

Tarih:

Katılımcı:

Adı, soyadı:

Adres:

Tel:

İmza:

Saygılarımızla,

Nefise KARTAL

Prof. Dr. İsmihan ARTAN

Başak Öztürk Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi

İletişim: /

E-posta: /

Hacettepe Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Çocuk Gelişimi Bölümü

Çalışmaya katılmayı kabul ediyorsanız aşağıdaki kutucuğu X ile işaretleyiniz ve devam ediniz.

Kabul ediyorum.

EK 4. DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Tarih: .... / .... / ....

1) Yaşınız : .....

2) Çocuğun : Annesiyim Babasıyım

3) Medeni Durumunuz :

 Anne-baba beraber Anne-baba beraber ancak eşlerden biri şehir dışında Anne-baba ayrı Eşlerden biri vefat etti Koruyucu aile iseniz belirtiniz (Ayrıca yukarıdaki seçeneklerden uygun olanı da işaretleyiniz)

4) Eğitim Düzeyiniz (En son bitirdiğiniz okulu yazınız) : .....

5) Mesleğiniz (İşçi, müdür gibi pozisyon bildiren şekilde değil, "öğretmen, demir ustası" gibi direkt mesleğinizi yazınız): : .....

6) Özel gereksinimli çocuğunuzun yaşı : .....

- 7) Özel gereksinimli çocuğunuzun cinsiyeti : .....
- 8) Sahip olduğunuz çocuk sayısı : .....
- 9) Çocuklarınızın cinsiyeti : Tüm çocuklarım aynı cinsiyetten
 Çocuklarım farklı cinsiyetten
- 10) Özel gereksinimli çocuğunuzun doğum sırası : .....
- 11) Özel gereksinimli çocuğunuzun tanısı : .....
- 12) Tanı çocuğunuz kaç yaşındayken kondu? : .....
- 13) Çocuğunuz ne kadar süredir özel eğitim alıyor? : .....

EK 5. ÖLÇEK KULLANIM İZİNİ

ÖLÇEK İZİNİ

 Nefise Kartal ...
Kime:
5.08.2022 Cum 11:59

Merhaba İsmihan hocam, ben Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi bölümü yüksek lisans öğrencisi Nefise Kartal. Tez çalışmam kapsamında, sizin geliştirmiş olduğunuz "Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği"ni kullanmak istiyorum. Eğer sizin için bir sakıncası yoksa, ölçeği bana göndermeniz mümkün mü acaba? :)

iPhone'umdan gönderildi

Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği Hakkında

 İSMİHAN ZELİHA ARTAN ...
Kime: Nefise Kartal
5.08.2022 Cum 12:04

Sevgili Nefise Merhaba,

Ölçeğimizi kullanmandan mutluluk duyarız. Ölçekle ilgili makalenin sonunda ölçeğin tamamını ve açıklamalarını bulabilirsin. Bir sorun olursa bizlere yazarsan cevaplarız.

Sonuçlardan haberdar edersen mutlu oluruz. Şimdiden başarılar diliyoruz;

Prof. Dr. İsmihan ARTAN

...

EK 6. CİNSEL EĞİTİME YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ (CETÖ)

Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği

Sevgili Anne ve baba,

Dört yaşındaki çocuğumuz bize nasıl doğduğunu sorabilir. Altı yaşına geldiğinde kadınların ve erkeklerin bedensel farklılıkları hakkında konuşmak isteyebilir. Ergenlik döneminde nasıl gebe kaldığını ya da kadınların âdet kanamalarını sorabilir. Çocuğunuzun bu gibi sorularını düşünerek aşağıdaki maddeleri okuyun ve sizin için uygun olan seçeneği işaretleyin.

Lütfen içtenlikle yanıtlayınız. Teşekkürler.

Madde				
	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1 Okulda cinsel eğitimle ilgili ailelere yönelik toplantılar düzenlendiğinde katılmak isterim.	①	②	③	④
2 Çocuğumuzun cinsel sorunlarıyla ilgili uzman desteği almak isterim.	①	②	③	④
3 Cinsel eğitimin insanların cinselliğine, başkalarının haklarına saygı göstermek için gerekli olduğuna inanıyorum.	①	②	③	④
4 Çocuğa erken yaşta cinsel eğitim vermenin onu cinsel istismardan koruyacağını düşünürüm.	①	②	③	④
5 Çocuğuma cinsel eğitim verme sürecimde uzmanlardan (profesyoneller ya da rehber öğretmenler) destek almayı isterim.	①	②	③	④
6 Cinsel eğitimin insanların görüşlerine ve olaylara bakış açılarna saygı göstermek için gerekli olduğuna inanıyorum.	①	②	③	④
7 Çocuğumla ilgili bir cinsel sorun fark ettiğimde uzmana başvururum.	①	②	③	④
8 Okulda çocuklara cinsel eğitim verilmeden önce anne babalara cinsel eğitimin içeriğiyle ilgili bilgi verilmesi beni rahatlatır.	①	②	③	④
9 Cinsel eğitimin ailede başlaması gerektiğini düşünürüm.	①	②	③	④
10 Anne ve babaların çocuklarına cinsel eğitim vermeye istekli olmaları gerektiğini düşünürüm.	①	②	③	④
11 Çocuğumuzun cinsellikle ilgili sorular sorması için fırsat yaratırım.	①	②	③	④
12 Çocuğumuzun cinsel konularla ilgili neler bildiğini öğrenmek için fırsatlar yaratırım.	①	②	③	④
13 Cinsel eğitimle ilgili bilgileri vermek öncelikle ebeveynlerin sorumluluğundadır.	①	②	③	④
14 Ergenliğe kadar olan dönemde çocuğumuzun cinsel eğitiminde rol almak isterim.	①	②	③	④
15 Doğumdan itibaren verilen cinsel eğitimin çocukta olumlu davranışlar geliştirdiğini düşünürüm.	①	②	③	④
16 Çocuğumuzun cinsel konularla ilgili neler bildiğini öğrenmek için soru sormasını beklemem.	①	②	③	④
17 Cinsel eğitimin çocuğumuzun değer yargılarını olumlu yönde geliştirdiğini düşünüyorum.	①	②	③	④
18 Çocuğumuzun cinsel eğitim almasının, cinsellikle ilgili yanlış bilgilerini düzelttiğini düşünürüm.	①	②	③	④
19 Cinsel eğitimin çocuğumuzun gelecekte karşı cinsle kuracağı ilişkileri olumlu yönde etkileyeceğini düşünüyorum.	①	②	③	④
20 Çocuğumuzun yaşına uygun cinsel eğitim verilmesi gerektiğini düşünüyorum.	①	②	③	④
21 Adet görmeden kısa bir zaman önce kız çocuklarının bilgilendirilmesi gerektiğini düşünürüm.	①	②	③	④

22	Cinsel eğitim kapsamında hem kız hem erkek çocuklara bedenini koruma konusunda bilgi verilmesi gerektiğini düşünürüm.	①	②	③	④
23	Çocuğumun cinsel gelişimle ilgili sorduğu soruları, doğru olarak ve geçiştirmeden yanıtlamam gerektiğini düşünürüm.	①	②	③	④
24	Cinsel eğitimin çocuğumun gelecekte kuracağı arkadaşlık ilişkileri olumlu yönde etkileyeceğini düşünüyorum.	①	②	③	④
25	Çocuğumda fark ettiğim cinsel sorunlarla ilgili uzman desteği almanın önemli olduğunu düşünüyorum.	①	②	③	④
26	Çocuğumun cinsellikle ilgili merakının beklenen normal bir durum olduğunu düşünürüm.	①	②	③	④
27	Çocuğumun cinsellikle ilgili sorular sormasının onun gelişim sürecinin bir parçası olduğunu düşünürüm.	①	②	③	④
28	Çocuğumun cinsel eğitimle ilgili birçok şeyi, ben anlatmadan önce arkadaşlarından öğrenmesinin sakıncalı sonuçlar doğuracağını düşünürüm.	①	②	③	④
29	Çocuğumun cinsellikle ilgili merak ettiği şeyleri sorgulamasından hoşlanmam.	①	②	③	④
30	Çocuğumla doğum ve gebelik konularını konuşmaktan hoşlanmam.	①	②	③	④
31	Çocuğumun ergenlik dönemine kadar cinsel eğitimle ilgili bilgi edinmesini istemem.	①	②	③	④
32	Çocuğumun cinsellikle ilgili sorular sorması beni rahatsız eder.	①	②	③	④
33	Çocuğumun cinsel merakını artıracığını düşündüğüm için cinsel eğitimin verilmesini istemem.	①	②	③	④
34	Ebeveynlerin çocuklarının cinsel eğitimlerine katılmasını uygun bulmam.	①	②	③	④
35	Çocuğumun erken yaşlarda cinsel eğitim almasını istemem.	①	②	③	④
36	Çocuğumla beden farklılıkları konularını konuşmaktan hoşlanmam.	①	②	③	④
37	Çocuğumun cinsel gelişime yönelik soru sorması beni rahatsız eder.	①	②	③	④
38	Sakıncalı bulduğum için erken yaşlarda çocuğuma cinsel eğitim vermem.	①	②	③	④
39	Çocuğuma cinsel eğitimin karşı cins ebeveyni tarafından verilmesini istemem.	①	②	③	④

EK 7. ORJİNALLİK RAPORU

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUĞU OLAN ANNE BABALARIN CİNSEL EĞİTİME YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ

ORJİNALLİK RAPORU

%9 BENZERLİK ENDEKSİ	%9 İNTERNET KAYNAKLARI	%1 YAYINLAR	%3 ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ
--------------------------------	----------------------------------	-----------------------	-------------------------------

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	saglikbilimleri.sdu.edu.tr İnternet Kaynağı	%1
2	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	%1
3	openaccess.ogu.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	%1
4	Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) Öğrenci Ödevi	%1
5	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	<%1
6	Submitted to Eskisehir Osmangazi University Öğrenci Ödevi	<%1
7	Submitted to Marmara University Öğrenci Ödevi	<%1
8	Submitted to Eastern Mediterranean University Öğrenci Ödevi	<%1

EK 8. DİJİTAL MAKBUZ

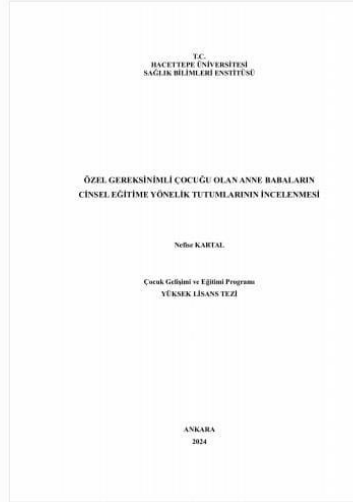

Dijital Makbuz

Bu makbuz ödevinizin Turnitin'e ulaştığını bildirmektedir. Gönderiminize dair bilgiler şöyledir:

Gönderinizin ilk sayfası aşağıda gönderilmektedir.

Gönderen: Nefise Kartal
Ödev başlığı: Depo Yok 2022
Gönderi Başlığı: ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUĞU OLAN ANNE BABALARIN CİNS...
Dosya adı: RIN_CI_NSEL_EG_I_TI_ME_YO_NELI_K_TUTUMLARININ_I_NCEL...
Dosya boyutu: 1.12M
Sayfa sayısı: 95
Kelime sayısı: 20,182
Karakter sayısı: 138,117
Gönderim Tarihi: 12-Şub-2024 02:06ÖS (UTC+0300)
Gönderim Numarası: 2247685498

9. ÖZGEÇMİŞ